

Flerdimensjonalitet i Likestillings- og diskrimineringsombudets pådriverarbeid

Silje Fisktjønmo

Masteroppgave ved institutt for statsvitenskap

UNIVERSITETET I OSLO

Vårsemester 2016

Flerdimensjonalitet i Likestillings- og diskrimineringsombudets pådriverarbeid

Masteroppgave i statsvitenskap

Universitetet i Oslo

Vårsemesteret 2016

Silje Fisktjønmo

© Silje Fisktjønmo

2016

«Flerdimensjonalitet i Likestillings- og diskrimineringsombudets pådriverarbeid»

Silje Fisktjønmo

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Representeren, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) har gjennom sitt mandat ansvar for å ha en flerdimensjonal tilnærming til likestillingspolitikk, det vil si å se flere diskrimineringsgrunnlag i sammenheng. Normen flerdimensjonalitet har hatt stor internasjonal spredning de siste 15 årene, og kan beskrives som krysningspunkter mellom diskrimineringsgrunnlag. Målet med denne studien har vært å undersøke i *hvor stort omfang, og på hvilken måte* flerdimensjonalitet blir vektlagt i LDOs pådriverarbeid. Tidligere forskning på flerdimensjonalitet i ombudsinstusjoner har i hovedsak omhandlet håndheverarbeidet, i min analyse vil derfor pådriverarbeidet bli nærmere undersøkt. Høringssvar er valgt som datagrunnlag i oppgaven fordi den faglige rådgivningen kan anses som en viktig del av pådriverarbeidet, og tidsperioden som undersøkes er mellom 2006 og 2013. Høringssvarene blir studert gjennom kvantitativ og kvalitativ innholdsanalyse som sammen gir en helhetlig forståelse av hvordan LDO forholder seg til sitt flerdimensjonale mandat. Faglige diskusjoner omkring flerdimensjonalitet har inspirert problemstillingen, og legger føringer for analysens oppbygning.

Kartleggingen viser at LDOs pådriverarbeid gjennom høringssvar i relativt lite omfang vektlegger flerdimensjonalitet, i motsetning til å se diskrimineringsgrunnlag separat. Når flerdimensjonale tilnærminger blir observert er det overvekt av enkle krysningspunkt, altså sammenhengene mellom to diskrimineringsgrunnlag. En undersøkelse om endring over tid viser dog et økende omfang av flerdimensjonalitet generelt, og en økning av komplekse krysningspunkt som innebærer flere enn to diskrimineringsgrunnlag i sammenheng. De enkle krysningspunkter er i større grad konkret presentert i tekstene enn de komplekse. Det kan argumenteres for at det gjennom faglig rådgivning er vanskelig å forholde seg til komplekse krysningspunkt, og i så fall blir tilnærmingen mer teoretisk og abstrakt. Vektleggingen av kjønn forekommer i nesten alle tilfeller der flere diskrimineringsgrunnlag ses i sammenheng, som i litteraturen omtales som Kjønn+. LDO konstituerer Kjønn+ uavhengig av om høringen omhandler kjønnslikestilling, eller diskuterer andre diskrimineringsgrunnlag.

Jeg kan av analysen konkludere med at LDO evner å ta hensyn til det flerdimensjonale mandatet, men på tross av økning over tid forekommer ikke et stort omfang. Det blir av LDO ikke tatt hensyn til kompleksiteten i mandatet, men gjort en forenkling av flerdimensjonalitet til sammenhengene mellom kun to diskrimineringsgrunnlag. Undersøkelsen avdekker hvordan det å se diskrimineringsgrunnlag i krysningspunkt i praksis er krevende, spesielt siden det ikke er lagt noen konkrete retningslinjer til hvordan et slikt pådriverarbeid skal utføres.

Forord

Mange fortjener en takk for hjelpen de har tilbudt meg i arbeidet med masteroppgaven. Først og fremst hjertelig takk til Hege Skjeie, min lynskarpe veileder, som har bidratt til oppgavens innhold. Tusen takk for at du viste engasjement om mitt tema, ga gode faglige råd og konstruktive tilbakemeldinger gjennom året som har gått. Du var alltid tilgjengelig ved behov for hjelp, noe jeg setter stor pris på. Takker også for at du startet opp kollokviene med tilholdssted i 8.etg, diskusjonene med gruppen var til stor hjelp.

Takk til mine foreldre og bror for å alltid uttrykke fullstendig tro på meg, og alle oppmuntringer jeg har fått gjennom hele studietiden. Takk til alle gode venner som har vært støttende i en krevende periode, og klart å få meg bort fra arbeidet i perioder. Det har hjulpet meg mye, og gjort at jeg har klart å være konsentrert når jeg måtte. Språkvask av Ida Degerdal Westerheim og Sigrid Holmstrand settes ekstra stor pris på!

Til sist tusen takk til gode studievenner som har bidratt til gode samtaler både om skole, og om alt annet i livet i de daglige pausene. Spesielt takk til Vilde Trosterud Holmen og Sandra Fredriksen for alle koselige stunder og latter, samt hjelpen vi har tilbudt hverandre gjennom to års studietid.

Jeg tar selvfølgelig selv ansvar for alle mulige feil og mangler.

Silje Fisktjønmo

Oslo, 23.mai 2016

Antall ord: 33 186

Innholdsfortegnelse

1	Innledning og bakgrunn	1
1.1	Tema	1
1.2	Likestillings- og diskrimineringsombudet	2
1.3	Tidligere forskning	4
1.4	Oppgavens problemstilling	5
1.5	Oppgavens oppbygning	6
2	Teoretisk rammeverk – Flerdimensjonalitet	7
2.1	Begrepet	7
2.2	Sammenvevd og sammensatt diskriminering	8
2.3	Politisk interseksjonalitet	10
2.3.1	Flerdimensjonal kompleksitet	13
2.4	Sammenfatning	16
3	Forskningsdesign	18
3.1	Casestudie	18
3.2	Datagrunnlag	19
3.3	Periodisering	24
3.4	Analysestrategi: Kvantitativ og kvalitativ innholdsanalyse	24
3.4.1	Kvantitativ innholdsanalyse	25
3.4.2	Hvor stort omfang?	28
3.4.3	Validitet og reliabilitet	30
3.4.4	Kvalitativ innholdsanalyse	31
3.4.5	På hvilken måte?	34
3.4.6	Troverdighet og gyldighet	36
4	Omfang av flerdimensjonalitet	38
4.1	Flerdimensjonal tilnærming til likestillingspolitikk?	39
4.1.1	Flerdimensjonalitet	39
4.1.2	Kompleksitet	42
4.1.3	Flerdimensjonale begrep	47
4.1.4	Sammenfatning	48
4.2	Vektlegging av kjønn	49
4.2.1	Endimensjonalitet	49

4.2.2	Flerdimensjonalitet.....	51
4.2.3	Sammenfatning.....	53
4.3	Oppsummert	54
5	Flerdimensjonalitet – Abstrakt eller konkret?	56
5.1	Kompleksiteten øker: hvilken innramming?	57
5.1.1	Enkle krysningspunkt	58
5.1.2	Komplekse krysningspunkt	61
5.1.3	Abstrakt eller konkret?	63
5.2	Kjønn i det flerdimensjonale mandatet.....	64
5.2.1	Kjønnslikestilling	65
5.2.2	Andre diskrimineringsgrunnlag.....	67
5.2.3	Abstrakt eller konkret?	69
5.3	Oppsummert	70
6	Konklusjon	72
6.1	Flerdimensjonalitet	72
6.2	Kompleksitet.....	73
6.3	Kjønn	74
6.4	Videre forskning	75
6.5	Sammenfatning.....	75
	Litteraturliste	77
	Vedlegg	94

Figuroversikt

Figur 2.1: Universet av krysningspunkter med tre diskrimineringsgrunnlag.	14
Figur 2.2: Universet av krysningspunkter med fire diskrimineringsgrunnlag.	16
Figur 3.1: Antall relevante høringer i analysen.	20
Figur 3.2: Relevante hørings svar fordelt etter politikkområde.	21
Figur 4.1: Flerdimensjonale høringer i forhold til antall høringer år for år, prosent.	40
Figur 4.2: Flerdimensjonale høringer i forhold til antall høringer mellom periodene, prosent.	41
Figur 4.3: Fordeling mellom enkle og komplekse krysningspunkt blant flerdimensjonale høringer, prosent.	43
Figur 4.4: Enkle krysningspunkt 2006-2013, antall.	44
Figur 4.5: Komplekse krysningspunkt 2006-2013, antall.	44
Figur 4.6: Flerdimensjonale treff i perioden 2006-2008, antall.	45
Figur 4.7: Flerdimensjonale treff i perioden 2009-2013, antall.	46
Figur 4.8: Flerdimensjonale treff mellom periodene, prosent.	47
Figur 4.9: Endimensjonale treff mellom 2006-2008, prosent.	50
Figur 4.10: Endimensjonale treff samlet mellom 2009-2013, prosent.	50
Figur 4.11: Enkeltgrunnlag i flerdimensjonale treff i perioden 2006-2008, prosent.	52
Figur 4.12: Enkeltgrunnlag i flerdimensjonale treff i perioden 2009-2013, prosent.	53

Tabelloversikt

Tabell 3.1: Relevante høringer, detaljert oversikt.	23
Tabell 3.2: Operasjonalisering av endimensjonalitet.	26
Tabell 3.3: Operasjonalisering av flerdimensjonalitet.	27
Tabell 3.4: Diagnose og prognose.	33
Tabell 3.5: Eksempel på kartlegging av abstrakt og konkret fremstilling.	35
Tabell 3.6: Eksempel på kartlegging av abstrakt og konkret innramming av kjønn+.	36
Tabell 5.1: Utvalget i den kvalitative analysen.	57
Tabell 5.2: Abstrakte og konkrete krysningspunkt, delresultat E+F.	59
Tabell 5.3: Abstrakte og konkrete krysningspunkt, delresultat E+K.	61
Tabell 5.4: Abstrakte og konkrete krysningspunkt, delresultat E+F+K+R.	63
Tabell 5.5: Resultater av abstrakte og konkrete innramming av krysningspunkt.	64
Tabell 5.6: Resultat av abstrakt og konkret innramming, høringer om kjønnslikestilling.	67
Tabell 5.7: Resultat av abstrakt og konkret innramming, høringer om andre diskrimineringsgrunnlag.	69
Tabell 5.8: Resultater om abstrakte og konkrete innramming.	70

1 Innledning og bakgrunn

1.1 Tema

Normen om å se flere diskrimineringsgrunnlag i sammenheng, også kalt flerdimensjonalitet, har de 15 siste årene hatt stor internasjonal spredning (Gullikstad, 2013: 68). Flerdimensjonalitet kan beskrives som krysningspunkter mellom sosiale kategorier eller diskrimineringsgrunnlag, slik som kjønn, etnisitet, religion og nedsatt funksjonsevne (Gressgård, 2013: 64). Et ofte referert eksempel på flerdimensjonalitet er en kvinne som blir oppsagt fra jobb fordi hun bruker hijab, her vil ikke en mann med samme religion blitt rammet (Bråten og Thun, 2013: 14). Flerdimensjonalitet er omdiskutert både med hensyn til teoretisk og praktisk bruk. På europeisk og nordisk nivå har det blitt en politisk ambisjon om et mer flerdimensjonalt syn på diskriminerings- og likestillingsspørsmål, i stedet for tradisjonen om å kun behandle enkeltgrunnlag som paralleller. I praksis kan dette observeres gjennom utvidelser i diskrimineringslovverket til å omfatte flere grunnlag, og koordinering på tvers av lovene. Det har også i flere land blitt opprettet statlige ombudsordninger som har ansvar for det samlede diskrimineringsvernet (Skjeie, 2009: 295).

I Norge kan en slik politisk ambisjon om flerdimensjonalitet observeres gjennom utvidelsen av diskrimineringslovgivningen, og opprettelsen av et samlet diskrimineringsvern gjennom Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) i 2006. LDOs mandat og forskrift gir ombudet hovedansvaret for å kunne se flere diskrimineringsgrunnlag i sammenheng, samt utvikle kompetanse omkring flerdimensjonal praksis (BFD, 2005). Mandatet gir en unik mulighet til å undersøke hvordan bruk av flerdimensjonalitet blir vektlagt i en nasjonal likestillingsinstitusjon. Jeg skal derfor i denne oppgaven se nærmere på hvordan flerdimensjonalitet preger LDOs pådriverarbeid. Den politiske ambisjonen om flerdimensjonalitet er basert på antagelsen om at en helhetlig tilnærming vil bidra til et styrket vern mot diskriminering. Det blir også antatt en økt effektivitet av myndighetenes overvåkning av individuelle rettigheter (Skjeie, 2009: 295-296). I Norge hadde det offentlige oppnevnte Likestillingsutvalget (2010-2012) mandat eksplisitt til å vurdere norsk likestillingspolitikk i et livsløps-, klasse- og etnisitetsperspektiv, samt sammenhengen mellom dem (NOU, 2012:15: 81). Min analyse kan bidra til en forståelse av hvordan ambisjonen om flerdimensjonalitet observeres i praktisk bruk i LDOs pådriverarbeid. I oppgaven vil det derfor kunne trekkes slutninger om hvorvidt LDO evner å anvende det flerdimensjonale mandatet.

1.2 Likestillings- og diskrimineringsombudet

I Norge, som i andre europeiske land, har det vært en likestillingspolitisk dreining fra en ensidig eller endimensjonal vektlegging av kjønn til inkludering av flere typer diskrimineringsgrunnlag i lovverket (Reisel, 2013: 93-97). Den viktigste pådriverkraften for utviklingen er internasjonal, spesielt gjennom forpliktelser i menneskerettskonvensjoner og tilpasninger etter EØS-avtalen (NOU, 2012:15: 27). I Norge har det vært fire store endringer i diskrimineringslovgivningen over de siste tiårene. Likestillingsloven (1979) skal fremme likestilling og hindre forskjellsbehandling mellom *kjønn* på alle samfunnsområder. Lovene som fulgte er modellert etter denne. Diskrimineringsloven som skal fremme likestilling og hindre diskriminering på grunn av *etnisitet*, nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge, språk, *religion og livssyn* på alle samfunnsområder, ble først vedtatt i 2005. I 2009 kom Diskriminerings – og tilgjengelighetsloven, som skal fremme likestilling, likeverd og tilgjengelighet, og å hindre diskriminering på grunn av *nedsatt funksjonsevne* på alle samfunnsområder. Den foreløpig siste, Diskrimineringsloven om seksuell orientering, ble vedtatt i 2013 og skal fremme likestilling uavhengig av *seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk*. Lovene verner enkeltgrunnlag parallelt, men det eksisterer i dag verken en samlet lov eller et eksplisitt vern av flerdimensjonalitet i lovgivningen¹. Likevel åpner lovverket opp for å vurdere diskrimineringsgrunnlag i sammenheng (NOU, 2011:18).

I 2006 ble det opprettet et felles organ med mål om å hindre diskriminering på alle lovgrunnlag og på alle samfunnsområder. Likestillings- og diskrimineringsombudet består av en håndheving- og pådriverdel, og mulighet om lovvedtak finnes i Likestillings- og diskrimineringsnemnda (LDN). LDO er en samling av det tidligere likestillingsapparatet som omfattet Likestillingssenteret, Likestillingsombudet og Klagenemnda for likestilling, - og deler av oppgavene til Senter mot etnisk diskriminering (SMED) (Ot.prp.nr.34, 2004: 7). Tidligere hadde de ulike organisasjonene mandat som omhandlet kun ett diskrimineringsgrunnlag, kjønn eller etnisitet. Samlingen betydde et tredelt ansvarsområde som omfatter håndheverarbeid, konvensjonstilsyn og pådriverarbeid.

Ombudets håndheverarbeid innebærer å avgi uttalelser i klager om brudd på lover og bestemmelser under ombudets virkeområde, og å gi råd og veiledning om regelverket ved henvendelser (Egeland og Neumann, 2009: 59). Uttalelsene LDO gir kan klages inn til LDN for et lovvedtak. Ombudets konvensjonstilsyn skal sikre at Norges lovgivning og

¹ Regjeringen Solberg sendte høsten 2015 et forslag om samlet Diskrimineringslov til Stortinget (BLD, 2015).

forvaltningspraksis samsvarer med forpliktelsene etter ratifiserte FN-konvensjoner² (Diskrimineringsombudsloven, 2005). Pådriverarbeidet kan deles inn i seks ulike deler. Ombudet skal være en pådriver for likestilling og mot diskriminering; være en pådriver for endring i holdninger og atferd gjennom opplysningsvirksomhet; gi informasjon, støtte og veiledning i arbeidet for å fremme likestilling og motarbeide diskriminering; gi råd og veiledning om etnisk mangfold i arbeidslivet til arbeidsgivere; formidle kunnskap og bidra til å utvikle kompetanse om likestilling og diskriminering; samt være et møtested og informasjonsentrum for et bredt publikum og tilrettelegge for samarbeid mellom ulike aktører (NOU, 2011:18: 138).

I norsk forvaltning er det bare Likestillings- og diskrimineringsombudet som har som uttalt mandat, i form av en forskriftsfestet oppgave, å arbeide flerdimensjonalt i likestillings spørsmål. En av årsakene til samlingen av likestillingsapparatet var å sikre en mer helhetlig tilnærming, og mulighet for behandling av flerdimensjonale diskrimineringsaker (Ot.prp.nr.34, 2004: 32). Etter forskriften skal LDO «se de ulike diskrimineringsgrunnlagene i sammenheng, utvikle tverrfaglig kompetanse og evne til å håndtere multippel diskriminering, og diskriminering i skjæringspunktet mellom kjønn og andre diskrimineringsgrunnlag» (BFD, 2005). Forskriften legger særlig vekt på diskriminering i krysningspunktet mellom kjønn og andre diskrimineringsgrunnlag (NOU, 2011:18: 18). I internasjonal litteratur om likestillingspolitikk kalles analyser av slike skjæringspunkter gjerne «Kjønn+»-analyser (NOU, 2012:15: 83). Endringene i diskrimineringslovverket frem til i dag har utvidet LDOs mandat til å omfatte alle diskrimineringslovene nevnt ovenfor, i tillegg til Arbeidsmiljølovens kapittel 13 om likebehandling og Ikke-diskrimineringsbestemmelsene i boliglovene (Egeland og Neumann, 2009: 59). LDO har altså et ansvar for å fremme likestilling og kjempe mot diskriminering på grunnlag av kjønn, etnisitet, religion og livssyn, nedsatt funksjonsevne, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, og er dermed det eneste organet i Norge som har mandat til å se flere diskrimineringsgrunnlag i sammenheng.

² Dette omfatter FNs kvinnekonvensjon (CEDAW), FNs rasediskrimineringskonvensjon (CERD) og FNs konvensjon om rettigheter for personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD)

1.3 Tidligere forskning

Analyser som sammenligner praksis til håndhevingsorganer, som LDO, har bidratt til kunnskap om flerdimensjonalitet komparativt. Halrynjo og Jonkers analyse sammenligner den flerdimensjonale lovhåndhevingen i Norge, Sverige, Danmark og Nederland (2014). De har også undersøkt spesifikke behandlinger av hijab-saker i landene, da spesielt hvordan flerdimensjonalitet er vurdert (Halrynjo og Jonker, 2015). I begge analysene undersøkes den juridiske praksisen som omhandler kjønn i sammenkoblinger med andre diskrimineringsgrunnlag. De finner at LDO har behandlet saker som har vært flerdimensjonale, og viser mulighetsrommet som eksisterer i ordningen, selv uten et samlet lovverk (Halrynjo og Jonker, 2014, 2015). Komparative analyser som tar for seg flerdimensjonalt likestillingsarbeid gjennom pådriverrollen finnes etter min kunnskap ikke.

LDOs egen kartlegging av klagesaker behandlet gjennom håndheverarbeidet i perioden 2008-2009, fremstilt i Likestillingstillingsutvalgets NOU 2011:18, undersøker også behandlingen av flerdimensjonal diskriminering. Flerdimensjonal diskriminering blir operasjonalisert som klagesaker der det er angitt flere grunnlag i klagen og/eller vurdert flere grunnlag i uttalelsen. Det ble undersøkt 244 klagesakene mellom 2008–2009, 53 av sakene kunne anses som flerdimensjonale (NOU, 2011:18: 130). Egeland og Neumann (2009) evaluerte LDOs funksjon som lovhåndhever av likebehandlingslovene, og pådriver for likestilling og likebehandling på oppdrag fra Barne- og likestillingsdepartementet i 2008. Analysen viser at mandatet om å se flere grunnlag i sammenheng byr på utfordringer (Egeland og Neumann, 2009: 42). I denne evalueringen fremheves det at den sterke tilknytningen til kjønnsdiskriminerings- og likestillingsarbeid i Norge kan påvirke hensynet til andre diskrimineringsgrunnlag, samt kan hindre et flerdimensjonalt perspektiv (Egeland og Neumann, 2009: 60). Bygnes (2010) analyse om mangfold i ombudet i 2008 viser tilsvarende hvordan kjønn har en sentral og sterk posisjon, som gjør at andre diskrimineringsgrunnlag spiller en mindre rolle. Analysen sammenligner dokumenter³ produsert av det daværende Senter for Likestilling og LDO. Kjønn hadde i begge en fremtredende og privilegert rolle, og når de andre diskrimineringsgrunnlagene ble vektlagt var de satt inn i en kontekst som bare var tilpasset kjønnslikestilling (Bygnes, 2010: 100-101). Egeland og Neumann fremlegger av sin evaluering at et flerdimensjonalt perspektiv *trolig* preger pådriverarbeidet til LDO (2009: 60), men utdyper ikke hvordan.

³ Likestillingsbarometeret 2000-2005 produsert av Senter for Likestilling og SaLDO - Et samfunnsregnskap for likestilling og diskriminering (2007).

Forskningen på ombudsinstitusjoner handler altså i hovedsak om håndheverarbeidet. For å få en bredere forståelse av flerdimensjonalitet er det viktig å undersøke også pådriveroppgavene. Min analyse vil kunne komme til nytte både for LDOs og for likestillingsmyndighetene med hensyn til et mulig forbedringspotensial. Politisk sett er en helhetlig tenkning essensiell for å sikre at vedtatt politikk ikke er av en snever eller kun endimensjonal karakter (Lombardo og Agustín, 2012: 485). Den faglige rådgivningen fra LDO om krysningspunkter mellom diskrimineringsgrunnlag kan bidra til at de som er utsatt for slik diskriminering får hjelp. Samtidig vil økt oppmerksomhet om flerdimensjonal diskriminering kunne hindre nye diskrimineringstilfeller.

1.4 Oppgavens problemstilling

Denne oppgaven skal ta for seg flerdimensjonalitet i LDOs pådriverarbeid. Problemstillingen i oppgaven er:

«I hvor stort omfang og på hvilken måte blir flerdimensjonalitet vektlagt i Likestillings- og diskrimineringsombudets pådriverarbeid?».

Empiriske data i oppgaven er den faglige rådgivningen opp mot politiske vedtak LDO tilbyr gjennom sine høringsvar. Høringer er en demokratisk rettighet innbyggere, organisasjoner og næringsliv har for å bidra til utformingen av offentlig politikk. Alle forslag til lovendring og forskrifter må settes på høring for å sikre reell påvirkningsmulighet, samtidig som forvaltningens arbeid blir kontrollert (Regjeringen, 2015). Høringssvar er valgt fordi den faglige rådgivningen er viktig del av LDOs pådriverarbeid. Dokumentene gir også et tekstutvalg som er egnet til valgt metode på bakgrunn av formell karakter, og sammenlignbarhet over perioden som skal undersøkes. Jeg vil undersøke høringene mellom 2006-2013, som omfatter til sammen 144 dokumenter fordelt på en rekke politikkområder. Diskrimineringsgrunnlagene jeg tar hensyn til i denne analysen er kjønn, etnisitet, religion/livssyn og nedsatt funksjonsevne. De er valgt på bakgrunn av diskrimineringslovgivningen LDO har ansvar for som gjelder alle samfunnsområder⁴.

I oppgaven vil jeg se i *hvor stort omfang og på hvilken måte* flerdimensjonalitet blir vektlagt i pådriverarbeidet til LDO. Den første delen av problemstillingen analyseres med

⁴ Dette medfører at grunnlagene politisk syn, medlemskap i arbeidstakerorganisasjon og alder ikke tas hensyn til i analysen (Diskrimineringsombudsloven, 2005).

kvantitativ innholdsanalyse som metodisk verktøy. Metoden bidrar til en systematisering av materialet ut fra kategorier man leter etter i teksten, der en registrering av antall funn kodes (Bratberg, 2014: 83-86; Grønmo, 2004: 1228). Den kvantitative innholdsanalysen bidrar i analysen til å kartlegge flerdimensjonalitet i høringssvarene, og vektlegging av diskrimineringsgrunnlag. Den andre delen av analysen vil gi en dypere forståelse av *på hvilken måte* flerdimensjonalitet blir vektlagt. Metoden i denne delen er kvalitativ dokumentanalyse som er inspirert av rammeanalyse, og spesielt QUING-prosjektet som gir retningslinjer til undersøkelse av tekst. Teknikken er en mulighet til å kartlegge språket i dokumenter gjennom en rekke kjennetegn, som bidrar til en systematisering av ulike innramminger rundt anvendelsen av flerdimensjonalitet (Verloo og Lombardo, 2007: 30). Den faglige diskusjonen om flerdimensjonalitet vil være med å forme begge delene av analysen.

1.5 Oppgavens oppbygning

For å analysere problemstillingen vil jeg innledningsvis gjennomgå oppgavens teoretiske rammeverk. Teori om flerdimensjonalitet kartlegges, og blir knyttet opp til oppgavens problemstilling. Hvilke faglige aspekt som er viktig å utrede videre bidrar til å strukturere analysen. Jeg vil deretter diskutere forskningsdesignet ved en gjennomgang av metodiske valg i analysen, samt drøfte validitet og reliabilitet. Resultatene i analysen vil jeg så diskutere opp mot den operasjonaliserte problemstillingen, både i den samlede perioden og utvikling over tid. I den første delen av analysen vil *omfang* av flerdimensjonalitet kartlegges gjennom bruk av kvantitativ innholdsanalyse. I den andre delen av analysen vil innramminger av krysningpunkter være viktigere, altså *på hvilken måte* flerdimensjonalitet kan observeres i materialet. Jeg vil avslutningsvis redegjøre for studiens konklusjon, og forslag til videre forskning på temaet.

2 Teoretisk rammeverk – Flerdimensjonalitet

2.1 Begrepet

I 1989 brukte den amerikanske rettsprofessoren Kimberlé Crenshaw betegnelsen interseksjonalitet for første gang, og kan betegnes som starten på spredningen av den flerdimensjonale normen (Bråten og Thun, 2013: 12; Crenshaw, 1989). Crenshaw rettet oppmerksomheten mot en gruppe svarte amerikanske kvinner som var blitt utsatt for diskriminering på arbeidsmarkedet, men ble marginalisert i rettssystemet. De ble ikke beskyttet av lovverket mot diskriminering av kvinner, siden sammenligningsgruppen her var hvite kvinner på samme arbeidsplass. Samtidig ble de ikke beskyttet av lovene mot diskriminering av svarte, fordi sammenligningsgruppen her var svarte menn på samme arbeidsplass. Det Crenshaw prøvde å formidle var hvordan et krysningspunkt – en «intersection» – mellom flere diskrimineringsgrunnlag kunne bidra til diskriminering som ikke var tatt hensyn til i lovverket (NOU, 2012:15: 82). Sitatet nedenfor illustrerer dette:

The paradigm of sex discrimination tends to be based on the experiences of white women; the model of race discrimination tends to be based on the experience of the most privileged blacks. Notions of what constitutes race and sex discrimination are, as a result, narrowly tailored to embrace only a small set of circumstances, none of which include discrimination against black women (Crenshaw, 1989: 151).

Problemstillingen var en reaksjon på den lenge ensidige vektleggingen av kjønn som én kategori uten forskjeller. Vektleggingen av enkeltgrunnlag parallelt gir mindre rettsikkerhet til grupper som finnes i krysningspunktet mellom diskrimineringsgrunnlag. Tilnærminger som er flerdimensjonale viser hvordan sosiale kategorier som kjønn, etnisitet, religion osv. virker sammen og påvirker folks livssjanser. Samtidig kartlegger retningen systemisk diskriminering som kan være basert på forestillinger, stereotypier og stigma knyttet til bestemte kombinasjoner av diskrimineringsgrunnlag (NOU, 2012:15: 82). Flerdimensjonalitet blir betegnet som det viktigste nyere bidraget til kjønnsforskningen, og begrepet har hatt en stor internasjonal spredning de siste 15 årene (Gullikstad, 2013: 68).

2.2 Sammenvevd og sammensatt diskriminering

Det finnes mange forskjellige forståelser av begrepet flerdimensjonalitet, noe som henger sammen med blant annet ulik teoretisk forankring og disiplintilhørighet blant forskere (Berg m. fl., 2010: 13). Flere betegnelser blir brukt for å forklare det å se flere diskrimineringsgrunnlag i sammenheng. Et ofte omtalt skille er mellom sammensatt og sammenvevd diskriminering. Begge tilnærminger tar hensyn til flere diskrimineringsgrunnlag samtidig, men på to forskjellige måter (Hancock, 2007: 67). Sammensatt diskriminering kalles også multippel eller additiv diskriminering (Kantola, 2010: 183). Her samspiller separate og distinkte karakteristikk ved mennesker, derav diskrimineringsgrunnlag, som sidestilles fordi kategoriene oppfattes som like (Schiek, 2009: 13). Sammensatt diskriminering er enklere å adressere enn sammenvevd på grunn av en enklere tilnærming til sammenhengen mellom grunnlagene (Kantola, 2010: 183).

Sammenvevd diskriminering beskriver når sosiale kategorier eller diskrimineringsgrunnlag, slik som kjønn, etnisitet, religion, nedsatt funksjonsevne osv. er gjensidig konstituerende (Gressgård, 2013: 64). At diskrimineringsgrunnlagene er sammenvevd klargjør hvordan de ikke kan skilles fra hverandre, som i dag kan knyttes opp til begrepet interseksjonalitet (Kantola, 2010: 183). Forholdet mellom kategoriene ses som et åpent empirisk spørsmål gitt konteksten (Hancock, 2007: 67). I norsk sammenheng er «Thon-saken» et eksempel på en diskriminerings sak der flere diskrimineringsgrunnlag er sammenvevd. To kvinner med asiatisk opprinnelse ble nektet adgang til et Thon hotell i Oslo etter mistanke om at de var prostituerte. Kvinnene var ikke beruset, anstendig kledd og uten sminke. Retningslinjene til hotellet klargjorde at personer uten hjemstedsadresse i Oslo kunne bortvises. Bakgrunnen for retningslinjene var å hindre bråk fra prostituerte og narkomane. Den ene kvinnen hadde bostedsadresse i Oslo, noe som ble forklart som årsak for at de ble avvist (NOU, 2011:18: 44). Antagelsen om at de var prostituerte kom på grunn av kombinasjonen av et spesifikt kjønn og etnisk bakgrunn, det ville ikke skjedd hvis kun ett av diskrimineringsgrunnlagene var tilstede. Ovenfor vises hvordan flere egenskaper, eller identiteter ved en person kan bidra til en egen form for diskriminering. Utfallet ville blitt annerledes hvis det reduseres til bare et av grunnlagene (Kantola, 2010: 168).

I jussen har diskriminering tradisjonelt blitt behandlet endimensjonalt, altså etter separate diskrimineringsgrunnlag (NOU, 2011:18: 43). Hvis flerdimensjonal diskriminering behandles juridisk er det vanlig prosedyre å velge det diskrimineringsgrunnlaget som har sterkest kraft i lovgivningen (Halrynjo og Jonker, 2014: 414). Det kan føres tilbake til den

oppdelte lovgivning på feltet (Reisel, 2013: 90). Fremveksten av flerdimensjonalitet har ført til juridiske utfordringer fordi noen tilfeller av diskriminering ikke kan kobles til et enkelt grunnlag. Her vil den tradisjonelle juridisk praksis ikke være tilstrekkelig for et godt vern, siden den ikke klarer å ta hensyn til krysningspunkter (Fredman, 2008: 76; NOU, 2011:18: 43). Fredman (2008) understreker at det endimensjonale perspektivet i tradisjonell individuell tolkning for det første ignorerer at mennesker har flere identiteter, og ikke bare én. Alle har blant annet en alder, et kjønn, en seksuell orientering og så videre. Det betyr at det er vanskelig å skulle separere diskrimineringsgrunnlagene uten å miste informasjon om diskrimineringen enkeltpersonen er utsatt for. For det andre antar en endimensjonal tilnærming at identitetsgrupper er homogene innad i gruppene, altså for eksempel at alle kvinner er like og alle menn er like. Dette er en forenkling av det menneskelige mangfoldet. Maktstrukturene tas heller ikke hensyn til i grupperelasjoner, her eksemplifisert gjennom hvordan hvite kvinner kan være i en maktrelasjon i forhold til sin etnisitet men ikke til sitt kjønn (Fredman, 2008: 74).

Når ulike diskrimineringsgrunnlag, som kjønn, klasse, etnisitet, nasjonalitet, seksualitet, ses i sammenheng vil hvordan de samvirker påvirkes av den aktuelle situasjonen (NOU, 2012:15: 82). Flerdimensjonalitet kan bidra til å ta hensyn til svakhetene innenfor den endimensjonale tilnærmingen, på bakgrunn av økt forståelse av diskrimineringsgrunnlag som mangfoldige, og ikke alltid som tilhørende i kun en kategori (Fredman, 2008: 75). Dermed har flerdimensjonalitet relevans for videre lovgivning på diskrimineringsfeltet, fordi begrepet gir et bredere faglig nedslagsfelt enn jussen (NOU, 2012:15: 82; Reisel, 2013: 93). Kommisjonen som overvåker FNs kvinnediskrimineringskonvensjon har også anbefalt en lovgivning som eksplisitt forbyr flerdimensjonal diskriminering (Skjeie, 2015: 81). En slik lov vil gi et klart budskap om at alle mennesker har lik beskyttelse mot diskriminering, samtidig vil den juridiske praksis få et verktøy i rettsavgjørelser til å behandle krysningspunkt. Selv om det er vanskelig å opprette et flerdimensjonalt diskrimineringsvern, finnes det eksempler på «best practice» som viser at det er mulig (Skjeie, 2015: 81). I Norge er lovverket oppdelt etter hvert diskrimineringsgrunnlag, og det finnes ikke et eksplisitt vern mot diskriminering på flere grunnlag. I Thon-saken, som tidligere er nevnt, gjorde LDO og LDN imidlertid en samlet vurdering, og fant at hotellet la vekt på både kvinnenes kjønn og etnisitet i kombinasjon når de ble avvist. De ansatte handlet ut i fra en stereotyp forestilling om at kvinnene var prostituerte fordi de hadde asiatisk bakgrunn (NOU, 2011:18: 44).

I denne oppgaven vil et skille mellom endimensjonale og flerdimensjonale tilnærminger til norsk likestillingspolitikk være grunnlaget for den videre analysen. Endimensjonale

tilnæringer betegner her en vektlegging av enkeltgrunnlag hver for seg, mens flerdimensjonale tilnæringer anvendes som et overordnet begrep for å fange opp diskriminering på flere grunnlag i sammenheng (Halrynjo og Jonker, 2014: 413). Oppgaven skiller altså ikke mellom sammenvevd og sammensatt diskriminering, men bruker samlebetegnelsen flerdimensjonalitet. Bakgrunnen er at det er vanskelig å se forskjellen mellom dem i praktisk bruk (NOU, 2011:18: 23). Undersøkelsen vil gi en bedre forståelse av hvorvidt en juridisk tradisjon og den endimensjonale tilnærmingen påvirker LDOs pådriverarbeid, eller om flerdimensjonale tilnæringer er fremtredende.

2.3 Politisk interseksjonalitet

Crenshaw skiller mellom strukturell og politisk interseksjonalitet (Crenshaw, 1991: 1245). Skillelinjen er utviklet med hensyn på krysningspunktet mellom etnisitet og kjønn, også klasse har fått oppmerksomhet (Verloo, 2006: 213). Strukturell interseksjonalitet kan beskrives som de undertrykkende systemer som finnes i samfunnet, og her trekkes det frem hvordan hvite og fargede kvinners erfaringer er fundamentalt ulike (Borchorst og Teigen, 2010: 20-21). Strukturell interseksjonalitet kan dermed være med på å forklare eksemplet til Crenshaw som viser at en farget kvinne ikke fikk jobb på grunn av praksis med å ansette kun hvite kvinner i noen yrker, samtidig som andre jobber var utilgjengelig fordi arbeid fargede personer kunne få var typiske mannsyrker (Verloo, 2006: 213).

Politisk interseksjonalitet er politiske strategier som skal sikre ikke-diskriminering (Verloo, 2006: 213). Crenshaw fremlegger at problemet med de politiske strategiene ofte er endimensjonale, og tar lite hensyn til krysningspunkter mellom diskrimineringsgrunnlagene (Borchorst og Teigen, 2010: 21; Crenshaw, 1991). De siste årene har flere studier om hvordan politiske strategier på et område påvirker andre diskrimineringsgrunnlag blitt produsert (Borchorst og Teigen, 2010). I Norge vises det klart at i offentlige dokumenter, som bidrar til politikktutvikling, finnes lite refleksjon om flerdimensjonal diskriminering. Grunnlagene behandles enkeltvis, og ses ikke i sammenheng (NOU, 2012:15: 83). En av årsakene til dette kan være at ulikhetene mellom diskrimineringsgrunnlag er så store at verktøy for å verne ett grunnlag, ikke vil passe for alle (Verloo, 2006: 222). Diskrimineringsgrunnlagene er forskjellige, det eksemplifiseres ved at man ikke *velger* hvilket kjønn man har, men kan velge hvilken religion man har. Grad av *synlighet* varierer også mellom diskrimineringsgrunnlag. Man kan for eksempel skjule en seksuell orientering, men ikke alle typer nedsatt funksjonsevne.

Endringer med henhold til diskrimineringsgrunnlagene varierer også på samme måte, alder endrer seg men etnisitet er statisk (Verloo, 2006: 221).

Ulikhetene mellom grunnlagene bidrar til store forskjeller mellom krysningspunkter. Når man ser kjønn og etnisitet i sammenheng er det veldig ulikt sammenhengen mellom kjønn og funksjonsevne (Reisel, 2013: 92). Verloo avviser i sin analyse antagelsen om likhet mellom diskrimineringsgrunnlagene, og bruk av «one size fits all»-tilnærming (Verloo, 2006: 211). Borchorst og Teigens (2010) analyse viser hvordan flerdimensjonalitet anvendt i politiske strategier kan opptre forenklet og danne negative stereotypier, noe som skaper økte forskjeller mellom majoritet og minoritet. Et eksempel er hvordan Danmarks politikk om etniske minoritetskvinner/jenter bærer preg av stereotypier (Borchorst og Teigen, 2010: 21-26). Begrepet flerdimensjonalitet kan dermed dekke over maktrelasjoner, og bidrar slik til en mer snever virkelighetsforståelse. En årsak til at en forenkling kan oppstå er begrepets kompleksitet (Gressgård, 2013: 65-67).

Elisabeth Martínez beskrev med sitt begrep «oppression olympics» hvordan offer for diskriminering på ulike grunnlag konkurrerer om oppmerksomhet (Martínez, 1993: 23). Denne konkurransen fører til negative konsekvenser for alle gruppene, og motarbeider solidaritet innad og mellom dem (Hancock, 2011: 4). Ved å ta hensyn til flere diskrimineringsgrunnlag kan konkurranse føre til en kamp om små ressurser, og påvirkningskraft institusjonelt mellom organisasjoner som jobber med forskjellige diskrimineringsgrunnlag (Squires, 2007: 160). Det kan føre til en nedgradering av vektlegging kjønn, og endring av arbeidet kvinnebevegelsen har kjempet frem over flere tiår (Borchorst m. fl., 2012: 5). Det argumenteres for at politikkkfelt på andre diskrimineringsgrunnlag i liten grad tar kjønn i betraktning (Kantola, 2009: 15). Samtidig kan annet antidiskrimineringsarbeid komme med krav som blir i direkte motsetning til det kvinnebevegelsen kjemper for. Et eksempel her er uenigheter mellom mål i et kjønnsperspektiv opp mot et religionsperspektiv (Skjeie, 2007). Dette kan omhandle hvilke roller, posisjon og stilling kvinner kan ha i trossamfunn. Noen ganger kan dette gi ulike rettigheter og plikter mellom kjønn, som står i motsetning til kjønnslikestilling (Strand, 2008: 265). Andre politikkområder enn religion vil også kunne utfordre hensynet til likhet mellom kjønnene (Squires, 2007: 160).

Hancock argumenterer for at det er endimensjonalitet som fører til konkurransen nevnt over, i stedet for koordinasjon mellom marginale grupper. Den endimensjonale tilnærmingen bidrar samtidig til å opprettholde den strukturelle ulikheten mellom vernet av ulike diskrimineringsgrunnlag (Kantola, 2010: 184). Hancock anser flerdimensjonalitet som et

politisk verktøy til å motarbeide konkurransen fordi den overskrider tilnærminger som kun retter seg mot enkeltgrunnlag (2011: 4). Når ulike diskrimineringsgrunnlag ses på i sammenheng vil det produsere solidaritet mellom gruppene, heller enn konkurranse (Hancock, 2011: 34). Dermed gir flerdimensjonalitet en mulighet til inkludering av grunnlag, i stedet for forenkling. Det kan argumenteres for at en flerdimensjonal tilnærming har et potensial til å styrke vektleggingen av kjønn, i stedet for en nedgradering (Burri og Schiek, 2009: 5). De fleste som blir diskriminert i krysningsspunkt er kvinner, derfor inkluderes ofte kjønn i et samfunn der flerdimensjonal tilnærming til likestilling er fremtredende (Burri og Schiek, 2009: 5; Halrynjo og Jonker, 2014: 411). En analyse av flerdimensjonalitet i Storbritannia indikerer at kvinner har fått fordeler av et samlet diskrimineringsvern (Squires, 2009: 59). Flerdimensjonalitet kan dermed være en mulighet for inkludering, heller enn forenkling og konkurranse. Argumentet om at kjønn vil spille en mindre rolle hvis det tas hensyn til andre diskrimineringsgrunnlag forutsetter antagelsen om at likestillingspolitikk er et nullsumspill. Det handler om hvilke saker som anses som en kvinnesak, - hvis for eksempel problemene til minoritetskvinner inkluderes som en del av kjønnsproblematikken kan flerdimensjonalitet øke posisjonen til kjønn (Bråten og Thun, 2013: 17-18).

Likestillingspolitikk i Norge har i stor grad vært knyttet til kvinners frigjøringskamp, noe som har gitt kjønn en særstilling i den politiske utviklingen. Tradisjonelt har kjønn hatt en viktig posisjon på bakgrunn av en omfattende lovgivning mot kjønnsdiskriminering, og et Likestillingsombud siden 1978 (Skjeie, 2009). I hele Norden eksisterer en slik tradisjon som ofte har blitt kritisert for dets potensial for å hindre en flerdimensjonal tilnærming (Borchorst m. fl., 2012: 59; J. Kantola, 2014: 8). Resultatet i analysen til Bygnes (2010) viser at kjønn har en privilegert rolle i de undersøkte likestillingsdokumentene, og de andre diskrimineringsgrunnlagene ble tilsidesatt. Dokumentene som ble undersøkt ble produsert i den tidlige perioden av LDOs opprettelse (Bygnes, 2010: 90). Hvorvidt det har skjedd endringer til dagens praksis vil min analyse være med å undersøke.

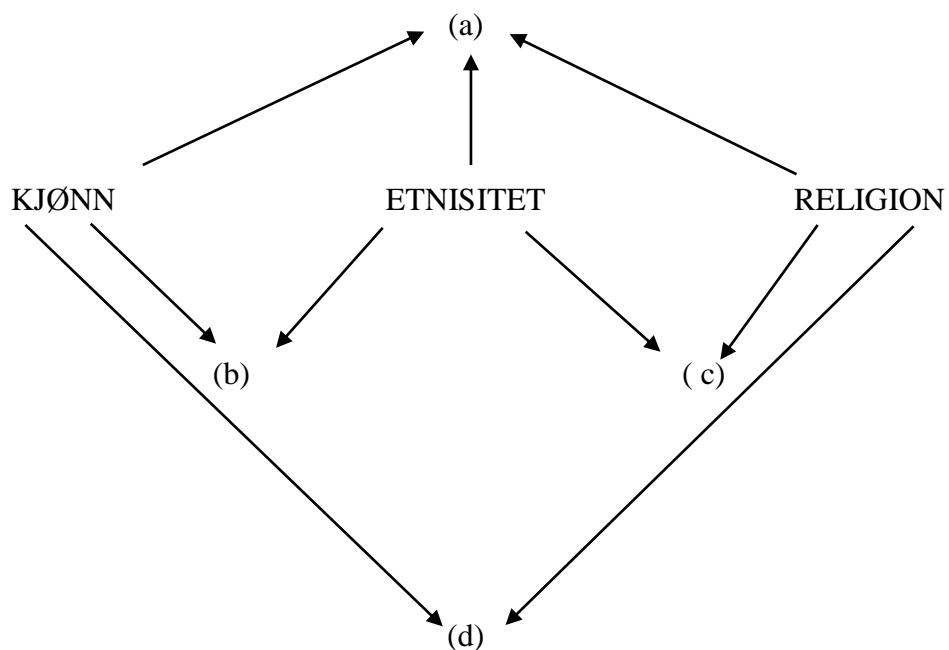
I denne oppgaven skal kompleksiteten i de flerdimensjonale krysningsspunktene undersøkes nærmere. Ut fra den teoretiske diskusjonen er både inkludering og forenkling mulig når flere diskrimineringsgrunnlag ses i sammenheng. Det interessante her er om hvilke krysningsspunkter som finnes i høringene og hvor komplekse de er, altså hvor mange diskrimineringsgrunnlag som inngår i krysningsspunktet. Evner LDO gjennom høringssvarene å inkludere flere diskrimineringsgrunnlag i krysningsspunktene? Om det er et økende omfang av inkludering over tid vil bli vurdert. Begrepet flerdimensjonalitet er komplekst, det gjør det

også interessant å undersøke hvorvidt ulike innramminger kan spores i høringene mellom forskjellige krysningspunkt. Vektlegging av kjønn er også et viktig aspekt å undersøke nærmere. Den tradisjonelt sterke posisjonen kjønn har hatt, og uenigheten om hvorvidt flerdimensjonalitet øker eller svekker vektleggingen vil være interessant å vurdere. Derfor skal jeg undersøke hvordan kjønn blir vektlagt med hensyn til både endimensjonale og flerdimensjonale tilnærminger til likestillingspolitikk. En undersøkelse av fremstillingen av Kjønn+ i høringene skal også ses nærmere på for en helhetlig vurdering av posisjonen kjønn har i det flerdimensjonale mandatet LDO omfattes av.

2.3.1 Flerdimensjonal kompleksitet

Hvordan flerdimensjonalitet påvirkes av kompleksitet er omdiskutert. I dette avsnittet vil jeg gjennom to figurer prøve å modellere flerdimensjonalitet, og vise hvilke muligheter begrepet omfatter. Figurene viser også hvordan kompleksiteten øker betraktelig ved tilføring av ett grunnlag. De valgte diskrimineringsgrunnlagene som inngår i analysen er kjønn, etnisitet, religion/livssyn og nedsatt funksjonsevne. Den første figuren viser hvordan man kan ta hensyn til flerdimensjonalitet med tre diskrimineringsgrunnlag, her kjønn, etnisitet og religion/livssyn. Deretter vil den andre figuren som også inkorporerer nedsatt funksjonsevne legges frem. Den siste figuren viser hele universet av konkrete krysningspunkter jeg kan observere i høringene i hele tidsperioden.

Tre diskrimineringsgrunnlag

$$a = E + K + R$$

$$b = E + K$$

$$c = E + R$$

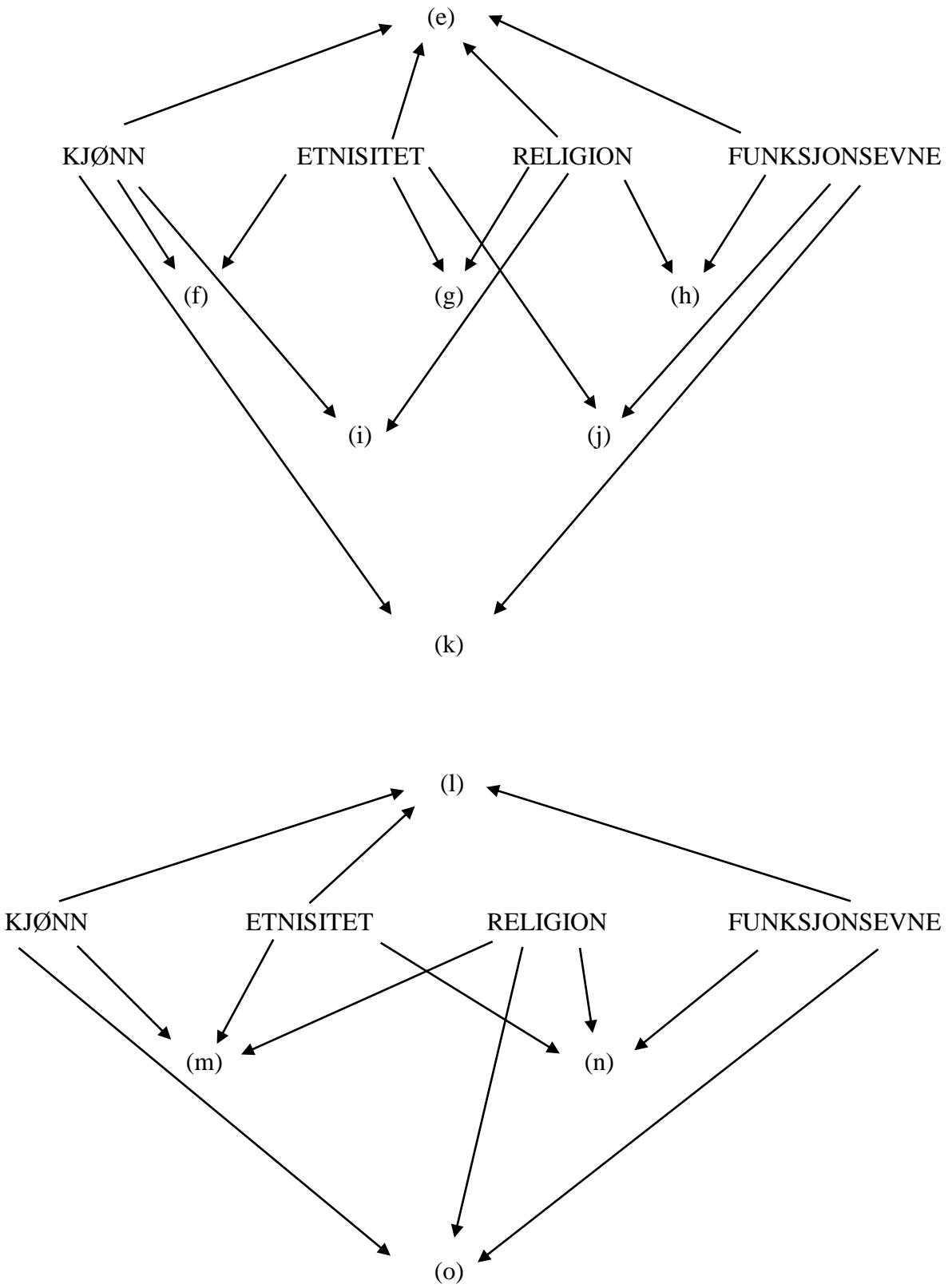
$$d = K + R$$

Figur 2.1: Universet av krysningspunkter med tre diskrimineringsgrunnlag.

Det er altså 4 mulige krysningspunkter når tre diskrimineringsgrunnlag tas hensyn til. Diskrimineringsgrunnlagene har også fått forkortelser, og krysningspunktene blir omtalt som bokstaver for en enklere fremstilling⁵.

⁵ K = Kjønn, E = Etnisitet og R = Religion/livssyn

Fire diskrimineringsgrunnlag

$e = E + F + K + R$	$f = E + K$	$g = E + R$
$h = F + R$	$i = K + R$	$j = E + F$
$k = F + K$	$l = E + F + K$	$m = E + K + R$
$n = E + F + R$	$o = F + K + R$	

Figur 2.2: Universet av krysningspunkter med fire diskrimineringsgrunnlag.

I figur 2.1 var det fire mulige krysningspunkter, og ved tilføring av et diskrimineringsgrunnlag øker mulige krysningspunkter til å omfatte elleve i figur 2.2. Disse elleve er hele universet av krysningspunkter som representerer flerdimensjonalitet som kan observeres i datamaterialet. Ovenfor vises alle krysningspunktene oppsummert etter bokstavene de er merket med, og forkortelsen av diskrimineringsgrunnlagene⁶. Oversikten gir et godt innblikk i kompleksiteten som finnes ved å ta hensyn til flere diskrimineringsgrunnlag i sammenheng. Samtidig ser vi at kompleksiteten øker betraktelig når man tilfører flere grunnlag.

2.4 Sammenfatning

På bakgrunn av den teoretiske gjennomgangen vil det nå oppsummeres hvilke aspekt som kan være viktige å undersøke i analysen av LDOs pådriverarbeid. LDOs mandat og forskrift legger til rette for en flerdimensjonal tilnærming i arbeidet både som lovhåndhever og pådriver. At mandatet er klart kan ses på som en forutsetning for bruk av en flerdimensjonal tilnærming (Borchorst m. fl., 2012: 78). Tidligere forskning omhandler håndhevers bruk av flerdimensjonalitet i Norge, og i andre land der ombudsinstusjonen er samlet (Halrynjo og Jonker, 2014, 2015; Verloo m. fl., 2012; Walby m. fl., 2012). Studiene viser hvordan det er et iboende potensial for å behandle diskrimineringsaker som flerdimensjonale, og det kan argumenteres for et lignende praktisk potensial i pådriverarbeidet til LDO. Problemstillingen i denne oppgaven kan deles i to deler ved å se nærmere på *hvor stort omfang* og *på hvilken måte* flerdimensjonalitet er vektlagt. Tre aspekter ved den faglige diskusjonen blir vektlagt.

Det første aspektet omhandler tilstedeværelse av flerdimensjonalitet i det empiriske materialet. Den juridiske tradisjonen er endimensjonal, og det oppdelte lovverket legger til rette for separat vektlegging av diskrimineringsgrunnlagene (Reisel, 2013: 90). På bakgrunn av dette

⁶ K = Kjønn, E = Etnisitet, R = Religion/livssyn og F = (Nedsatt) Funksjonsevne

kan det argumenteres for en liknende tendens i LDOs pådriverarbeid. Samtidig skal LDO se diskrimineringsgrunnlagene i sammenheng, og utvikle kompetanse på flerdimensjonalitet. Mandatet legger vekt på krysningspunkt mellom kjønn og andre diskrimineringsgrunnlag (Kjønn+). *Omfanget* av flerdimensjonale tilnærminger til likestillingspolitikk, og eksplisitt flerdimensjonalt begrepsbruk er derfor interessant å undersøke i høringsvarene. Omfanget som eksisterer i hele perioden vil først gjøres rede for, før en undersøkelse om eventuelle endringer over tid.

Det andre aspektet omhandler kompleksiteten som eksisterer i krysningspunktene observert i LDOs høringsvar. I noe litteratur løftes flerdimensjonalitet frem som en måte å motarbeide konkurransen mellom diskrimineringsgrunnlagene på. Inkludering av alle grunnlag vil være en konsekvens, derav vil flere bli beskyttet fra diskriminering. Andre forskere hevder at det å fokusere på flere grunnlag samtidig vil føre til forenklinger i praktisk bruk. Årsaken er at flerdimensjonalitet er et for komplekst begrep og diskrimineringsgrunnlagene er for ulike. Det bidrar til at det ikke vil fungere i reell politikktutvikling. I undersøkelsen vil det derfor være viktig å undersøke nettopp hvor komplekse krysningspunktene er, og hvordan de legges frem i tekstene. Her vil det kartlegges *hvor stort omfang* av kompleksitet som kan ses i de ulike krysningspunktene, altså hvor mange diskrimineringsgrunnlag som inkluderes. *På hvilken måte* flerdimensjonalitet er vektlagt i høringene vil sammenlignes mellom forskjellige krysningspunkt. Kartleggingen kan besvare hvorvidt LDO evner å ta hensyn til kompleksiteten innad i mandatet.

Det tredje aspektet omhandler vektleggingen av kjønn i høringene, det oppgaven undersøker her er hvordan flerdimensjonalitet kan påvirke posisjonen kjønn har. Særlig kvinners stilling anses som truet av den politiske utviklingen som vektlegger flere diskrimineringsgrunnlag. Andre forskere hevder at flerdimensjonalitet kan føre til at kjønn får økt betydning. Årsaken er at kjønn nesten alltid deltar i krysningspunkter mellom diskrimineringsgrunnlag. Den tradisjonelt sterke posisjonen kjønn har hatt i norsk likestillingspolitikk ilegger aspektet en særlig relevans. Det er derfor interessant å undersøke *hvor stort omfang* av høringene som tar hensyn til kjønn i forhold til de andre diskrimineringsgrunnlagene, både i og utenfor krysningspunkt. *På hvilken måte* kjønn blir vektlagt i høringene skal også ses nærmere på ved å undersøke forskjeller mellom ulike type høringer, i forhold til hvordan Kjønn+ konstitueres.

3 Forskningsdesign

Et forskningsdesign er valg av hvordan fremskaffe, bearbeide og analysere relevant informasjon som kan kaste lys over problemstillingen (Hellevik, 2002: 87). Det er dermed en rettesnor slik at prosessen med innsamling av data, analysen og forståelse av funn blir oversiktlig. På denne måten knytter man sammen problemstillingen og den empiriske forskningen. Målet for dette kapitlet er å klargjøre mitt forskningsdesign, først gjennom en redegjørelse for valg av casestudie som undersøkelsesopplegg, deretter vil oppgavens datagrunnlag og periodiseringen argumenteres for. Valg av kvantitativ og kvalitativ innholdsanalyse klargjøres, og fremgangsmåten for analysen legges frem for å vise hvordan metoden skal anvendes. Problemstillingen operasjonaliseres til spørsmål basert på faglige diskusjoner rundt flerdimensjonalitet, som besvares gjennom analysen. Validitet og reliabilitet diskuteres opp mot metodevalg.

3.1 Casestudie

I denne undersøkelsen har jeg valgt casestudie som undersøkelsesopplegg. I et casestudium er det vanlig å undersøke kun én eller få analyseenheter der formålet er å utvikle en helhetlig forståelse av den enheten som undersøkes (Hellevik, 2002: 98). Det valgte case er unikt og vitenskapelig interessant i seg selv, men kan ikke betraktes som en del av et større univers. De vanligste enhetene som studeres i casestudier er komplekse, men oversiktlige enheter slik som organisasjoner. Innenfor en slik case finnes det ofte ulike typer underenheter som undersøkes for å si noe om det valgte case (Grønmo, 2004: 90-91). Undersøkelsesoppleggets styrke er å bidra til inngående kunnskap om en case ved å undersøke deler av det over en lengre tidsperiode. En sentral utfordring i et casestudie er at man ikke kan generalisere til univers og populasjoner (Yin, 2014: 16, 21). Generaliseringspotensialet i denne studien er beskjedent ettersom undersøkelsen går i dybden på et avgrenset sakfelt, og er ment å bidra til en dypere innsikt i et spesifikt fenomen i norsk likestillingspolitikk; flerdimensjonalitet i LDOs pådriverarbeid.

Valget av LDOs pådriverarbeid er gjort på bakgrunn av den interessante posisjonen LDO innehar i det norske samfunn. Ombudet ble opprettet for å samlet kunne håndtere likestillings- og diskrimineringslovgivningen, har mandat til å se flere diskrimineringsgrunnlag i sammenheng, og skal utvikle kompetanse på området. Oppgaven de har er omfattende, og ingen konkrete retningslinjer er gitt for praktisk bruk av flerdimensjonalitet. Det har vært utført

relativt bred forskning på håndheverarbeidet, men få undersøkelser av flerdimensjonalitet i pådriverarbeidet foreligger i dag. Forskningsstrategien kan beskrives som eksplorerende der jeg skal kartlegge sentrale dimensjoner ved det flerdimensjonale pådriverarbeidet.

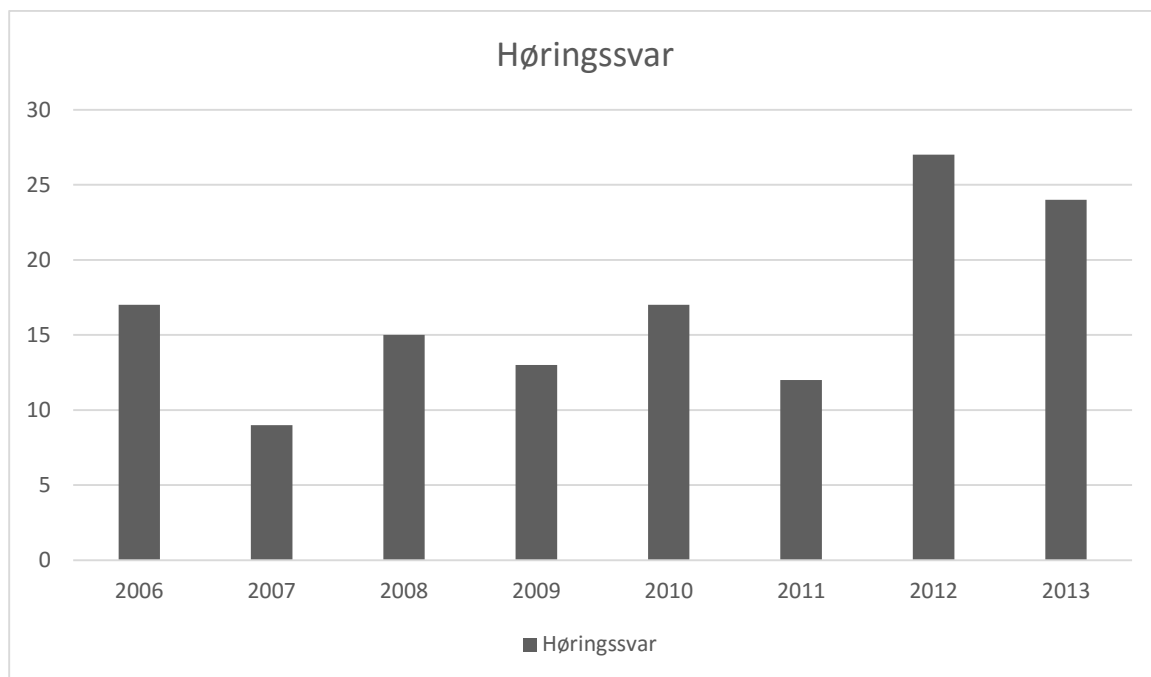
Diskrimineringsgrunnlagene som skal vurderes er kjønn, etnisitet, religion/livssyn og nedsatt funksjonsevne. Lovverket som forbyr diskriminering på alle samfunnsområder, det viktigste lovgrunnlaget i LDO, forklarer valget av undersøkte diskrimineringsgrunnlagene⁷. I 2013 vedtok Stortinget Diskrimineringsloven om seksuell orientering som også håndheves av LDO. Da arbeidet med oppgaven ble påbegynt hadde denne loven bare hatt virkning i underkant 1 ½ år, og diskrimineringsgrunnlagene som omfattes av denne loven er derfor utelatt i analysen.

Det kan diskuteres hvorvidt det er forenkende å kun se på etnisitet og religion/livssyn siden det i Diskrimineringslovens lovtekst også nevnes nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge, språk (Reisel, 2013: 96). I forarbeidene til Diskrimineringsloven, Holgersenutvalget, fremlegges det at etnisitetsbegrepet kan sies å omfatte: nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge, språk, områdetilhørighet osv. Religion og livssyn anses som et eget diskrimineringsgrunnlag. Utvalget tar utgangspunkt i drøftingen om etnisitetsbegrepet av FNs rasediskrimineringskonvensjon (NOU, 2002:12). Diskrimineringsombudslovens beskrivelse av diskrimineringsgrunnlagene LDO har ansvar for, er i samsvar med Holgersenutvalget, og nevner spesifikt bare etnisitet og religion/livssyn (Diskrimineringsombudsloven, 2005). Nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge og språk inkorporeres her i beskrivelsen av etnisitet. På bakgrunn av dette skal jeg undersøke diskrimineringsgrunnlaget etnisitet som en samlebetegnelse for etnisitet, nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge og språk.

3.2 Datagrunnlag

Når man undersøker en case anvendes ofte dokumenter som empirisk materiale (Yin, 2008: 85-87). Datagrunnlaget som skal analyseres i denne undersøkelsen er høringsvar produsert gjennom pådriverarbeidet til LDO. Høringsvar er en demokratisk mulighet til å påvirke og overvåke utformingen av offentlig politikk. I tidsperioden mellom 2006-2013 omfatter dette totalt 144 høringer, derav er 135 relevante for undersøkelsen. Utvelgingen av relevante høringer er gjort på bakgrunn av observasjon av diskrimineringsgrunnlagene som jeg undersøker i oppgaven. En fullstendig oversikt over fordelingen av de relevante høringene over de 8 årene ses i figuren nedenfor:

⁷ Likestillingsloven, Diskrimineringsloven, Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven.

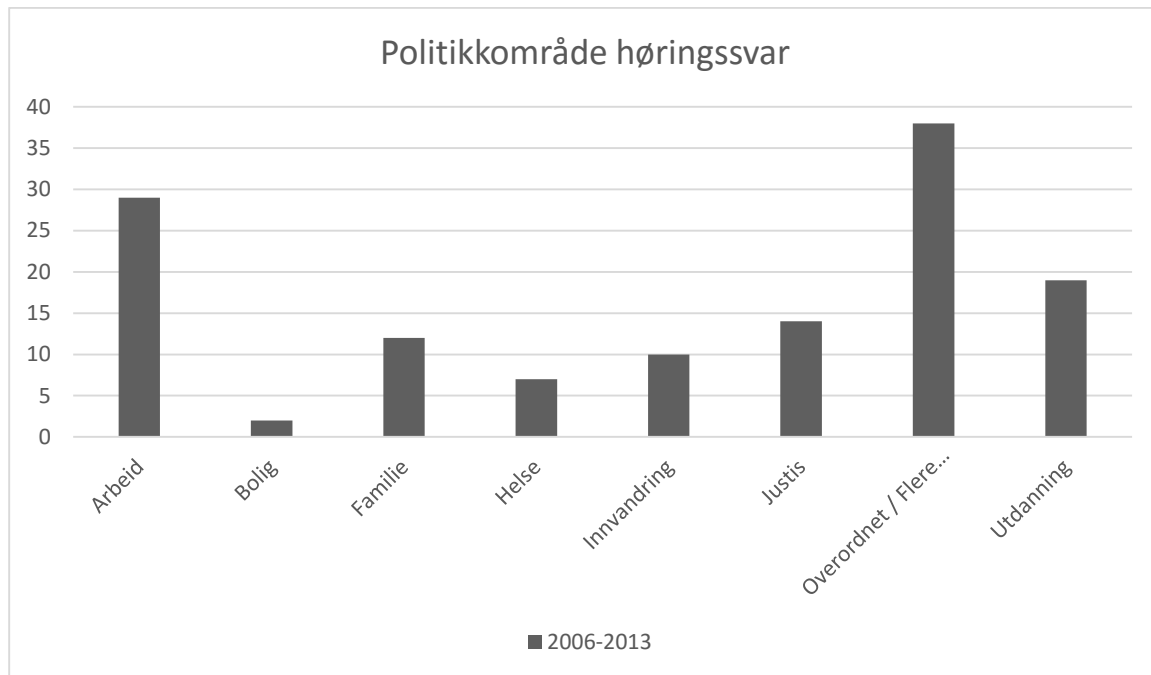

Figur 3.1: Antall relevante høringer i analysen.

Tabellen viser at høringssvarene fordeler seg nokså jevnt gjennom perioden, men i de to siste årene øker frekvensen noe. I analysen må resultatene ses i lys av antallet høringer. Av de undersøkte høringene er det flest tilfeller der LDO har blitt invitert til å avgi et høringssvar, men noen er skrevet på eget initiativ. Dette gjelder saker der LDO oppfatter at politikken som utvikles angår diskrimineringsgrunnlagene ombudet har håndhevings- og pådriveransvar for. Konteksten rundt høringssvaret kan ha noe å si for hvor mange, og hvilke diskrimineringsgrunnlag som blir vektlagt i perioden. Av flere forhold som kan spille inn er hvilket politisk flertall det var på Stortinget, den politisk dagsorden og ledelse i LDO. Å skulle ta fullstendig hensyn til all informasjon om periodene er vanskelig i denne oppgaven. Mine resultater vil uansett gi en pekepinn på hvordan en flerdimensjonal tilnærming har eksistert i perioden som undersøkes, og utviklet seg i høringene som en del av pådriverarbeidet. Men analysen vil ikke gi en forklaring på utviklingen eller generalisere til andre deler av LDOs arbeid.

Høringssvarene deles i denne oppgaven inn etter hvilket politikkområde som dekkes i dokumentet. Inndelingen bidrar til en oversiktlig fremstilling av datagrunnlaget. Høringene er inndelt i syv kategorier etter hvilke politikkområder som ble observert, og oversikten kan gi et innblikk i tematikk. Kategoriene er Arbeid, Bolig, Familie, Helse, Innvandring, Justis, Utdanning og Overordnet/flere politikkområder. Kategoriene er inspirert av inndelingen brukt ved undersøkelser av klagesaker i LDO mellom 2008 og 2009 (NOU, 2011:18: 128). Kategorien Overordnet/ flere politikkområder er en samlekategori med høringssvar som tar for

seg likestilling og diskriminering på flere eller alle samfunnsområder. Mange av høringsvarene plasserer seg inn i denne kategorien. Arbeid og Utdanning er også godt representerte kategorier. For å få en fullstendig oversikt over datagrunnlaget gir figur 3.2 den samlede frekvensen for de ulike politikkområdene for hele perioden. Tabell 3.1 nedenfor viser en datagrunnlaget fingradert etter kategoriene år for år.

Figur 3.2: Relevante hørings svar fordelt etter politikkområde.

Fullstendig gjennomgang av høringsvarene som inngår i analysen:

Årstall	*Politikkområde (antall): Presisering av tematikk
2013	<p>*Arbeid (7): Kjønnsnøytrale premier og ytelser i livsforsikring, NOU 2013:3 om pensjon, Forslag om nye krav til årsrapport og årsregnskap for statlige virksomheter, Endringer i Arbeidsmiljøloven, Tiltak mot ulovlig innleie av arbeidskraft, Forslag til ny skipsarbeiderlov, Endringer i Likestillingsloven om spørsmål om graviditet.</p> <p>*Familie (2): Endringer i regelverket for foreldrepenge, Lovendring for å gi barn bedre beskyttelse mot vold og overgrep</p> <p>*Helse (1): Endringer i Pasient- og brukerrettighetsloven</p> <p>*Innvandring (5): Forskriftsendring om fravær og permisjon ved nyankomne innvandreres deltakelse i introduksjonsordning, Forslag om endring i forskrift om sosiale tjenester for personer uten fast bopel i Norge, 1. utkast til Norges 21/22 rapport til FNs rasediskrimineringskomite, Endringer i forskrift til Introduksjonsloven, Forslag til endringer i utlendingsforskriften</p> <p>*Justis (2): Endringer i Straffeloven 1902 og Straffeloven 2005, Avhør av særlig sårbare personer i straffesaker</p> <p>*Utdanning (3): Endringer i Universitets- og høyskoleloven, Forslag til endringer i opplæringslov og privatskolelov, Forslag til endring av unntak for studentboliger i byggeteknisk forskrift.</p> <p>*Overordnet/ flere politikkområder (4): NOU 2013:1 Det livssyns åpne samfunn, Levekår og tiltak for mennesker med utviklingshemming, Forslag til forskrift om universell utforming av IKT-løsninger, NOU 2012:15 Politikk for likestilling.</p>

<p>2012</p>	<p>*Arbeid (5): Åpenhet om lønn, Forskriftsendringer som innfører ny turnustjeneste for leger, Lovforslag om rett til lønn under ammeferie, Forslag om å lovfeste rettigheter ved foreldrepermisjon, Vikarbyrådirektivet.</p> <p>*Familie (2): Endringer i gravferdsforskriften, NOU 2012: 1 «Til barnas beste» - Ny lovgivning for barnehagene.</p> <p>*Helse (4): Endringer i Psykisk helsevernloven, Helseundersøkelser for adopterte fra land utenfor Vest- Europa, Forslag om særlige regler for gjennomføring av psykisk helsevern i regionale sikkerhetsavdelinger, NOU 2011:9 Økt selvbestemmelse og rettssikkerhet i helsevesenet.</p> <p>*Innvandring (4): Adgang til lyd - og bildeopptak av asylregistreringen, Ratifisere protokoll til FNs torturkonvensjon (Trandum), Forskrift om kommunal plikt til internkontroll i introduksjonsprogrammet, Endring i Utlendingsloven og -forskriften for vertsfamilier.</p> <p>*Justis (2): Handlingsplan mot voldtekt, NOU 2011:13 Når sant skal skrives (Domstolen)</p> <p>*Utdanning (2): Ny forskrift om opptak til bachelorutdanningen ved Politihøgskolen, Rapportutkast om språkpakten</p> <p>*Overordnet / flere politikkområder (8): Diskrimineringsforbud i Grunnloven, NOU 2012:15 Politikk for likestilling, Ratifisering av CRPD, Ny forskrift om universell utforming av lufthavner og ombordstigningsløsninger, NOU2011:20 Ungdom, makt og medvirkning, NOU 2011:18 Struktur for likestilling, Forskrift om forsøk med elektronisk stemmegiving, NOU 2011:12 Ytringsfrihet og ansvar i en ny mediehverdag</p>
<p>2011</p>	<p>*Arbeid (3): Forslag om offentlig godkjenningsordning i renholdsbransjen, NOU 2011:6 Et åpnere forskningssystem, NOU 2010:13 Arbeid for helse</p> <p>*Bolig (1): NOU 2011:15 Rom for alle</p> <p>*Familie (1): Forslag til revidert forskrift om barnets talsperson i saker til fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker</p> <p>*Helse (1): Lovendring om rituell omskjæring av gutter</p> <p>*Innvandring (1): Utlendingsmyndighetenes adgang til å innhente opplysninger fra andre offentlige organer</p> <p>* Utdanning (1): Forskrift om tildeling av utdanningsstøtte</p> <p>* Overordnet / Flere politikkområder (4): NOU 2011:14 Bedre integrering, NOU 2011:7 Velferd og migrasjon, Forskrift om endring i forskrift om næringsmiddelhygiene, Forslag til endringer i Kommuneloven og enkelte andre lover.</p>
<p>2010</p>	<p>*Arbeid (2): Utredning av nybegynnerstilling for leger, Forslag til endringer i Arbeidsmiljøloven</p> <p>*Familie (2): NOU 2009:21 Adopsjon - til barnets beste, Endringer i Barnehageloven - rett til barnehageplass for barn av asylsøkere.</p> <p>*Utdanning (8): Forslag til ny paragraf i forskrift til Privatskoleloven, Innstilling fra arbeidsgruppen for utvikling av rettsstudiet, Forslag til endringer i Opplæringsloven og Privatskoleloven, Utkast til forskrift om kvalitetssikring i høyere utdanning og fagskoleutdanning, Forslag til endringer i forskrift om tildeling av utdanningsstøtte, Rett til læring med særskilte behov, NOU 2010:7 Mangfold og mestring, Førings av fravær og førstegangsvitnemål.</p> <p>*Overordnet / Flere politikkområder (5): Forskrift om takstberegning og maksimalpriser for løyvepliktig drosjetransport med motorvogn, Forslag om endring av forskrift om IT- standarder i offentlig forvaltning, Evaluering av Likestillingsloven, Bruk av religiøst og politisk betingede plagg og symboler i domstolene, DIFI-rapport om sentral valgenhet og sikring av universell utforming.</p>
<p>2009</p>	<p>*Arbeid (4): Kombinasjon av arbeid med pleie- og omsorgsoppgaver, Forslag til ny fremtidig arbeidsskadebetsikring, Lov om statens pensjonskasse og enkelte andre lover, Effektivisering av allmenngjøringsordningen og solidaransvar (Allmenngjøringsloven).</p> <p>*Familie (1): Forlag om lovfesting av krisesentertilbudet</p> <p>*Justis (1): Endring i lov og forskrift om audiovisuelle medietjenester i norsk rett.</p> <p>*Utdanning (1): NOU 2009:18 Læring med særskilte behov.</p>

	<p>*Overordnet / Flere politikkområder (6): NOU 2009:14 ”Et helhetlig diskrimineringsvern”, Forskrifter til byggesaksdelen i Plan- og bygningsloven om universell utforming, Unges fritidsmiljø og ungdom, demokratisk deltakelse og innflytelse, St. meld. nr. 8, Inkorporering av kvinnekvalifikasjonskonvensjonen i Menneskerettsloven, Forskrift om universell utforming av rullende materiell til jernbane.</p>
2008	<p>*Arbeid (4): Gjennomgang av regelverket om vaktvirksomhet, Likelønnskomisjonens forslag til tiltak for likelønn mellom kvinner og menn, Endringer i Arbeidsmiljølovens bestemmelse om arbeidstid for arbeidstakere med særlig uavhengig stilling, Forslag til forskrift for godkjenning av yrkeskvalifikasjoner fra utlandet med hjemmel i Barnehageloven</p> <p>*Bolig (1): Endring i Husleieloven</p> <p>*Familie (2): Forslag til endringer i Barnevernloven, NOU 2008:9 - Med barnet i fokus.</p> <p>*Justis (2): Utkast til forskrift om straffegjennomføring med elektronisk kontroll, Bekjempelse av voldtekt krever handling</p> <p>*Utdanning (2): Forslag om endringer i Universitets- og høyskoleloven, Innstillingen fra Stjernø utvalget NOU 2008: 3 Sett under ett (høyere utdanning)</p> <p>*Overordnet / Flere politikkområder (5): Utkast til lov om endringer i lov om Jernbaneloven og Jernbaneansvarsloven, NOU 2008 1 Kvinner og homofile i trossamfunn, Ny lov om Dyrevelferd (religion), Felles elektronisk tjenesteyting i offentlig sektor, Samstemt for utvikling (Utviklingspolitikk).</p>
2007	<p>*Arbeid (2): Yrkesskadeerstatning og belastningsskader i Folketrygdloven, Tiltak mot sosial dumping.</p> <p>*Justis (2): Rundskriv om utlendingsforvaltningen og kjønnslemlestelsessaker, Strafferettslig vern mot diskriminering av funksjonshemmede.</p> <p>*Utdanning (1): Godkjenning og godskrivning av høyere utdanning i Norge.</p> <p>*Overordnet / Flere politikkområder (3): Innføring av tidsfrister for krav om universell utforming av IKT, Ratifisering av FN-Konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, Innføring av aktivitets – og rapporteringsplikt i Diskrimineringsloven og Diskriminering – og tilgjengelighetsloven, Forslag om kvalifiseringsprogram med tilhørende stønad i nytt 5 a i Sosialtjenesteloven.</p>
2006	<p>*Arbeid (2): Forslag til nye forskrifter etter Bidragsinnkrevingsloven, Merknader til veiledning til Arbeidsmiljølovens § 3-5, Høring vedrørende forslag til endringer i Arbeidsmiljøloven</p> <p>*Familie (2): Endringer i Bioteknologiloven, Kvalitetssikring av sakkyndiges rapporter i barnevernssaker.</p> <p>*Helse (1): Nasjonal helseplan (2007-2010)</p> <p>*Justis (5): Forslag til endringer i SIS loven (Schengen), Forslag om endringer i Straffeloven § 33 og Straffeprosessloven §181, Beskyttelse mot tvangsekteskap, Forslag om opphevelse av Utlendingsloven §38 c og ny bestemmelse i utlendingsforskriften om sterkere vektlegging av barns tilknytning til riket, Tiltak mot soningskø og for bedre innhold i soningen.</p> <p>*Utdanning (2): Endring av samisk læreplanhjemmel i Opplæringsloven, Forslag om midlertidig endring i Friskoleloven - forslag om endring i Fagskoleloven.</p> <p>*Overordnet / Flere politikkområder (3): NOU 2006:2 Staten og Den norske kirke, Handlingsplan mot rasisme og diskriminering (2002 - 2006), Lov om likeverd og tilgjengelighet - sikres tilgang til varer og tjenester for alle, Utkast til veileder om utredning av likestillingsmessige konsekvenser knyttet til personer med innvandrerbakgrunn, samer og nasjonale minoriteter.</p>

Tabell 3.1: Relevante høringer, detaljert oversikt.

Pådriverarbeidet LDO utfører omfatter som nevnt mange ulike deler, og de produserer ulike type dokumenter som kunne vært undersøkt. Jeg har valgt høringssvar som mitt datagrunnlag på bakgrunn av at faglige rådgivning er en spesielt viktig del av pådriverarbeidet.

Her skal LDO komme med råd og veiledning til statlig forvaltning slik at det ved politiske reformer blir tatt hensyn til diskrimineringslovverket. Avgjørelsen følger dermed et viktig forskningskrav om å velge sentrale tekster i undersøkelser av dokumenter. Høringer representerer tekster som er godt dokumentert og egner seg til både kvantitativ og kvalitativ innholdsanalyse (Bratberg, 2014: 86), gjennom dokumentenes formelle karakter, enhetlige struktur og konsistente format. *Hvor stort omfang, og på hvilken måte* flerdimensjonalitet vektlegges i høringene er det derfor mulig å få svar på gjennom undersøkelsen.

3.3 Periodisering

I oppgaven undersøker jeg høringer mellom 2006 og 2013, hele perioden som sådan vil undersøkes opp mot min problemstilling. For å bidra til kunnskap om endring over tid deler jeg perioden i to deler, en tidlig periode mellom 2006-2008 og en sen periode mellom 2009-2013. Oppdelingen er basert på et skille mellom før - og etter ikrafttredelsen av Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven i 2009. Dermed kan analysen undersøke hvordan økt kompleksitet i mandatet kan påvirke flerdimensjonalitet i høringssvarene. Periodiseringen skaper en litt ujevn fordeling da den første tidsperioden omfatter tre år, mens den siste fem. Dette kan også ses gjennom en skjevfordeling av høringssvar mellom periodene, der den siste perioden helt klart inneholder flest. Periodiseringen er ment å legge til rette for å vurderinger av økt kompleksitet i pådriverarbeidet. Selv om det hadde vært interessant å undersøke hele perioden frem til i dag har dette ikke latt seg gjøre, først og fremst på grunn av kort virketid for forbudet mot diskriminering på grunnlag av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk.

3.4 Analysestrategi: Kvantitativ og kvalitativ innholdsanalyse

Innholdsanalyse tilbyr både kvantitative og kvalitative teknikker for systematisk å sammenfatte og fortolke tekstinhold. Strategien kan bidra til å trekke slutninger fra tekst til omkringliggende forhold (Bratberg, 2014: 83-84). Redegjørelse for bakenforliggende antagelser og teknikkene til de to analysemetodene vil være del av de neste avsnittene. Her vil jeg presisere fremgangsmåten jeg har valgt for å analysere høringssvarene, og hvilke spørsmål som skal besvares gjennom analysen. Analysen har en kvantitativ del der jeg ser nærmere på første del av problemstillingen, altså i *hvor stort omfang* flerdimensjonalitet vektlegges. Denne følges av en kvalitativ del som vil gi svar på den andre delen av problemstillingen, *på hvilken måte* flerdimensjonalitet vektlegges.

3.4.1 Kvantitativ innholdsanalyse

I kvantitativ innholdsanalyse tas det utgangspunkt i dokumentet slik det foreligger, her skal ikke teksten tolkes eller budskapet analyseres. Systematiseringen av materialet ut fra hva hvilke kategorier man leter etter i teksten kan skje manuelt eller maskinelt (Bratberg, 2014: 83-86). Tekstens innhold blir strukturert etter et skjema som leter etter spesifikke elementer i teksten. Analysen går ut på å registrere hvor mange av kategoriene som finnes gjennom koding. Det er viktig at kategoriene som skal kodes er forhåndsdefinerte i dimensjoner, og at det er klarhet om hvordan man koder dataene (Grønmo, 2004: 128, 193). Hensikten med analysen er å gi en konsentrert gjengivelse av innholdet i tekstmaterialet gjennom deskriptiv statistikk. En underliggende ambisjon er å kunne trekke slutninger om forhold utenfor tekstene (Bratberg, 2014: 84-85).

Ved bruk av kvantitativ innholdsanalyse vil jeg kartlegge i *hvor stort omfang* en flerdimensjonal tilnærming til likestillingspolitikk er vektlagt i høringssvarene som er undersøkt. Hovedspørsmålet i denne analysen er hvor stort omfanget av flerdimensjonale tilnærminger er i forhold til endimensjonale tilnærminger. Begrepet endimensjonal operasjonaliseres her som vektlegging av enkeltgrunnlag uten at diskrimineringsgrunnlag ses i sammenheng. Begrepet flerdimensjonal operasjonaliseres som når diskrimineringsgrunnlag ses i sammenheng. Omfang registreres på to måter, både gjennom antall høringer og antall treff. Høringer som er endimensjonale operasjonaliseres som observasjon av enkeltgrunnlag i høringen, der ingen diskrimineringsgrunnlag ses i sammenheng. Dette er uavhengig om det finnes et enkelt grunnlag eller om flere observeres (serielt) uavhengig av hverandre i høringen. Flerdimensjonale høringer blir operasjonalisert gjennom observasjon av diskrimineringsgrunnlag sett i sammenheng. Det er uavhengig om det er et eller flere krysningspunkt observert i en høring. «Treff» er registrering av antall enkeltgrunnlag/krysningspunkt i hver enkelt høring. Det må bli tatt hensyn til at flere typer krysningspunkt og enkeltgrunnlag kan finnes i en høring, dermed vil også treff si noe om hvor stort omfang som eksisterer. Sammen vil registreringen av både høringer og treff gi mulighet til å besvare spørsmålene som stilles i denne delen av analysen.

Kodingen skal være behjelpelig i håndteringen av dokumentene, og bidra til en systematisk innhentning av informasjon for å besvare problemstillingen. Den vil også bidra til å tydelig vise hva jeg leter etter i dokumentene. Lombardo og Agustíns analyse av kjønnsinterseksjoner i EU har inspirert kategoriene (Lombardo og Agustín, 2012: 487). Først filtrerer jeg høringene for å velge ut relevante høringer til den videre undersøkelsen. Her leter

jeg etter diskusjoner som omhandler et eller flere av de relevante diskrimineringsgrunnlagene. Dette gir en mulighet til å skille ut høringene som ikke er relevante, og som dermed ikke tas med i den videre analyse. Det omfatter høringene som ikke har noen bemerkninger til forslaget, eller som ikke omhandler noen av de diskrimineringsgrunnlagene jeg undersøker. Jeg koder høringene etter hvilken sammensetning jeg finner i høringene. Kodingen gjøres slik at hvis et dokument behandler likestilling mellom menn og kvinner vil den kategoriseres som [K] (kjønn). De resterende forkortelsene er [E] (etnisitet), [F] (nedsatt funksjonsevne) og [R] (religion/livssyn). Hvis bare ett grunnlag er vektlagt vil bare en bokstav vises, mens hvis flere er nevnt uten å ses i sammenheng vil forkortelsene nevnes med komma mellom dem. Et eksempel er at jeg finner diskusjoner om likestilling mellom kjønn og ikke-diskriminering av etnisk bakgrunn, da vil det kodes slik [E, K]. Det siste eksempelet kan vise hvordan jeg i praksis skiller mellom høringene og treff. Det er kun én endimensjonal høring, men to endimensjonale treff. For en videre eksemplifisering av skillet operasjonaliseres endimensjonale høringene og treff i tabell 3.2, og viser hvordan opptellingen i praksis blir gjort. Først viser tabellen operasjonaliseringen av endimensjonale høringene. Antallet er uavhengig om det er kun vektlegges et enkeltgrunnlag eller flere grunnlag separat, som benevnes som serielt. Som understrekingen viser telles de to «eksemplene» som to endimensjonale høringene. Endimensjonale treff er antallet enkeltgrunnlag uavhengig av hvilken høring, understrekingen her viser at det i «eksemplene» telles seks endimensjonale treff:

Endimensjonalitet	X= E / F / K / R
Endimensjonale høringene	Enkeltgrunnlag [<u>X</u>], Serielt [<u>X</u> , <u>X</u> , <u>X</u>].
Endimensjonale treff	Enkeltgrunnlag [<u>X</u>], Serielt [<u>X</u> , <u>X</u> , <u>X</u>], I kombinasjon med flerdimensjonalitet [<u>X</u> , <u>X</u> , X+X]

Tabell 3.2: Operasjonalisering av endimensjonalitet.

Observasjon av diskrimineringsgrunnlag sett i sammenheng, vil registreres gjennom å sette et plusstegn (+) mellom grunnlagene som inngår i krysningpunktet. Det er også her et skille mellom høringene og treff. Flerdimensjonale høringene betegnes som der et eller flere krysningpunkt nevnes, mens flerdimensjonale treff er antall krysningpunkter observert uavhengig av høringene. Innad i den flerdimensjonale tilnærmingen er det et skille mellom enkle krysningpunkt der to diskrimineringsgrunnlag ses i sammenheng, og komplekse krysningpunkt der tre eller fire diskrimineringsgrunnlag ses i sammenheng. Dette skillet er laget for en senere sammenligning innad i kategorien flerdimensjonalitet. I tabell 3.3 er en

oversikt over hvordan flerdimensjonalitet blir observert både gjennom høringer og treff. Skillet mellom enkle og komplekse krysningspunkt klargjøres også i tabellen. I tabellen operasjonaliseres flerdimensjonale høringer og treff. Flerdimensjonale høringer er høringsvar som inneholder et eller flere krysningspunkt, «eksempelet» vist under gjennom understreking omfatter tre flerdimensjonale høringer. Flerdimensjonale treff operasjonaliseres som antall krysningspunkt uavhengig av høringer, i tabellen vises «eksempler» til sammen seks flerdimensjonale treff som er understreket. Universet av mulige enkle og komplekse krysningspunkt er viktig å kartlegge, de vises nederst i tabellen:

Flerdimensjonalitet:	[X+X], [X+X+X], [X+X+X+X] X= E / F / K / R
Flerdimensjonale høringer:	Enkle krysningspunkt <u>[X+X]</u> Komplekse krysningspunkt <u>[X+X, X+X+X, X+X+X+X]</u> I kombinasjon med endimensjonalitet <u>[X, X, X+X, X+X+X]</u>
Flerdimensjonale treff:	Enkle krysningspunkt <u>[X+X]</u> , Komplekse krysningspunkt <u>[X+X, X+X+X, X+X+X+X]</u> I kombinasjon med endimensjonalitet <u>[X, X, X+X, X+X+X]</u>
Univers av enkle krysningspunkt:	E+F/ E+K / E+R / F+K / F+R / K+R
Univers av komplekse krysningspunkt:	E+F+K / E+F+R / E+K+R / F+K+R / E+F+K+R

Tabell 3.3: Operasjonalisering av flerdimensjonalitet.

Flerdimensjonalitet kan observeres som et eksempel «Det samme gjelder for personer med nedsatt funksjonsevne, og da særlig kvinner [F+K]», eller mer teoretisk forklart «arbeide ut fra at det er kombinasjoner av kjønn, alder, etnisitet, religion, funksjonsevne og seksuell orientering som samvirker og skaper urettmessig ulikhet for ulike grupper av individer [E+F+K+R]». Koding vil være slik klammetegn bak eksemplene viser. Det kan være tilfeller der både noen diskrimineringsgrunnlag ses i sammenheng flere ganger, samtidig som uavhengige diskusjoner om ett diskrimineringsgrunnlag blir observert. Her kodes det for eksempel slik [E, F, K, E+K, E+F+K+R]. Denne eksempel-høringen blir betegnet som

flerdimensjonal fordi den inneholder et eller flere krysningspunkt. I midlertidig inneholder høringen tre endimensjonale treff og to flerdimensjonale treff. Dette forklarer hvorfor det er viktig med en deling mellom antall høringer og antall treff, ellers vil analysen tape mye informasjon. Høringer som kategoriseres som flerdimensjonale blir undersøkt videre for å se om det finnes en eksplisitt begrepssetting av flerdimensjonalitet i høringen. Her ser jeg etter om det anvendes et begrep som beskriver flerdimensjonalitet som for eksempel «interseksjonalitet», «flerdimensjonal», «multidimensjonal», «multippel» eller «se i sammenheng».

Det er ikke gunstig å telle antall funn av for eksempel kjønn i en høring, men heller kartlegge hvor mange høringer som kun diskuterer for eksempel kjønnsrelatert tematikk, og i hvor mange jeg finner flerdimensjonalitet. Høringene kodes derfor slik vist ovenfor, og antyder ikke hvor mange benevnelser av for eksempel kjønn jeg observerer i én høring. Jeg har gjennomgått alle høringene manuelt da ikke alle kategoriene kan søkes opp maskinelt. Fordelen ved manuelle undersøkelser er muligheten til å foreta mer dyptgående vurderinger av datagrunnlaget, men den er svært tidkrevende (Bergström og Boréus, 2005: 84).

3.4.2 Hvor stort omfang?

For å besvare problemstillingen om i *hvor stort omfang* flerdimensjonalitet blir vektlagt har jeg delt den første analysen inn i to deler. De to følger av de faglige diskusjonene kartlagt i kapittel 2 Teoretisk rammeverk. Den første delen tar for seg tre spørsmål som vil sammen kartlegge omfanget av flerdimensjonalitet i høringssvarene:

1. Evner LDO gjennom høringssvarene å ta hensyn til flerdimensjonalitet? Endrer tendensen seg over perioden? Jeg ønsker å undersøke det relative forholdet mellom endimensjonalitet og flerdimensjonalitet både med hensyn til antall høringer, og antall treff mellom periodene.
2. Evner LDO gjennom høringssvarene å inkludere flere diskrimineringsgrunnlag i krysningspunktene? Endrer tendensen seg over perioden? Jeg ønsker å undersøke det relative forholdet mellom enkle krysningspunkter og komplekse krysningspunkter med hensyn til antall høringer, og antall treff mellom periodene.

3. Eksisterer en eksplisitt begrepssetting av flerdimensjonalitet i høringene der krysningspunkt kan observeres? Jeg ønsker å undersøke om begreper som omtaler flerdimensjonalitet nevnes, som: «interseksjonalitet», «multippel», «sammensatt» osv. Begrepssettingen ses i forhold til antall flerdimensjonale høringer som er funnet, og undersøker eventuell endring mellom periodene.

Det som undersøkes er altså om LDOs pådriverarbeid, på samme måte som den juridiske tradisjonen, ofte kun vektlegger enkeltgrunnlag separat. Siden lovverket LDO forholder seg til ikke er samlet kan det være et argument for å finne en tendens til endimensjonalitet i høringene. I midlertidig er det i LDOs mandat lagt til rette for å se grunnlag i sammenheng, spesielt der det skal legges vekt på krysningspunkt mellom kjønn og andre diskrimineringsgrunnlag (Kjønn+). I denne undersøkelsen vil jeg fokusere på alle mulige krysningspunkt som vist i 2.3.1 Modellert kompleksitet. Mandatet utleder at LDO skal utvikle kompetanse rundt flerdimensjonalitet. Her vil jeg altså prøve å besvare om LDO gjennom høringssvar evner å anvende flerdimensjonal tilnærming i perioden som undersøkes, og hvordan dette eventuelt har endret seg mellom periodene.

Jeg vil så undersøke inkluderingen i krysningspunktene gjennom å se hvordan flerdimensjonalitet i både høringer og treff fordeler seg mellom enkle og komplekse krysningspunkter. Mulighetene begrepet flerdimensjonalitet gir kan bidra til inkludering av alle typer diskrimineringsgrunnlag, altså derav gi større kompleksitet i krysningspunktene. Andre forskere har diskutert hvordan flerdimensjonalitet kan bidra til en forenkling av begrepet, derav mindre kompleksitet. I analysen vil det derfor undersøkes om det er en bred bruk av diskrimineringsgrunnlag gjennom inkludering, eller en forenkling gjennom få grunnlag i krysningspunktene. Spesielt om den siste perioden, der det er flere diskrimineringsgrunnlag å ta hensyn til, kan flere diskrimineringsgrunnlag i krysningspunktene vise hvordan flerdimensjonalitet bidrar til inkludering. Forenklinger kan tyde på at begrepet er for komplekst til praktisk bruk. I analysen vil det derfor være viktig å undersøke *hvor stort omfang* av kompleksitet som kan ses i de ulike krysningspunktene, altså hvor mange diskrimineringsgrunnlag som inkluderes.

Eksplisitt begrepssetting av flerdimensjonalitet vil til sist undersøkes for en helhetlig forståelse av den flerdimensjonale vektleggingen i høringene. Begrepssetting bidrar til å spre den flerdimensjonale normen. Flerdimensjonale begrep er viktig å undersøke siden omfanget kan vise om flerdimensjonale tilnærminger til likestillingspolitikk anvendes strategisk for å påvirke.

Den andre delen av den kvantitative analysen prøver å besvare om LDO evner å fastholde vektlegging av kjønnslikestilling, siden ombudet skal ta hensyn til mange diskrimineringsgrunnlag samtidig. Spørsmålene her kan deles i to:

1. Hvilken vektlegging av kjønn eksisterer i den endimensjonale tilnærmingen gjennom høringer, treff og mellom periodene? Er det en sterk representasjon av kjønn eller er den lav i forhold til andre diskrimineringsgrunnlag?
2. Hvilken vektlegging av Kjønn+ eksisterer i den flerdimensjonale tilnærmingen gjennom høringer, treff og mellom periodene? Er det en sterk representasjon av Kjønn+, eller er den lav i forhold til andre diskrimineringsgrunnlag?

Undersøkelsen kartlegger hvordan flerdimensjonalitet kan påvirke vektleggingen av kjønn. Særlig posisjonen kjønn har når flere diskrimineringsgrunnlag skal tas hensyn til er omdiskutert. Faglige diskusjoner trekker frem hvordan kjønn kan nedgraderes ved bruk av flerdimensjonalitet. På en annen side kan en mer helhetlig tilnærming føre til at kjønn kan spille en viktigere rolle. Årsaken er at kjønn nesten alltid deltar i krysningspunkter mellom diskrimineringsgrunnlag. På samme tid har kjønn en sterk tilstedeværelse i norsk politikktutvikling, noe som kan bidra til at kjønn er godt representert i høringssvarene. Det er derfor interessant å undersøke hvor mange av høringssvarene som tar hensyn til kjønn, både av de endimensjonale og flerdimensjonale høringene/treffene. Det gir svar på *hvor stort omfang* av høringene som tar hensyn til krysningspunkter mellom kjønn og andre diskrimineringsgrunnlag (Kjønn+). Det er samtidig interessant å undersøke om tendensen endrer seg over tid når kompleksiteten øker etter 2009.

3.4.3 Validitet og reliabilitet

Det er et viktig krav til forskningen at den skal være valid og reliabel. Forskningskriteriene utfyller hverandre fordi de referer til ulike forutsetninger for god datakvalitet. For å oppnå validitet i en studie må undersøkelsesopplegget og datainnsamlingen resultere i data som er relevante for problemstillingen (Grønmo, 2004: 221). Det som er viktig er at undersøkelsen finner svar på det som var målet for studien (Bryman, 2004: 237). Ettersom målet med denne delen av oppgaven er å se i *hvor stort omfang* flerdimensjonalitet er vektlagt i høringene, vil kategoriene jeg har presentert over kunne bidra til en valid forskning. Her ses det spesifikt etter tegn på bruk av flerdimensjonalitet og endimensjonalitet, og begrepene er forklart og

operasjonalisert. Det at det teoretiske begrepet og de operasjonaliserte begrepene samsvarer, bidrar til valide resultater.

Høy reliabilitet i undersøkelsen handler om at man får samme resultat hvis man gjør undersøkelsen på nytt, altså at den er etterprøvbare (Keohane m. fl., 1994: 25), og slik pålitelig med tanke på hvilke resultater man har fått (Grønmo, 2004: 220). Innholdsanalysens slutninger bør her være etterprøvbare på grunn av en grundig forklart fremgangsmåte. Oppgaven klargjør hvilke kategorier som ses etter, den gir grundig dokumentasjon av kodingen, og detaljert informasjon om hvordan kodingen er gjennomført (Bratberg, 2014: 86). Det er likevel en mulighet for at det kan ha blitt gjort feil i den manuelle gjennomgangen fordi et stort antall høringer er gjennomgått.

3.4.4 Kvalitativ innholdsanalyse

Kvalitativ innholdsanalyse omfatter systematisering av teksten gjennom å lete etter elementer som vil belyse problemstillingen (Grønmo, 2004: 128). Min metode er inspirert av rammeanalyse, og spesielt QUING-prosjektet som utledes nedenfor. Rammeanalyse er et metodisk og teoretisk rammeverk som gjør det mulig å finne variasjoner i oppfattelser eller forståelser i tekst av fenomener som flerdimensjonalitet (Verloo og Lombardo, 2007: 30). En generell definisjon av begrepet rammeanalyse finnes ikke, men i denne oppgaven tar jeg utgangspunkt i Verloos beskrivelse:

«A policy frame is an organising principle that transforms fragmentary or incidental information into a structured and meaningful policy problem, in which a solution is implicitly or explicitly enclosed» (Verloo, 2005: 20)

De fleste rammeanalyser undersøker ulike aktører som gir forskjellige representasjoner av fenomener. I denne analysen har jeg valgt å se nærmere på én aktør, LDO, over en tidsperiode. Rammeanalysen gir en mulighet til å se hvordan innramming av ulike krysningspunkter kan sammenlignes for å besvare *på hvilken måte* flerdimensjonalitet blir vektlagt i LDOs pådriverarbeid. Analysen vil dermed bidra til en mer dyptgående studie av den flerdimensjonale tendensen i datagrunnlaget. Ulike innramminger av fenomenet vil dermed sammenlignes. For å strukturere innramminger har QUING utviklet verktøy som kan gjøre det enklere å finne representasjoner av problemet (diagnose), og representasjoner av løsninger (prognose) (Verloo, 2005: 22). Både prognose og diagnose skal bidra til å undersøke hvordan flerdimensjonalitet blir innrammet.

QUING

QUING (QUALITY IN GENDER+ EQUALITY POLICIES)- prosjektet er et internasjonalt forskningsprosjekt som har forsket på kjønn og medborgerskap i EU, og utviklet forskning om Kjønn+ (Dombos m. fl., 2012: II). Jeg skal her gjennomgå de relevante elementene for min oppgave som er hentet fra QUING-prosjektets opplegg for kritisk rammeanalyse. Ikke alle elementene er relevante for min undersøkelse, fordi de spesifikt retter seg mot politiske forslag fra ulike aktører⁸. Her vil elementene som baserer seg på «diagnose» og «prognose» bli brukt som analytiske verktøy. Spørsmålene som utledes fra hvert element kalles sensitiverende spørsmål (Verloo og Lombardo, 2007: 35). Elementene er beregnet på å analysere politiske dokumenter, slik også høringsvarene i denne undersøkelsen er (Dombos m. fl., 2012: 6-8):

* **Problemorientering (Diagnose):** Dokumentet kan inneholde en analyse av den nåværende situasjonen, og beskrive hvordan denne er ulik fra den ideale situasjonen. Her blottlegges hva problemet representeres å være gjennom å stille spørsmålene: Hva er problemet som skal løses? Hvem gjelder problemet for?

* **Kausalforhold (Diagnose):** Dokumentet kan inneholde en analyse av hva som leder frem til den nåværende situasjonen, altså hvordan man forklarer at problemet har oppstått. Av og til blir spesifikke aktører ilagt ansvaret. Spørsmålet som stilles til teksten er da: Hvem/hva er grunnen til at problemet oppstår eller reproduseres?

* **Løsningsorientering (Prognose):** Dokumentet kan inneholde en visjon som gir inntrykk av hvordan den ønskede/ideelle situasjonen kan bli, og dette blir i kontrast til den nåværende situasjonen. Denne visjonen kan være formulert som et eksplisitt mål eller være implisitt i teksten. Spørsmålet som her stilles er: Hvordan beskrives målet/den ønskede situasjonen?

* **Forankring (Prognose):** Dokumentet kan gi informasjon om hvem som bør ha ansvaret for å gjennomføre disse aktivitetene. Her stilles spørsmålet: Hvem er ansvarlig for å endre situasjonen mot målene som er satt?

⁸ En rekke deskriptive og normative elementer legges frem i QUING-prosjektet, i denne analysen utelates informasjon om finansiering av politikkforslaget, samt spørsmål om referanser som støtter opp om forslaget (Dombos m. fl., 2012: 6-7).

De fire relevante elementene sammenfattes altså i henholdsvis prognose og diagnose, og i tabell 3.4 under vises de sensitiverende spørsmålene som anvendes i høringssvarene:

<i>Spørsmål</i>	<i>Operasjonalisering</i>
1. Hva er diagnosen i dokumentet?	Hva er problemet representert å være? Hvilke diskrimineringsgrunnlag ses i sammenheng, og hva er problemet med nåværende situasjon? Hva fremlegges som forklaringen på problemet?
2. Hva er prognosen i dokumentet?	Hva er den ønskede situasjonen som fremlegges i dokumentet, og hvordan skal det eventuelt nås? Hvem fremsettes som ansvarlig for gjennomføringen av aktivitetene?

Tabell 3.4: Diagnose og prognose.

I analysen anvender jeg informasjon om diagnose og prognose til å gi en helhetlig vurdering om på hvilken måte flerdimensjonalitet blir vektlagt i høringssvarene. I det første spørsmålet, diagnosen, ønsker jeg å få klarhet i hva problemet fremstilles som i høringen, på hvilken måte diskrimineringsgrunnlagene inngår i krysningspunkter som diskuteres i dokumentet, og hva som fremlegges som forklaring på problemet. Det andre spørsmålet kartlegger prognosen, altså hva som legges frem som ønsket situasjon i høringen og hvem som eventuelt fremlegges som ansvarlig for å sette i gang tiltak. Sammen viser diagnosen og prognosen hvordan flerdimensjonalitet innrammes i høringssvarene. De ulike krysningspunktene vil analyseres på lik måte for å kunne sammenligne innrammingene.

Denne analysen er konsentrert om flerdimensjonale treff og høringer fra den andre tidsperioden mellom 2009-2013. Den andre perioden er valgt fordi det er her flest krysningspunkt kan oppstå på grunn økende kompleksitet i mandatet etter 2009. Utvalget av krysningspunkter vil velges på bakgrunn av hvor representative de er for resultatene i undersøkelsen.

3.4.5 På hvilken måte?

Hvordan de ulike krysningspunktene er innrammet kan gi en dypere innsikt i *på hvilken måte* flerdimensjonalitet vektlegges i LDOs pådriverarbeid. Spørsmålene som skal besvares gjennom den kvalitative analysen er inspirert av den faglige diskusjonen omkring flerdimensjonalitet. Først vil analysen diskutere kompleksitet ved å sammenligne hvordan LDO innrammer ulike tilfeller av enkle og komplekse krysningspunkter. Spørsmålet som her presiserer problemstillingen «på hvilken måte» er:

1. På hvilken måte blir krysningspunkter med ulik kompleksitet innrammet gjennom diagnose og prognose? Blir komplekse krysningspunkt innrammet på en annen måte enn enkle krysningspunkt?

Faglig diskusjon om kompleksitet fremlegger motstridende påstander om mulige utfall ved bruk av flerdimensjonalitet. Spørsmålet til analysen blir derfor om krysningspunkter mellom få diskrimineringsgrunnlag er innrammet annerledes enn krysningspunkter mellom flere diskrimineringsgrunnlag. Det samme skillet som gjøres rede for i punkt 3.4.1 Kvantitativ innholdsanalyse mellom enkle og komplekse krysningspunkt benyttes også her. Det kan gi et bedre innblikk i om det, som det hevdes i litteraturen, blir for komplekst å bruke begrepet flerdimensjonalitet praktisk opp mot politikktutvikling (Gressgård, 2013: 65-67). Diagnosen og prognosen skal drøftes opp mot spørsmålet om i hvilken grad fremstillingen av krysningspunktet er konkret eller abstrakt. Å sammenligne enkle og komplekse krysningspunkt kan gi en forståelse av hva som skjer i høringen ved inkludering av flere diskrimineringsgrunnlag i krysningspunkt.

Konkret fremstilling omfatter direkte beskrivelser av et krysningspunkt slik som «Det samme gjelder for personer med nedsatt funksjonsevne, og da særlig kvinner». Her er det klarhet i hvilke diskrimineringsgrunnlag som spesifikt ses i sammenheng. Teksten kan inneholde både konkrete diagnoser og prognoser, eller begge, det viktige er om disse kan knyttes opp til et reelt virkelighetsnært krysningspunkt med hensyn til hvordan problemet fremstilles/hvordan det kan løses. Motsetningen er en abstrakt diagnose/prognose rundt krysningspunktet gjennom en mer teoretisk tilnærming, for eksempel: «arbeide ut fra at det er kombinasjoner av kjønn, alder, etnisitet, religion, funksjonsevne og seksuell orientering som samvirker og skaper urettmessig ulikhet for ulike grupper av individer». Her legges et mer «tenkt» krysningspunkt frem gjennom å benevne diskrimineringsgrunnlag som samlebetegnelser. Det er mer u håndgripelig, og vanskelig å forholde seg til i politikktutvikling.

Både diagnose og prognosen kan være abstrakt. Prognosen, altså tiltak som blir foreslått i teksten, registreres som abstrakt også når det spesifikke krysningpunktet ikke blir gitt konkrete løsninger. Begrunnelsen er at løsningen da er lite håndgripelig for dette krysningpunktet.

Utvalget av enkle og komplekse krysningpunkt vil gjøres rede for i kapittel 5. Krysningpunktene velges på bakgrunn av funn i den kvantitative analysen, og etterstreber et representativt utvalg for alle de flerdimensjonale treffene. Begrunnelsen for valg av «treff» heller enn «høringer» er ganske enkelt at høringer kan inneholde flere krysningpunkt i samme dokument. Krysningpunktene vil bli kartlagt etter hvilke diskrimineringsgrunnlag de består av, samt hvilken høring det er snakk om gjennom benevning av år og tallkode⁹. De vil også kategoriseres etter diagnose (D) eller prognose (P). Tabell 3.5 viser den systematiske kartlegging som skal gjøres avslutningsvis i analysen, tabellen inneholder noen «eksempler»:

(X= E, F, K, R)	Abstrakt	Konkret
Enkle krysningpunkt	X+X Årstall: Tallkode (P)	X+X Årstall: Tallkode (D)
Komplekse krysningpunkt	X+X+X Årstall: Tallkode (D, P)	

Tabell 3.5: Eksempel på kartlegging av abstrakt og konkret fremstilling.

Den andre delen av den kvalitative analysen sikter også mot å belyse den faglige diskusjonen omkring flerdimensjonalitet, der jeg drøfter hvilken posisjon kjønn+ har i høringene. Spørsmålet jeg ønsker å besvare her er altså:

2. På hvilken måte er Kjønn+ vektlagt i det flerdimensjonale mandatet, og er det ofte i kontekst av høringer om kjønnslikestilling? Er høringer om kjønnslikestilling innrammet, gjennom diagnose og prognose på en annen måte enn høringer som omhandler andre diskrimineringsgrunnlag?

Kjønn har lenge hatt en sterk posisjon i det norske samfunn, og tidligere forskning viser at det tidlig i ombudets virke var stor vektlegging av kjønnslikestilling (Bygnes, 2010). Politiske diskusjoner og vedtak om andre diskrimineringsgrunnlag blir ofte hevdet å ikke ta hensyn til kjønn (Kantola, 2009: 15). Det første spørsmålet vil bidra til kunnskap om hvorvidt kjønnslikestilling utgjør en stor andel av høringene som er undersøkt. De fleste som blir diskriminert i krysningpunkt er kvinner, derfor kan det antas at Kjønn+ er en viktig del av krysningpunktene (Halrynjo og Jonker, 2014: 411). Det andre spørsmålet undersøker videre

⁹ I analysen har alle høringer blitt strukturert etter årstall og tallkode etter når høringen er publisert, oversikten vil være tilgjengelig i vedlegg.

om det er forskjell mellom høringer som omhandler kjønnslikestilling, og de som omhandler andre diskrimineringsgrunnlag, med hensyn til innramming av krysningpunkter. Det jeg her ønsker å undersøke er om Kjønn+ blir mer konkret diskutert i høringer der konteksten er kjønnslikestilling, enn når andre diskrimineringsgrunnlag er utgangspunktet.

Skillet mellom abstrakt og konkret fremstilling av flerdimensjonalitet er tilsvarende som fremlagt over i diskusjonen om kompleksitet. Diagnose og prognose viser hvordan diskrimineringsgrunnlaget som diskuteres i høringen knyttes opp mot andre diskrimineringsgrunnlag. En abstrakt fremstilling omtales som en overfladisk behandling av diskrimineringsgrunnlagene, der de ulike grunnlagene ramses opp heller enn å forklare sammenhengen mellom dem. En konkret fremstilling derimot omfatter direkte beskrivelser av et krysningpunkt der det er klarhet i hvilke diskrimineringsgrunnlag som spesifikt ses i sammenheng. Både diagnose og prognose kan være abstrakt/konkret. I analysen er det interessant å se om det er noen forskjell mellom høringer som omhandler kjønnslikestilling, og høringene som har et annet utgangspunkt.

I denne delen er valget av krysningpunkter undersøkt i kontekst av høringene de er funnet i. Utvalget skal være representativt for helheten, og gjøres på bakgrunn av resultater i den kvantitative analysen. I tabellen under eksemplifiseres det hvordan systematisering av resultatet vil bli fremsatt. Her er «eksempler» på hvordan krysningpunktene forenkles til koder, og det gjøres på samme måte som i den første delen av den kvalitative analysen. Det vil før denne sammenfatningen være gjennomgang av innrammingene av alle utvalgte krysningpunkt, og drøfting omkring diagnose og prognose. Tabell 3.6 viser systematiseringen av abstrakte/ konkrete innramminger av høringer med ulik tematikk:

(X=E, F, K, R)	Abstrakt	Konkret
Høring om Kjønnlikestilling	X+X+X Årstall: Tallkode (D, P)	
Høring om andre diskrimineringsgrunnlag	X+X Årstall: Tallkode (P)	X+X Årstall: Tallkode (D)

Tabell 3.6: Eksempel på kartlegging av abstrakt og konkret innramming av Kjønn+.

3.4.6 Troverdighet og gyldighet

Ved kvalitative analyser av tekst kan det være nyttig å ta i bruk andre kriterier for god forskning enn validitet og reliabilitet (Kroger og Wood, 2000: 167-168). Kvalitetskravene nevnt i Wood og Kroger (2000) kan være bedre egnet for å vurdere analysen i denne delen av oppgaven fordi

de er mer rettet mot kvalitative tekstanalyser; disse er troverdighet (trustworthy) og gyldighet (sound). Kvalitetskravet troverdighet innebærer at forskningsprosessen på en klar måte må redegjøre for hvilke valg forskeren har gjort. Dette omfatter valg av problemstilling, avgrensning og operasjonaliseringer i oppgaven, samt analysene som er gjennomført (Kroger og Wood, 2000: 167). Jeg har foran redegjort for hvilke valg som er gjort opp mot metodiske verktøy, og drøftet operasjonalisering av problemstillingen opp mot mitt datagrunnlag. Diagnosen og prognosen som til sammen utgjør innrammingen av fenomenet vil kunne gi svar på de operasjonaliserte spørsmålene omkring på hvilken måte flerdimensjonalitet er vektlagt i høringene. Spørsmålene baserer seg på de faglige diskusjonene omkring flerdimensjonalitet, og gjennom undersøkelse av diagnose og prognose er det mulig å besvare dem.

Kravet om gyldighet i forskningen kan beskrives som at påstander og overveielser som fremsettes i forskningsresultatet gjøres rede for på en god måte (Kroger og Wood, 2000: 167-169). I analysedelen vil jeg beskrive høringene som undersøkes nøye for å vise hvordan innrammingene har tatt form, og dermed gjøre det mulig å se hvordan analysen har blitt gjort. Leseren vil dermed se hvordan jeg har kommet frem til resultatet av analysen, og samtidig få en nærhet til høringene som er undersøkt. Analysen med tekstutdrag fra høringssvarene er fremstilt i vedlegget. Dokumentene brukt i oppgaven er gjort tilgjengelig for leseren som vedlegg eller referanser, noe som gjør at leseren når som helst kan hente disse frem. Et annet aspekt ved gyldighet ved en studie er utfordringer ved forskerens egne forutinntatte holdninger og meninger, altså dens subjektivitet. Alle mennesker har sine synspunkter om tema i samfunnet, og det kan påvirke et hvert forskningsprosjekt. Derfor er det viktig å være sine holdninger bevisst gjennom forskningsprosessen, og å redegjøre for tolkningene på en lett tilgjengelig og oversiktlig måte. Jeg har etter beste evne gjort det i arbeidet med denne oppgaven gjennom tekstnærhet i innrammingene, samt klargjøringer av hva jeg kan svare på gjennom de konkrete analysene.

4 Omfang av flerdimensjonalitet

I denne første analysen presenteres resultatet fra den kvantitative undersøkelsen, og her skal jeg besvare første del av problemstillingen. Problemstillingen er i *hvor stort omfang* blir flerdimensjonalitet vektlagt i høringsvarene. Først i den kvantitative analysen blir omfanget av flerdimensjonale høringer og treff diskutert i forhold til de endimensjonale. Inkludering av diskrimineringsgrunnlagene i flerdimensjonale høringer og treff vil så undersøkes for å kartlegge kompleksiteten. Til slutt vil eksplisitt begrepssetting ses nærmere på for å kunne samlet vurdere omfanget av flerdimensjonalitet. Det vil for alle delene i oppgaven bli gitt en oversikt over hele tidsperioden undersøkt, før utvikling mellom periodene undersøkes for å kartlegge eventuell endring. Den andre delen av den kvantitative analysen diskuterer vektleggingen av kjønn både som del av endimensjonalitet og flerdimensjonalitet. Her vil jeg kartlegge om LDO evner å fastholde en vektlegging av kjønnslikestilling i det samlede ombudet. Endimensjonalitet og flerdimensjonalitet blir undersøkt hver for seg, og det vil bli tatt hensyn til antall høringer og treff. Resultatene for hele perioden vil først presenteres, før endringer over tid undersøkes ved å sammenligne periodene. Noen av dokumentene som er undersøkt består av flere krysningspunkt og enkeltgrunnlag. Derfor blir den deskriptive oversikten over treff av enkeltgrunnlag, og for så vidt krysningspunkt, bestående av tall som overskrider antall høringer.

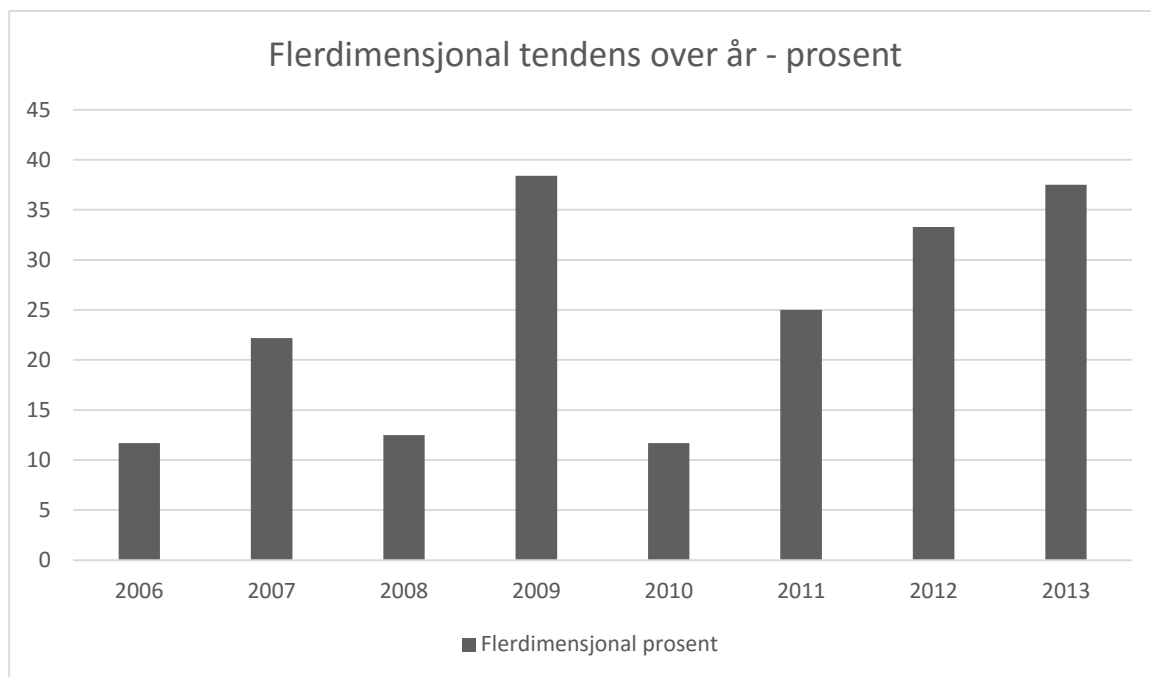
Selv om ikke LDO hadde et mandat som omfattet vern av mennesker med nedsatt funksjonsevne før 2009, finner jeg i materialet tilstedeværelse av nedsatt funksjonsevne som grunnlag både i og utenfor krysningspunktene i den første perioden. En forklaring kan være arbeidet med å fremme Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven for å sikre mennesker med nedsatt funksjonsevne lik beskyttelse som de andre diskrimineringsgrunnlagene. I mange høringer oppfordrer LDO om å ta hensyn Diskriminerings – og tilgjengelighetsloven, som på daværende tidspunkt ikke var implementert. Det kan dermed hevdes av kompleksiteten med fire diskrimineringsgrunnlag var tilstede allerede før implementeringen av loven. Etersom jeg i dokumentene leter etter alle typer krysningspunkter, jamfør 2.4.2 Modellert kompleksitet, er dette tatt hensyn til i analysen. På samme tid var det ikke før etter 2009 LDO måtte forholde seg aktivt til dette lovverket, derav er undersøkelsen med sammenligning over periodene fortsatt interessant.

4.1 Flerdimensjonal tilnærming til likestillingspolitikk?

4.1.1 Flerdimensjonalitet

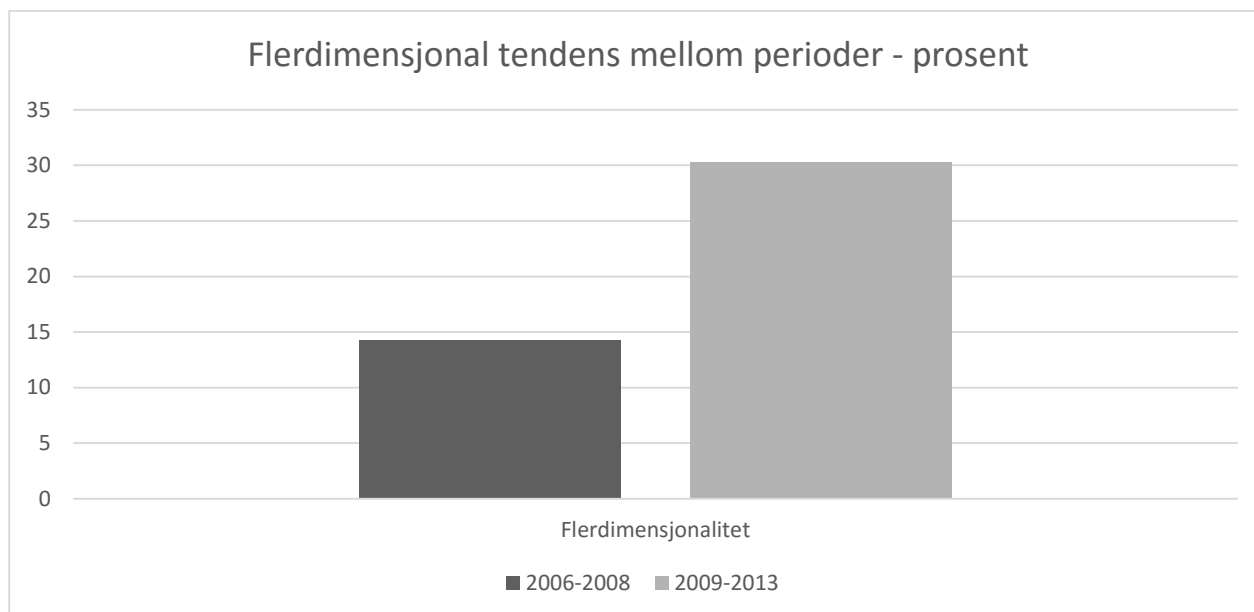
De relevante dokumentene mellom 2006-2013 omfatter til sammen 135 høringssvar. Av disse er 101 endimensjonale høringer, det vil si at de omhandler enkeltgrunnlag enten alene eller serielt. Flerdimensjonale høringer omfatter 34 høringer, her er et eller flere krysningspunkt observert. Det gir en prosentvis fordeling mellom tilstedeværelse av endimensjonale høringer på 74,8%, mens flerdimensjonale høringer omfatter 25,2% av undersøkte høringssvar. Det er dermed en klar endimensjonal tendens ved undersøkelser av antall høringer.

For å undersøke om endringer har skjedd over tid vil det relative antall flerdimensjonale høringer mellom periodene bli sett nærmere på. I den første perioden mellom 2006-2008 omfatter dette til sammen 42 høringer. 36 av de 42 høringene kan betegnes som endimensjonale, og det observeres 6 flerdimensjonale høringer. I den andre perioden som strekker seg fra 2009 til 2013 har 93 relevante høringer blitt sett nærmere på. Her kan 65 høringer oppfattes som endimensjonale ved vektlegging av enkeltgrunnlag, mens 28 av høringene er flerdimensjonale. For vise relativt hvordan flerdimensjonalitet fordeler seg finner jeg prosenten ved å dele antall flerdimensjonale høringer med alle relevante høringer undersøkt. Dermed finner jeg hvor stort omfang av flerdimensjonale høringene som eksisterer år for år. Fordelingen i figur 4.1 viser at flerdimensjonalitet øker relativt i løpet av årene, med unntak av i 2010 da en liten nedgang kan observeres:

Figur 4.1: Flerdimensjonale høringer i forhold til antall høringer år for år, prosent.

En sammenligning mellom periodene viser også en prosentvis økning mellom den første og den andre perioden. Den første perioden består samlet av 14,3 % høringer som er flerdimensjonale, mens i den andre perioden er prosentandelen steget til 30,1%. Det er basert på hvor mange høringer som er undersøkt, og tallene kan derfor sammenlignes mellom periodene selv om høringstallet er ulikt i de forskjellige årene. Resultatet fra analysene viser en prosentvis dobling av høringer som er flerdimensjonale fra den første til den andre perioden. Ombudets bruk av flerdimensjonalitet har dermed økt både gjennom årene undersøkt, og mellom perioder. Se figur 4.2 for en sammenligning mellom periodene:

Figur 4.2: Flerdimensjonale høringer i forhold til antall høringer mellom periodene, prosent.

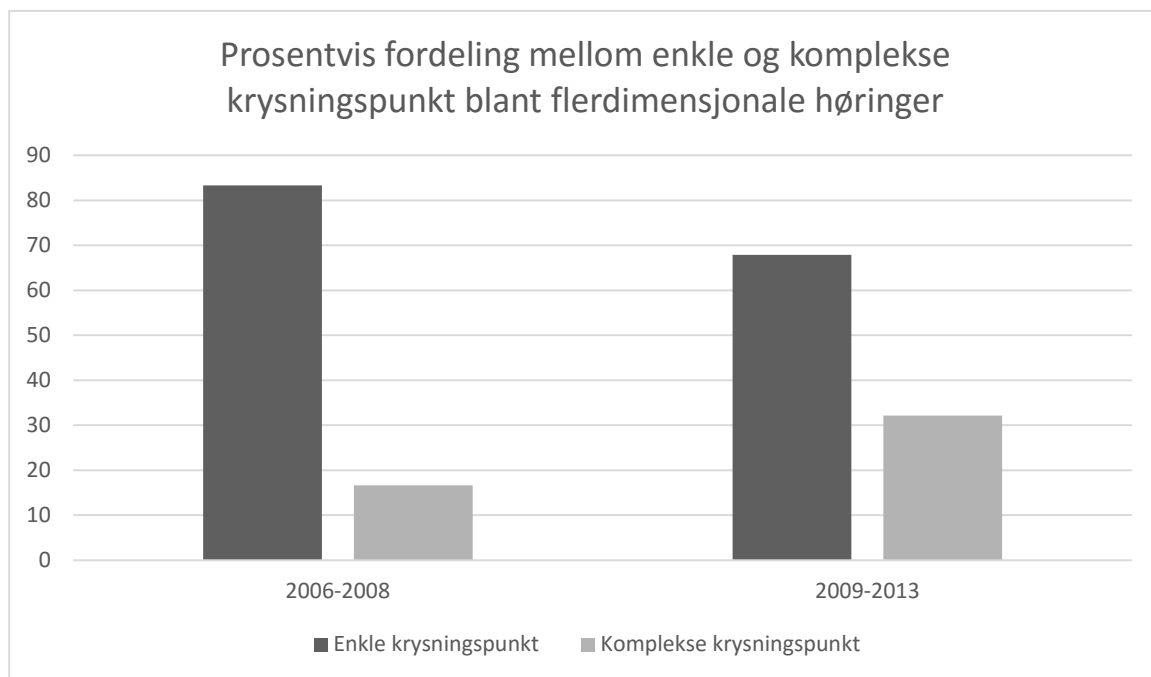
Det har altså vært en økning av flerdimensjonale høringer, men viser flerdimensjonale treff sett i forhold til endimensjonale treff samme tendens? I hele tidsperioden observeres 231 endimensjonale treff i de 135 høringene undersøkt. Det er 48 flerdimensjonale treff, altså antall krysningspunkter observert. Dette betyr at 82,2% av alle treff i høringssvarene er endimensjonale, det vil si ser diskrimineringsgrunnlag separat. Flerdimensjonale treff omfatter 17,2% av alle treff i hele perioden. Resultatet viser en lignende tendens som undersøkelsen av antall høringer, men for treff er prosentandelen flerdimensjonalitet lavere. Den endimensjonale tilnærmingen er med andre ord overlegent vektlagt. For å undersøke om en endring har skjedd over tid vil prosentandelen av treff i periodene sammenlignes. I den første periode finner jeg 66 endimensjonale treff og 6 flerdimensjonale treff. I prosent er 8,3 % av treffene flerdimensjonale. I den andre perioden observeres 165 endimensjonale treff, og 42 flerdimensjonale treff, prosentdelen av flerdimensjonalitet er 20,2%. Det er en økning med 12 % mellom periodene, som samsvarer med økningen blant flerdimensjonale høringer. Det samlede funnet kan indikere en økning av flerdimensjonalitet fra den først til den andre perioden.

Omfanget av flerdimensjonale høringer og treff er altså gjennomgående lav i forhold til de endimensjonale. Det er en tendens i høringssvarene at diskrimineringsgrunnlag ses separat heller enn i sammenheng. Samtidig har omfanget av flerdimensjonalitet økt over tid, både prosentandel høringer og treff har blitt fordoblet mellom periodene. LDO evner dermed å anvende flerdimensjonalitet, men ser i mye mindre grad diskrimineringsgrunnlag i sammenheng enn som separate grunnlag.

4.1.2 Komplexitet

For en bedre forståelse av omfanget av flerdimensjonalitet observert i LDOs høringsvar skal det i denne delen diskuteres hvilken kompleksitet som kan sies å eksistere i høringer og blant treff. Dermed undersøkes det her hvor mange diskrimineringsgrunnlag som ses i sammenheng. Det gjøres på samme måte som den forrige delen; ved å se både på høringer og treff, helheten over tid og eventuelle endringer mellom perioder. Om det er en endring mellom periodene er viktig å kartlegge, altså om man kan se økt kompleksitet i krysningpunktene etter 2009 da ett diskrimineringsgrunnlag ble tillagt mandatets ansvarsområde. For å få en dypere forståelse av kompleksiteten skal jeg her skille mellom enkle og komplekse krysningpunkter. Operasjonaliseringen skiller flerdimensjonale høringer som inneholder et krysningpunkt mellom to diskrimineringsgrunnlag, og de som inneholder flere enn to grunnlag. Hvis en høring inneholder flere krysningpunkter, avgjør det krysningpunktet med flest diskrimineringsgrunnlag hvorvidt høringen kan betegnes som enkel eller kompleks. Flerdimensjonale treff deles også mellom sammenheng mellom to diskrimineringsgrunnlag i krysningpunktet, og sammenhengen mellom tre eller fire.

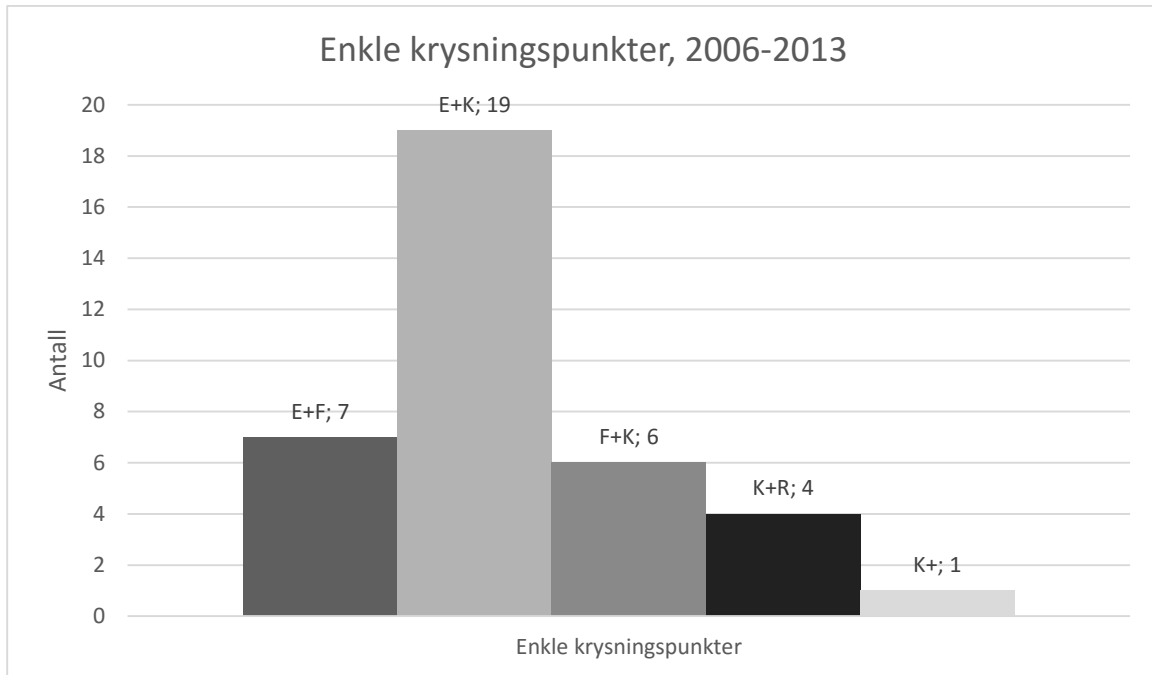
I den samlede perioden er det 34 flerdimensjonale høringer, av disse består 24 av høringene av enkle krysningpunkt. De resterende 10 høringene inneholder komplekse krysningpunkt mellom tre eller fire diskrimineringsgrunnlag. Prosentandel av de flerdimensjonale høringer viser at 70,6% av høringene inneholder enkle krysningpunkt mellom to diskrimineringsgrunnlagene. Det kan indikere at inkludering i krysningpunkt av alle diskrimineringsgrunnlagene LDO har ansvar for, i lite omfang eksisterer. Om en endring har skjedd over perioden vil klargjøre om innføringen av et nytt diskrimineringsgrunnlag kan ha hatt en effekt på kompleksitet for flerdimensjonalitet. Den første perioden er 6 flerdimensjonale høringer observert, av disse inneholder en av høringene ett komplekst krysningpunkt som tilsvarer 16,6%. De resterende inneholder enkle krysningpunkt, som da består av 83,3% av de flerdimensjonale høringene. I andre periode observeres det 28 flerdimensjonale høringer, derav 19 inneholder enkle krysningpunkt og 9 komplekse krysningpunkt. Det er en klar overvekt høringer som inneholder enkle krysningpunkter i forhold til komplekse krysningpunkter. Mer presist inneholder 67,8% av de flerdimensjonale høringene enkle krysningpunkter, mens 32,14% er komplekse. En prosentvis fordeling i Figur 4.3 viser en økning på 15,5% av høringer som inneholder komplekse krysningpunkt mellom periodene relativt til flerdimensjonale høringer:

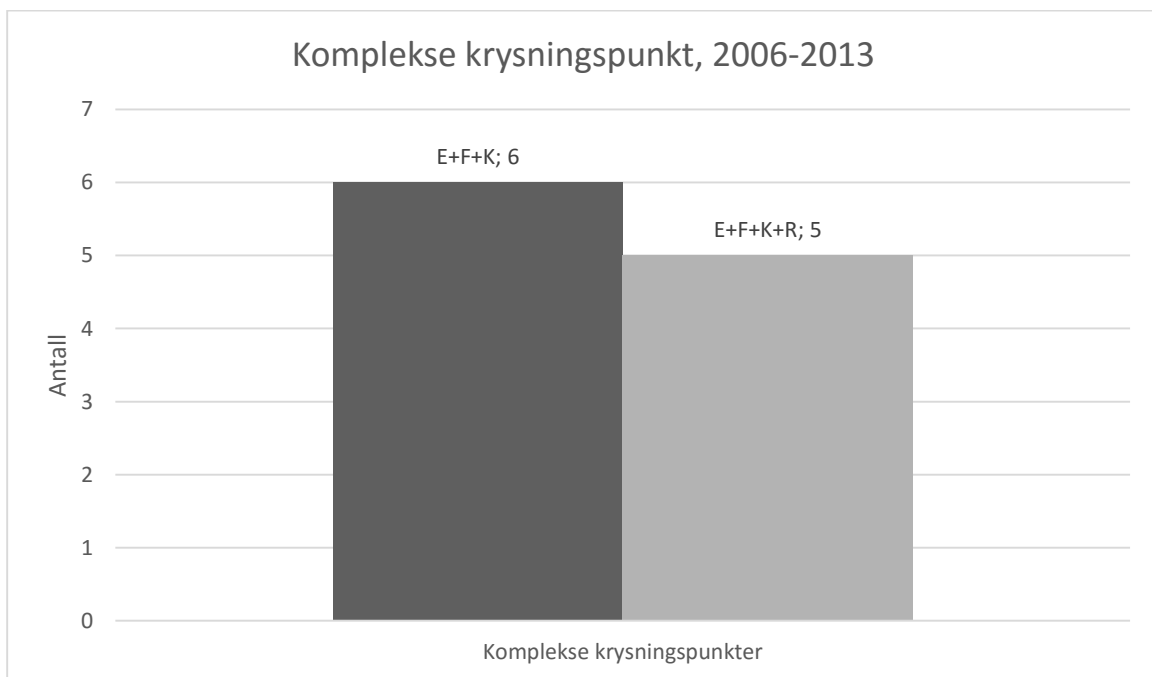
Figur 4.3: Fordeling mellom enkle og komplekse krysningspunkt blant flerdimensjonale høringer, prosent

For en helhetlig vurdering av kompleksitet er det i tillegg nødvendig å se nærmere på treff av krysningspunkter. I hele perioden er det 48 flerdimensjonale treff, av disse er 37 enkle krysningspunkt og 11 komplekse krysningspunkt. Den prosentvise fordelinger er henholdsvis 77,1% enkle krysningspunkt og 22,9% komplekse krysningspunkt. De flerdimensjonale treffene favner over 6 av de 11 mulige krysningspunktene som kunne ha blitt observert i høringssvarene. Det betyr at ca. halvparten av universet av krysningspunkter kan observeres i datagrunnlaget. Sammenhengen mellom etnisitet og kjønn er overlegent representert. Krysningspunkt som inneholder religion/livssyn er underrepresentert¹⁰. En oversikt over de ulike krysningspunktene fordelt mellom enkle og komplekse i hele perioden ses i figur 4.4 og 4.5 nedenfor:

¹⁰ Krysningspunktene i universet som ikke observeres i datagrunnlaget omfatter: E+R, F+R, E+F+R, E+K+R og F+K+R.

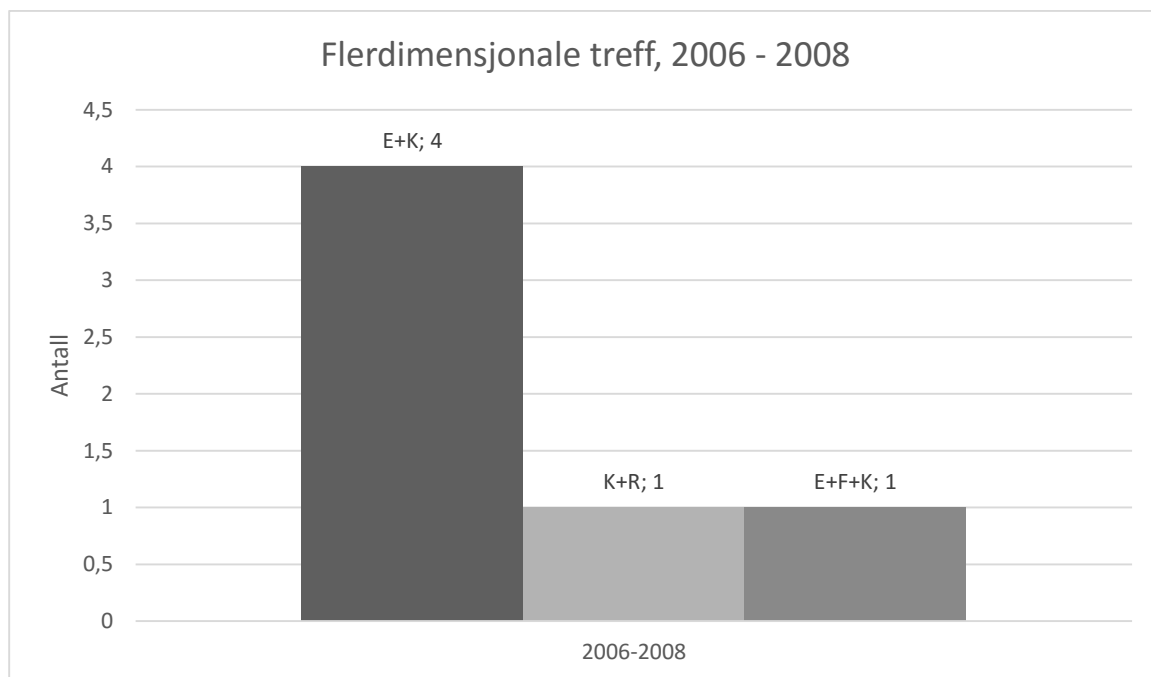

Figur 4.4: Enkle krysningspunkt 2006-2013, antall.

Figur 4.5: Komplekse krysningspunkt 2006-2013, antall.

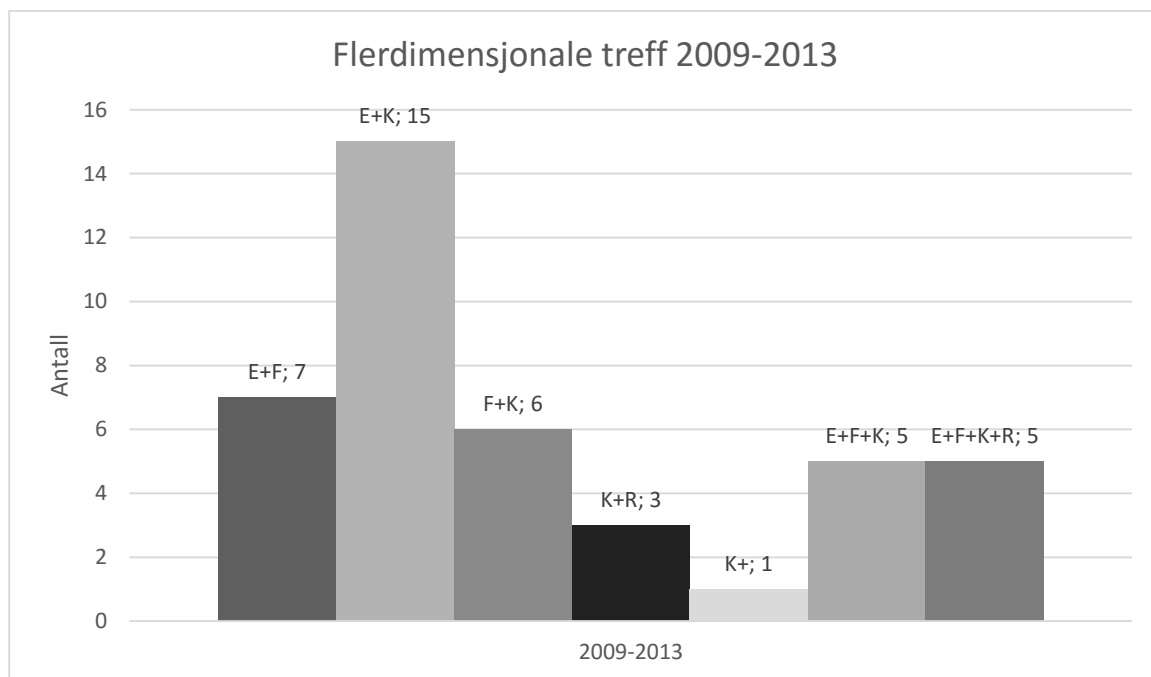
I den første perioden er det observert til sammen seks flerdimensjonale treff. Sammenhengen mellom etnisitet og kjønn er observert fire ganger, etnisitet, nedsatt funksjonsevne og kjønn en gang. Det er også et treff av krysningspunktet mellom kjønn og religion. Det betyr at enkle krysningspunkt dominerer med 83,3% av antall treff, mens komplekse krysningspunkt har minst vektlegging med 16,6% av antall treff. I figur 4.6 under vises fordelingen av antall treff grafisk:

Figur 4.6: Flerdimensjonale treff i perioden 2006-2008, antall.

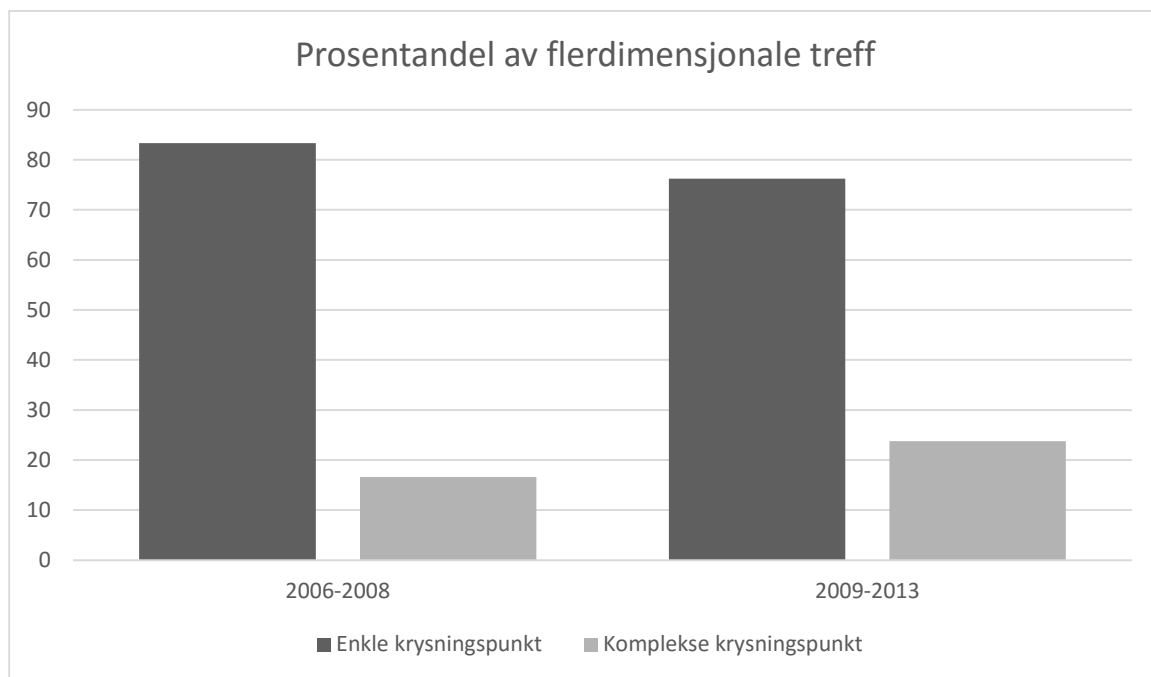
I den andre perioden mellom 2009-2013 er det til sammen 42 flerdimensjonale treff, derav er 32 enkle krysningspunkter. De resterende 10 er komplekse krysningspunkter sammensatt av tre eller fire diskrimineringsgrunnlag. Fordelingen av de enkle krysningspunktene omfatter syv observasjoner av sammenhengen mellom etnisitet og nedsatt funksjonsevne, og femten krysningspunkt mellom etnisitet og kjønn. Seks treff er mellom nedsatt funksjonsevne og kjønn, tre mellom kjønn og religion og et treff er Kjønn+¹¹. De komplekse krysningspunktene består av fem observasjoner om sammenhengen mellom etnisitet, nedsatt funksjonsevne og kjønn. Det er også fem treff av sammenhengen mellom alle undersøkte diskrimineringsgrunnlag, altså krysningspunktet mellom etnisitet, nedsatt funksjonsevne, kjønn og religion. Prosentandel for enkle krysningspunkter er 76,2%, mens komplekse krysningspunkt observeres i 23,8% av treffene. I Figur 4.7 vises fordelingen mellom antall treff i andre periode:

¹¹ Kjønn i kombinasjon med et ukjent annet diskrimineringsgrunnlag

Figur 4.7: Flerdimensjonale treff i perioden 2009-2013, antall

De fleste krysningspunkter som finnes gjennom hele perioden er mellom to diskrimineringsgrunnlag, altså enkle krysningspunkter. I andre periode kan det observeres flere komplekse krysningspunkt og mer mangfoldighet blant treff av krysningspunkter. Det observeres av disse flere krysningspunkter som inneholder nedsatt funksjonsevne. Det kan gi en indikasjon på at det utvidede mandatet har betydning for inkluderingen som observeres i andre periode. Tilstedeværelse av komplekse krysningspunkt øker imidlertid bare med 7,2% fra første til andre periode. I figur 4.8 under kan prosentendringen mellom de to periodene vise økningen i komplekse krysningspunkt:

Figur 4.8: Flerdimensjonale treff mellom periodene, prosent.

Resultatet gir en indikasjon på at LDO evner i større omfang å se to diskrimineringsgrunnlag i sammenheng i kontrast til flere. Det er en høy tilstedeværelse av enkle krysningpunkt i forhold til komplekse krysningpunkt, både i antall høringer og treff. Det observeres økt kompleksitet fra den første til den andre perioden. Det er mer mangfoldighet blant ulike krysningpunkt, og en økende tilstedeværelse av komplekse krysningpunkt. Det registreres tre nye krysningpunkt i den andre perioden som tidligere ikke er observert, alle inneholder nedsatt funksjonsevne (F). En utviding av ombudets mandat har dermed endret sammensetningen flerdimensjonalitet observert i retning av inkludering av andre og flere grunnlag enn tidligere.

4.1.3 Flerdimensjonale begrep

For å vurdere omfanget av flerdimensjonalitet i høringsvarene er det også nyttig å se nærmere på eksplisitt begrepssetting i dokumentene. Her tar jeg kun utgangspunkt i antall høringer som er flerdimensjonale. Jeg skiller mellom høringer som benevner krysningpunkt implisitt gjennom kun eksempel, og tilfeller der det eksplisitt er satt et begrep på flerdimensjonalitet. Over hele tidsperioden er det av alle 34 flerdimensjonale høringer eksplisitt begrepssetting i 14. Det betyr at i 44,1% av alle flerdimensjonale høringer eksisterer det begreper som kan anses å være flerdimensjonale. For å se nærmere på hvilke begreper som anvendes, og om det har skjedd en endring over tid, undersøkes forskjellen mellom periodene.

I den første perioden er det én observasjon av et eksplisitt begrep nemlig «multippel diskriminering». Det betyr at det er den eneste gangen et flerdimensjonalt begrep nevnes eksplisitt blant de seks flerdimensjonale høringer i høringssvarene mellom 2006-2008. I den andre perioden nevnes mange eksplisitte begreper i høringene som omtaler flerdimensjonalitet. Til sammen inneholder 13 av 28 flerdimensjonale høringer et begrep som kan beskrives som flerdimensjonalt. Begrepene som nevnes er «multippel», «flerdimensjonal», «interseksjonalitet», «sammensatt», «sammenvevd», «samspille», «samvirke» og «se i sammenheng». Denne oversikten betyr at eksplisitt begrepssetting fra den første perioden til den andre har økt fra 16,6 % til 46,4% i forhold til observerte flerdimensjonale høringer. Mellom periodene har omfanget av benevnelser av begreper som forklarer flerdimensjonalitet i alle former økt. Det at begreper som handler om flerdimensjonalitet brukes aktivt i den faglige rådgivningen er viktig for å spre kunnskap om sammenhengen mellom ulike diskrimineringsgrunnlag. Resultatet samsvarer med tidligere funn som viser at flerdimensjonal bruk har et begrenset omfang i høringssvarene, men at en økning kan observeres over tid.

4.1.4 Sammenfatning

Resultatene viser at det i LDOs høringssvar er begrenset omfang av flerdimensjonal vektlegging gjennom perioden 2006-2013. Verken flerdimensjonale høringer eller treff observeres i stort omfang i forhold til de endimensjonale. Når flerdimensjonalitet vektlegges omfatter det for det meste enkle krysningspunkt, heller enn komplekse. Det er også en liten andel av den flerdimensjonale bruken der eksplisitt begrepssetting blir observert. Over tid blir det dog registrert en endring mot økt omfang i flerdimensjonalitet både i antall høringer og treff. I den siste perioden ser vi at det i økende omfang blir tatt hensyn til flerdimensjonalitet, komplekse krysningspunkt og eksplisitt benevnelse av begrepet. Det kan med andre ord ha skjedd en viss, men begrenset, positiv utvikling i samsvar med mandatet om å se flere diskrimineringsgrunnlag i sammenheng. Utviklingen kan både være et utfall av tilføringen av et nytt diskrimineringsgrunnlag i andre periode, og økende kunnskap om bruk av flerdimensjonal tilnærming til likestillingspolitikk.

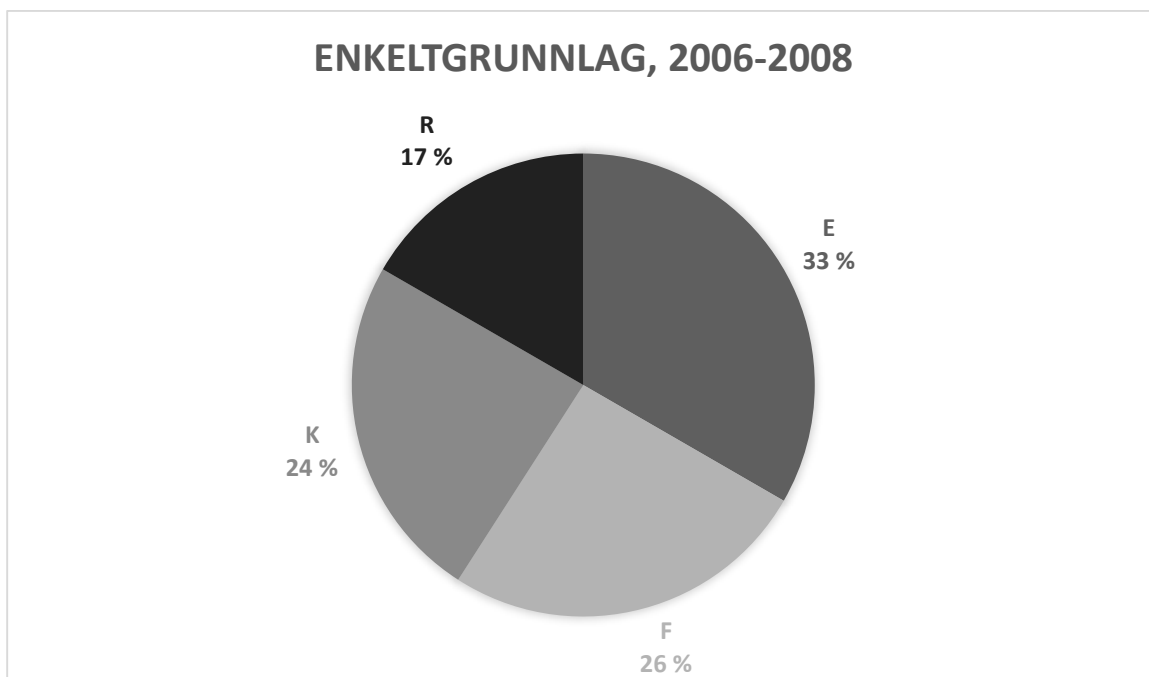
4.2 Vektlegging av kjønn

Den kvantitative analysens andre del vil kartlegge om LDO fastholder vektleggingen av kjønnslikestilling i sine høringssvar. Analysen kan besvare hvor stor vektlegging kjønn har i dokumentene, samtidig hvor mange høringer og treff som tar hensyn til krysningspunkter mellom kjønn og andre diskrimineringsgrunnlag (Kjønn+). Analysen kan slik gi svar på hvilken posisjon kjønn har, og om dette har endret seg over tid.

4.2.1 Endimensjonalitet

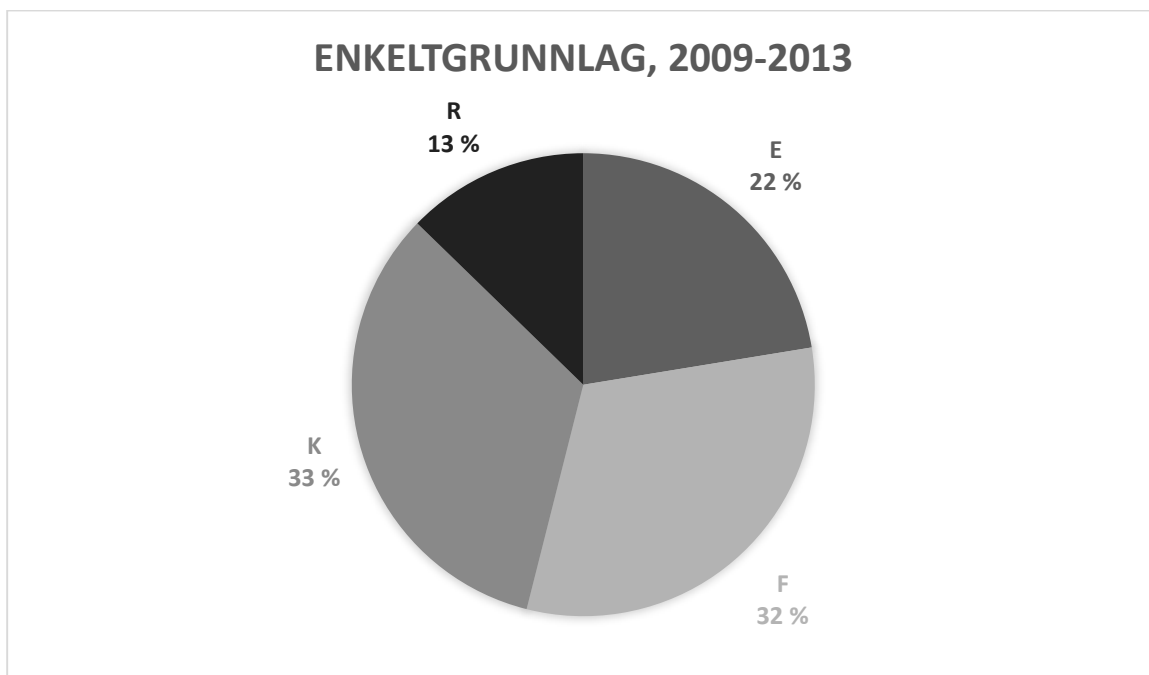
I hele perioden er det 101 endimensjonale høringer, blant disse vektlegger 51 kjønn. I den første perioden inneholder 14 av de 36 endimensjonale høringene kjønn som enten eneste enkeltgrunnlag, eller ett av flere enkeltgrunnlag. Det representerer 38,8% av de endimensjonale høringene i første periode. Andre periode består av 65 endimensjonale høringer, derav inneholder 37 kjønn. Det utgjør 56,92%, noe som viser en økning av vektlegging av kjønn fra første til andre periode kan altså observeres gjennom resultatene.

Endimensjonale treff skal diskuteres for en helhetlig forståelse av vektleggingen av kjønn. Undersøkelsen gir informasjon om vektleggingen av kjønn i forhold til de andre diskrimineringsgrunnlagene. I hele tidsperioden som er undersøkt er det 231 endimensjonale treff, av disse vektlegger 71 kjønn. Kjønn omfatter derfor 30,7% av alle de endimensjonale treffene. For å undersøke om det har skjedd en endring over periodene sammenlignes de. I den første perioden mellom 2006-2008 er det 66 endimensjonale treff. Fordeling mellom de ulike diskrimineringsgrunnlagene viser at etnisitet er mest vektlagt, deretter følger nedsatt funksjonsevne og kjønn. Religion er minst representert i denne perioden. Fordeling kan ses grafisk i figur 4.9 som viser den samlede perioden endimensjonale treff i høringssvarene:

Figur 4.9: Endimensjonale treff mellom 2006-2008, prosent.

I den andre perioden, som strekker seg fra 2009 til 2013, er det 165 endimensjonale treff. Kjønn er her mest vektlagt, men nedsatt funksjonsevne og etnisitet er også registrert hyppig. Religion er minst vektlagt i perioden. Figur 4.10 nedenfor viser hvordan fordelingen gir utslag grafisk når man samler diskrimineringsgrunnlagene for perioden, og ser det prosentvis i forhold til de endimensjonale treffene:

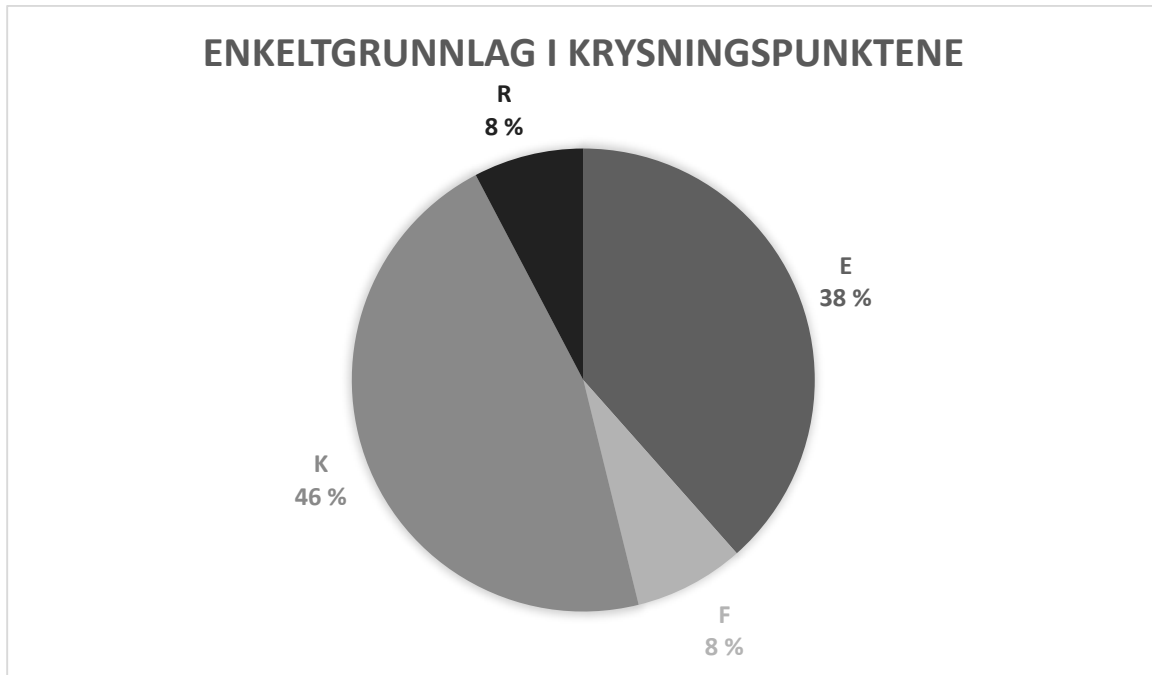
Figur 4.10: Endimensjonale treff samlet mellom 2009-2013, prosent.

En sammenligning mellom periodene viser at kjønn er godt representert, men ikke med en særlig overvekt i forhold til de andre diskrimineringsgrunnlagene. Kjønn i endimensjonale høringer og funn øker fra den første til den andre perioden. Observasjonene viser at det i LDOs høringssvar er en nokså jevn fordeling av omfang mellom diskrimineringsgrunnlagene de har ansvar for. Et unntak er den lave vektleggingen av religion/livssyn til forskjell fra de andre på bakgrunn av at det i få høringer er diskutert diskrimineringsgrunnlaget. Jeg skal nå se nærmere på hvilken måte kjønn deltar som diskrimineringsgrunnlag i krysningspunktene, derav de flerdimensjonale delene av høringene. Altså hvor stort omfang av Kjønn+ som kan finnes i de undersøkte dokumentene.

4.2.2 Flerdimensjonalitet

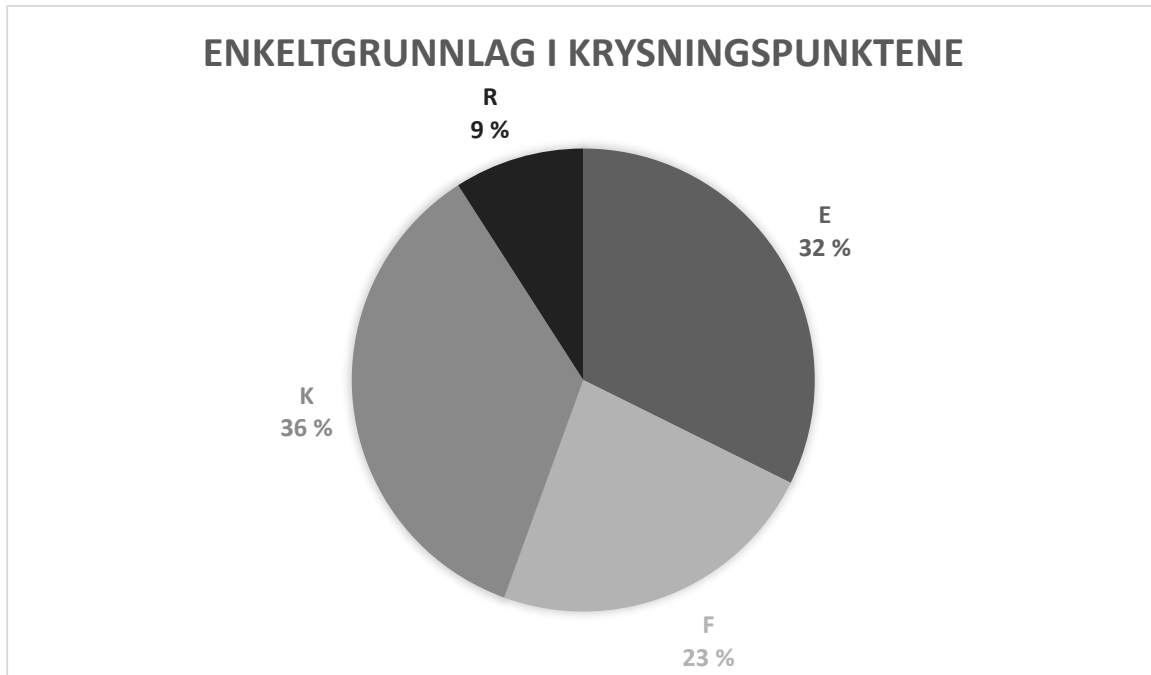
Det er til sammen 34 flerdimensjonale høringer observert i datagrunnlaget. I 31 av høringene vektlegges kjønn som en del av krysningspunktet. Det betyr at 86,1% av alle de flerdimensjonale høringene inneholder Kjønn+. For å undersøke endring over tid sammenligner jeg periodene. I den første perioden inneholder alle flerdimensjonale høringer kjønn, noe som tilsvarer at 100% av høringene består av Kjønn+. Andre periode finner jeg at 25 av 28 flerdimensjonale høringer tar hensyn til kjønn i krysningspunktet, det tilsvarer en prosentandel på 89,3%. Det har altså blitt litt færre høringer som inneholder kjønn i den siste perioden, men en generell høy andel vektlegging av kjønn blant flerdimensjonale høringer.

Vektleggingen av kjønn skal også undersøkes ved å kartlegge flerdimensjonale treff. Til sammen observeres 48 flerdimensjonale treff. Av disse inneholder 41 kjønn som del av krysningspunktet, noe som tilsvarer 85,4% av alle flerdimensjonale treff. Periodiseringen vil bidra til å se om det har vært en endring over tid. I den første perioden mellom 2006 og 2008 ble det observert 6 flerdimensjonale treff, derav alle inneholder kjønn. Kjønn er gjennom deltagelse i samtlige sterkt representert, etnisitet er også en del av alle krysningspunktene med unntak av ett treff. Nedsatt funksjonsevne og religion/livssyn derimot har mindre deltagelse gjennom benevnelse i ett krysningspunkt hver. En prosentvis fordeling i figur 4.11 etter antall diskrimineringsgrunnlag i krysningspunktet viser det en overvekt av kjønn og etnisitet blant de flerdimensjonale treffene i den første perioden:

Figur 4.11: Enkeltgrunnlag i flerdimensjonale treff i perioden 2006-2008, prosent.

I den andre perioden mellom 2009-2013 er det observert mer mangfold av flerdimensjonale krysningspunkt. I alt er 42 flerdimensjonale treff observert i datagrunnlaget, blant disse inneholder 35 kjønn som en del av krysningspunktet. Det betyr at 83,3 % av de flerdimensjonale treffene kan betegnes som Kjønn+, altså som består av et krysningspunkt med diskrimineringsgrunnlaget kjønn involvert. Kjønn er mest vektlagt med 36% observert deltagelse. Etnisitet antas som en stor del representert i 32% av krysningspunktene. Det er lik fordelingen som i forrige periode, selv om begge prosentvis har minket. Årsaken er at omfanget av diskrimineringsgrunnlaget nedsatt funksjonsevne har økt som del av krysningspunkt fra forrige periode fra 8% til 23%. Økningen befester at inkluderingen av nedsatt funksjonsevne i mandatet utvidet mulige krysningspunkter. Religion/livssyn er fortsatt lavt representert som del av krysningspunktene, men beveger seg i svak retning opp fra 8% til 9 %. Nedenfor gir figur 4.12 en prosentvis fordeling mellom enkeltgrunnlagene i de flerdimensjonale treffene i andre periode:

Figur 4.12: Enkeltgrunnlag i flerdimensjonale treff i perioden 2009-2013, prosent.

Noen endringer har skjedd fra den første til den andre perioden med tanke på hvilke diskrimineringsgrunnlag som tar del i krysningspunktene som observeres. På samme tid er rekkefølgen fra mest til minst vektlegging lik, og kjønn deltar i de fleste flerdimensjonale høringer og treff.

4.2.3 Sammenfatning

Den generelle trenden i de undersøkte høringssvarene er at kjønn sidestilles med de andre diskrimineringsgrunnlagene. Kjønn blir vektlagt gjennom hele perioden, og fremstår som en stor del av krysningspunktene. Kjønn+ er høyt representert og kun få krysningspunkt omfatter ikke kjønn. Det er en liten økning for kjønn i de endimensjonale høringene og treffene over tid. I de flerdimensjonale høringene er det en prosentvis nedgang med bakgrunn i at diskrimineringsgrunnlaget nedsatt funksjonsevne, har økt deltagelse over tid. Helhetlig evner med andre ord LDO å ta hensyn til kjønn også når ombudet har ansvar for mange diskrimineringsgrunnlag. I perioden er det en jevn vektlegging av alle diskrimineringsgrunnlag LDO har ansvar for. Flerdimensjonalitet ingen hinder for kjønn, siden Kjønn+ eksisterer i de aller fleste krysningspunkt.

4.3 Oppsummert

Første del av den kvantitative analysen har gitt informasjon om det samlede omfanget av flerdimensjonalitet i LDOs høringssvar i perioden 2006-2013. Den endimensjonale tilnærmingen, å se diskrimineringsgrunnlag separat, er fremtredende. Relativt til endimensjonalitet er flerdimensjonalitet i begrenset omfang representert i det undersøkte datagrunnlaget. Dette gir grunnlag for å hevde at den endimensjonale politiske og juridiske tradisjon står sterkt i LDOs i pådriverarbeid gjennom høringssvar. Vektlegging av diskrimineringsgrunnlag blir for det meste sett separat, og en høring om for eksempel vold mot kvinner kan utelate å ta hensyn til grupper innad i kjønnsategorien (LDO, 2006(19)). Dette kan eventuelt indikere at den oppdelte lovgivningen på feltet skaper skillelinjer mellom grunnlagene som bidrar til en lav tilstedeværelse av flerdimensjonalitet også i pådriverarbeidet (Reisel, 2013: 90). Det kan uansett argumenteres for at et mandat om å se flere grunnlag i sammenheng ikke er tilstrekkelig for en utbredt flerdimensjonal vektlegging. Hvis mandatet tolkes dit hen at diskrimineringsgrunnlag alltid skal ses i sammenheng, kan det ikke sies å være oppfylt. Hvis mandatet kan tolkes til at LDO skal tilstrebe å ta hensyn til flere grunnlag i sammenheng er det derimot oppfylt. Mandatet legger ingen konkrete føringer for, eller operasjonalisering av, hvordan flerdimensjonalitet skal anvendes i praksis.

Det eksisterer også en lav andel komplekse krysningspunkter i forhold til enkle krysningspunkter i høringssvarene. Dette kan indikere at begrepet er for komplekst i praksis slik at forenklinger av grunnlag er en følge, heller enn inkludering. Eksplisitt begrepssetting av flerdimensjonalitet blir observert i halvparten av de flerdimensjonale høringene. At fenomenet benevnes med et eksplisitt begrep er naturlig nok et aspekt ved vektlegging av flerdimensjonalitet. Selve benevnelsen av begrepet er viktig for at begrepet skal få tyngde i politikktutvikling.

Mellom tidsperiodene har det likevel skjedd en positiv endring i retning av mer flerdimensjonalitet i høringssvarene. Resultatene viser at både flerdimensjonale høringer og treff øker, og indikerer en større vektlegging over tid. Det er også en økning av komplekse krysningspunkt, og større mangfoldighet blant krysningspunkter er registrert. Det indikerer at muligheten til bred inkludering er der, men at det ikke benyttes i særlig stort omfang. Det eksisterer også en økning fra én benevnelse av eksplisitt begrepssetting til flere i den andre perioden. Resultatet kan beskrive en generell økning i omfang flerdimensjonalitet fra den første til den andre perioden. At en kompetanseøkning har funnet sted over tid vil dermed være en nærliggende konklusjon. I midlertidig viser ikke resultatet en stor økning, noe som begrenser

muligheten til en robust antagelse om økende kompetanse. Et nytt diskrimineringsgrunnlag i 2009 øker også kompleksiteten i ombudets mandat, som kan være en faktor som forklarer økningen.

I den andre delen av den kvantitative analysen har jeg belyst hvorvidt LDO evner å fastholde vektleggingen av kjønnslikestilling i høringsvarene. Hvordan vektlegging av kjønn har vært i det samlede ombudet er interessant med tanke på diskusjonen som har vært fremtredende i litteraturen om flerdimensjonalitet. Om kjønn mister sin fremtredende stilling i norsk likestillingspolitikk har lenge vært debattert. Resultatene fra undersøkelsen av høringsvarene gir et innblikk i posisjonen kjønn har hatt i tidsperioden. Selv om det ikke alltid er mest vektlagt i de endimensjonale høringene og treffene, har kjønn en sterk posisjon og er sidestilt med de andre diskrimineringsgrunnlagene. Det er en tendens til at kjønn nesten alltid er med i krysningspunktene, men det er en ganske jevn fordeling av observasjon av diskrimineringsgrunnlag innad i krysningspunktene. At Kjønn+ er godt representert i krysningspunktene, er en indikasjon på at kjønn i like stor grad blir vektlagt ved økt flerdimensjonalitet. Dette samsvarer med en faglig diskusjon knyttet til posisjonen kjønn innehar ved flerdimensjonal utvikling, hvor det hevdes at flerdimensjonalitet kan bidra til en økning i vektlegging av kjønn. Hvis det i alle krysningspunkt er et kjønnsaspekt kan det føre til et bedre grunnlag til å diskutere for eksempel kvinnesak, enn hvis diskrimineringsgrunnlagene blir behandlet separat.

5 Flerdimensjonalitet – Abstrakt eller konkret?

Den kvalitative analysen skal besvare den andre delen av oppgavens problemstilling, og dermed gi en forståelse av *på hvilken måte* flerdimensjonalitet vektlegges i LDOs pådriverarbeid gjennom deltagelsen i offentlige høringer. Innrammingene av flerdimensjonalitet gjennom diagnose og prognose vil gi et innblikk i hvordan begrepet legges frem i teksten i høringene. Det er til sammen 48 flerdimensjonale treff i tekstmaterialet som inngår i denne undersøkelsen, og med hensyn til oppgavens omfang er det ikke mulig å analysere alle. Jeg har konsentrert utvalget av krysningspunkter til den andre tidsperioden mellom 2009-2013, fordi det her er en høyere andel krysningspunkt registrert. Det kan ikke trekkes slutninger i denne analysen som gjelder alle treff, men analysen kan likevel indikere et mønster i LDOs bruk av flerdimensjonalitet. Utvalget av krysningspunkter favner ulike tematikkområder, og inneholder hele spekteret av observerte treff med henhold til angitte diskrimineringsgrunnlag.

Først vil jeg diskutere kompleksitet, og om innrammingen av enkle og komplekse krysningspunkter er ulike med hensyn til presisering. Et utvalg som sammenligner tre typer krysningspunkter med ulik sammensetning vil bli analysert. De valgte krysningspunktene er E+K (Etnisitet og kjønn), E+F (Etnisitet og nedsatt funksjonsevne) og E+F+K+R (Etnisitet, nedsatt funksjonsevne, kjønn og religion/livssyn). Det er altså valgt to typer enkle krysningspunkt og en type komplekse krysningspunkt. Utvalget er gjort for å illustrere krysningspunktene som er identifisert i materialet, og omfatter fire flerdimensjonale treff gjennom den andre perioden (2009-2013). Det siste krysningspunktet som inneholder alle diskrimineringsgrunnlagene observeres bare i 2012 og 2013. Forskjellen mellom enkle og komplekse krysningspunkt vil bli diskutert med hensyn til om innrammingen er konkret eller abstrakt.

Den andre delen av den kvalitative analysen diskuterer posisjonen kjønn har i høringene med tanke på krysningspunktet som blir fremsatt. Prognosen og diagnosen vil kartlegge hvilket diskrimineringsgrunnlag LDO diskuterer, og om kontekst påvirker måten krysningspunktene legges frem i teksten. De utvalgte krysningspunktene er: F+K (Nedsatt funksjonsevne og kjønn), K+R (Kjønn og religion/livssyn) og E+F+K (Etnisitet, nedsatt funksjonsevne og kjønn). Utvalget er gjort på bakgrunn av at alle inneholder kjønn, og de er representative for helheten og fordelt over ulike år som viser spredningen. Ved å se nærmere på hvordan LDO innrammer krysningspunktene og forholder seg til kjønn, kan spørsmål om hvilken posisjon kjønn har i det flerdimensjonale mandatet besvares.

En fullstendig oversikt over utvalget som er gjort vises i tabell 5.1 nedenfor:

Diskusjon	Utvalg
Kompleksitet	4 E+F: 2010:14, 2011:6, 2012:2, 2013:14
	4 E+K: 2009:6, 2011:12, 2012:14, 2013:25
	4 E+F+K+R: 2012:8, 2012:25, 2013:2, 2013:17
Kjønn	3 F+K: 2010:14, 2012:10, 2013:10
	3 K+R: 2009:1, 2010:2, 2013:22
	3 E+F+K: 2011:11, 2012:22, 2013:19

Tabell 5.1: Utvalget i den kvalitative analysen.

5.1 Kompleksiteten øker: hvilken innramming?

Resultater fra den kvantitative analysen viser at kompleksitet i de flerdimensjonale treffene øker i ombudets høringssvar etter 2009. Det gir et grunnlag og et interessant utgangspunkt for å undersøke nærmere teksten som beskriver krysningpunktet. Endrer innrammingen som består av diagnose og prognose seg etter hvilken type krysningpunkt det er snakk om? Jeg har sammenlignet innrammede krysningpunkt som består av to diskrimineringsgrunnlag med krysningpunkt som består av fire grunnlag. Innrammingene omfatter fire av hvert av de valgte krysningpunktene: E+F, E+K og E+F+K+R.

Analysen skal gi svar på om de valgte enkle krysningpunkter er innrammet annerledes enn komplekse krysningpunkt; om komplekse krysningpunkt ikke kan anvendes praktisk opp mot politikktutvikling (Gressgård, 2013: 65-67), eller om flere grunnlag behandles like konkret som få grunnlag. I denne analysen er med andre ord spørsmålet om de ulike krysningpunktene er fremstilt abstrakt eller konkret. Teksten som beskriver krysningpunktet er konkret når det knyttes til et håndgripelig krysningpunkt både når problemet forklares, og når løsninger blir foreslått. Abstrakte tilnærminger til krysningpunktet er mer teoretiske og generelle med tanke på omtale av krysningpunkt og tiltak.

5.1.1 Enkle krysningspunkt

Etnisitet og nedsatt funksjonsevne (E+F)

Krysningspunktet mellom etnisitet og nedsatt funksjonsevne består til sammen av syv observasjoner i datagrunnlaget mellom 2009-2013. Her vil fire innramminger av krysningspunktene gjennomgås. I det første krysningspunktet (2010:14) er problemet som vises i **diagnosen** for dårlig tilrettelegging i skolen for utsatte grupper. Krysningspunktet mellom elever som mottar spesialundervisning og minoritetsspråklige legges frem, der den utsatte gruppen er overrepresentert. I teksten er forklaringen at Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven ikke blir etterfulgt siden det i større grad er økt segregering i skolen, og mer bruk av særtiltak for elever med nedsatt funksjonsevne. **Prognosen** i teksten fremsetter at løsningen er å sikre likeverdig opplæring i grunnskolen. Dermed støtter ikke LDO forslaget om å erstatte retten til spesialundervisning med en rett til tilpasset opplæring (LDO, 2010(14)). Krysningspunktet blir dermed gjennom diagnosen lagt frem gjennom et konkret ordbruk som legger vekt på et håndgripelig problem, mens det gis en generell løsning som knyttes opp mot kun nedsatt funksjonsevne. Prognosen har slik en abstrakt forståelse av tiltak for å sikre spesielt de utsatte gruppene i krysningspunktet.

I det neste krysningspunktet (2011:6) er problemet i **diagnosen** for lite vektlegging av utsatte grupper innad i innvandringsbefolkningen i arbeidslivet. Krysningspunktet mellom innvandrere og nedsatt funksjonsevne får lite oppmerksomhet, og er en spesielt utsatt gruppe. Forklaring i teksten er at det i for liten grad tas hensyn til at det eksisterer maktasymmetri mellom majoritets- og minoritetsbefolkningen i Norge. **Prognosen** i teksten fremsetter er tiltak som kan bidra til at alle får de samme mulighetene gjennom bedre bruk av aktivitets- og rapporteringsplikten. Det vil kunne sikre et strukturert likestillingsarbeid i arbeidslivet som tar tak i de strukturelle hindringer for innvandrere og deres etterkommeres deltakelse på arbeidsmarkedet (LDO, 2011(6)). I teksten er det en vektlegging av etnisitet og innvandrere, heller enn på krysningspunktet. Diagnosen viser en konkret beskrivelse av en utsatt gruppe blant innvandrere, mens prognosen er et forslag om å styrke tiltak for innvandrere generelt. Dermed inneholder teksten en abstrakt forståelse av tiltak for å sikre spesielt de utsatte gruppene i krysningspunktet.

Det tredje krysningspunktet (2012:2) viser gjennom **diagnosen** at problemet er for lite informasjon om tvang mot pasienter med nedsatt funksjonsevne, samt at utredningsinstruksen ikke er fulgt. Krysningspunktet fremlegger at det er større bruk av tvang blant pasienter med

ikke-vestlig bakgrunn. Det gis en grundig fremstilling gjennom å vise til interseksjonell diskriminering, som forklares som koplingen mellom nedsatt psykososial funksjonsevne og en ikke-vestlig bakgrunn. Den bakenforliggende årsaken for problemet er for lite kunnskap og vektlegging av interseksjonalitet. **Prognosen** LDO fremlegger er tiltak om å sikre lik behandling, og oppfølging av Utredningsinstruksen. Det kommer frem at tiltakene bør utformes slik at de kan beskytte pasienter med ikke-vestlig bakgrunn, og derav motvirke interseksjonell diskriminering (LDO, 2012(2)). I denne høringen legges krysningspunktet både gjennom diagnosen og prognosen konkret frem i teksten. Diskusjonene rundt krysningspunktet viser en håndgripelighet rundt det eksakte problemet, og i prognosen knyttes tiltak mot tvang opp til gruppen som er utsatt.

I det siste krysningspunktet (2013:14) viser **diagnosen** problemet om for lite kunnskap om vold og overgrep mot mennesker med nedsatt funksjonsevne. Høringen handler i hovedsak om nedsatt funksjonsevne, men de som har annen etnisk bakgrunn fremstilles som politisk usynlige i samfunnet. Forklaringen som antydes er liten kunnskap og mørketall for denne gruppen, og deres utfordringer. Tiltak LDO foreslår, som fanges opp av **prognosen**, retter seg mot mennesker med nedsatt funksjonsevne generelt. Noen av tiltakene er å sikre mennesker med nedsatt funksjonsevne effektiv tilgang til rettssystemet på lik linje med andre (LDO, 2013(14)). Analysen viser at diagnosen er konkret rettet opp mot et krysningspunkt, prognosen er mer abstrakt ved å ikke fokusere på det spesifikke krysningspunktet i løsningene.

Resultatet gjennom denne delen av analysen vises i tabell 5.2:

	Abstrakt	Konkret
Enkle krysningspunkt	E+F 2010:14 (P) E+F 2011:6 (P) E+F 2013:14 (P)	E+F 2010:14 (D) E+F 2011:6 (D) E+F 2012:2 (D, P) E+F 2013:14 (D)

Tabell 5.2: Abstrakte og konkrete krysningspunkt, delresultat E+F

Etnisitet og kjønn (E+K)

Krysningspunkt mellom etnisitet og kjønn nevnes flest ganger i de undersøkte høringene, hele 15 ganger i andre periode. Fire krysningspunkt over ulike år undersøkes. Det første krysningspunktet (2009:6) fremlegger problemet i **diagnosen** som ulikheter i pensjonsfordelingen. I utgangspunktet er kjønn diskutert, der kvinner er den tapende part. Krysningspunktet i teksten viser hvordan kvinner har særlig lav yrkesdeltagelse blant noen

ikke-vestlige innvandrere. Forklaringen på ulik fordeling av ressurser er at inkludering i arbeidslivet ikke er tilstrekkelig. Gjennom en kartlegging av **prognosen** er flere tiltak for å endre situasjonen foreslått, men inkluderende arbeidsliv der alle har like muligheter er fremtredende (LDO, 2009(6)). I diagnosen presenteres et konkret krysningspunkt, og hvordan grupper av innvandringskvinner kan være sårbare i arbeidslivet. Prognosen inneholder tiltak for å sikre at alle inkluderes på arbeidsmarkedet, de retter seg ikke spesielt mot den gruppen omtalt i krysningspunktet. Det kan derfor argumenteres for en abstrakt forståelse av tiltak for å sikre spesielt innvandrerkvinner.

I det andre krysningspunktet (2011:12) omhandler **diagnosen** problemet diskriminering i boligmarkedet, spesielt for kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn. Det er for lite drøfting om diskriminering på boligmarkedet, og kvinner fra etnisk minoritetssamfunn er mer utsatt. Det gis eksempler på at minoritetskvinner har lengre opphold på krisesenter nettopp på bakgrunn av diskriminering i boligmarkedet. Årsaken til problemet er at utredningen som høringen gjelder ikke har fulgt utredningsinstruksen. I **prognosen** er LDOs tiltak et likt tilbud og muligheter for alle. LDO mener at det ikke er tilstrekkelig søkelys på diskriminering på boligmarkedet når det gjelder flere diskrimineringsgrunnlag (LDO, 2011(12)). I diagnosen løftes krysningspunktet frem som et konkret problem som spesielt er gjeldende for kvinner med annen etnisk bakgrunn. Med henhold til prognose presenteres ingen konkrete tiltak mot diskriminering av den spesifikke gruppen, dermed fremstår prognosen abstrakt.

I det tredje valgte krysningspunktet (2012:14) er **diagnosen** problemet i henhold til forskjeller i deltagelse i introduksjonsprogrammet for innvandrere. Det er en lavere deltagelse blant kvinner, og det trekkes frem hvordan kjønn, etnisitet og sosioøkonomiske forhold kan samspille og forsterke dette forholdet. Årsaken til problemet er at introduksjonsprogrammet ikke alltid tilrettelegges for kvinner som får opphold i Norge. **Prognosen** omfatter tiltakene LDO ønsker, og i denne høringen er likeverdige tjenester viktig å sikre, uavhengig av individuelle forskjeller på brukerne (LDO, 2012(14)). Diagnosen er konkret og tydelig på hvilken gruppe som er mest utsatt blant innvandrere i introduksjonsprogrammet, nemlig kvinner. Prognosen derimot er mer abstrakt, da den angir en generell tilnærming til et likeverdig tilbud til alle.

I det siste undersøkte krysningspunktet (2013:25) omfatter også **diagnosen** problemet om frafall i introduksjonsprogrammet med hensyn til kjønn. Situasjonene til kvinner blir vektlagt og det uttrykkes bekymring for forpliktelsene staten har etter kvinnekonvensjonen og rasediskrimineringskonvensjonen. Årsaken er at programmet ikke er lagt til rette for den

enkelte, og ofte må menneskene prioritere mellom kvalifisering og familieliv. Når familier velger barn, betaler kvinnene den høyeste prisen gjennom frafall fra introduksjonsprogrammet. **Prognosen**, som består av tiltak LDO fremsetter, viser hvordan de ønsker å sikre like muligheter. Tiltakene er å øke fars mulighet til deltagelse gjennom omsorgspermisjon, noe som også kan øke sannsynligheten for et mer likedelt foreldreskap senere. Informasjon om rettighetene er foreslått, og kommunenes ansvar for gjennomføring spesifiseres (LDO, 2013(25)). I denne høringen legges det altså til grunn konkrete beskrivelser av grunnlagene som krysningspunktet består av, og det gis detaljerte tiltak innrettet for å hindre diskriminering av innvandringskvinner i introduksjonsprogrammet ved å sikre likedelt foreldreansvar.

En oppsummering av funn for de fire enkle krysningspunktene gis i tabell 5.3:

	Abstrakt	Konkret
Enkle krysningspunkt	E+K 2009:6 (P) E+K 2011:12 (P) E+K 2012:14 (P)	E+K 2009:6 (D) E+K 2011:12 (D) E+K 2012:14 (D) E+K 2013:25 (D, P)

Tabell 5.3: Abstrakte og konkrete krysningspunkt, delresultat E+K

5.1.2 Komplekse krysningspunkt

Etnisitet, nedsatt funksjonsevne, kjønn og religion/livssyn (E+F+K+R)

Krysningspunkt mellom alle undersøkte diskrimineringsgrunnlag observeres fem ganger i den andre perioden. I det første krysningspunktet (2012:8) er **diagnosen** fremstilt som for dårlig helhetlig diskrimineringsvern i Norge. Det fremlegges at det i Norge bør bli tatt hensyn til kombinasjoner av kjønn, alder, etnisitet, religion, nedsatt funksjonsevne og seksuell orientering som samvirker og skaper urettmessig ulikhet. Forklaringen for et for dårlig diskrimineringsvern er for lite juridisk og politisk oppmerksomhet rundt flerdimensjonalitet. I **prognosen** legges tiltak frem av LDO der utvikling av kompetanse for sammensatt diskriminering er viktig. Målsetningene er å utvikle kompetansemiljø som kan avdekke hvordan ulike diskrimineringsgrunnlag virker sammen (LDO, 2012(8)). Diagnosen inneholder en tydelig forklaring og en helhetlig fremstilling av flerdimensjonalitet som i dybden er diskutert. Dette er likevel en abstrakt fremstilling som er vag opp mot konkret politikkutvikling. Det samme

gjelder prognosen der det ikke angis noen konkrete tiltak for hvordan man skal sikre diskriminering på flere grunnlag på samme tid.

I det andre krysningpunktet (2012:25) som er undersøkt er **diagnosen** problemet med for dårlig vern mot diskriminering i grunnloven. Årsaken er at grunnloven ikke tar hensyn til sammensatt diskriminering. Tiltakene LDO foreslår i **prognosen** er et bredt vern i grunnloven som ramser opp de ulike diskrimineringsgrunnlagene, samt inneholder en sekkebetegnelse som kan fange opp nye/sjeldne diskrimineringsgrunnlag. Det skal sikre at ingen blir diskriminert på grunnlag av kjønn, etnisitet, språk, nedsatt funksjonsevne, seksuell orientering, kjønnsuttrykk, religion, livssyn, politisk syn, helse, alder eller liknende vesentlige forhold ved en person (LDO, 2012(25)). I denne høringen blir krysningpunktet gjennom diagnosen og prognosen behandlet på en abstrakt og lite håndgripelig måte gjennom samlebetegnelser av diskrimineringsgrunnlag. En teoretisk innramming av fenomenet gjør at det er vanskelig å se konkret på hvilken måte alle i krysningpunktet kan beskyttes.

I det tredje krysningpunktet (2013:2) omhandler **diagnosen** problemet med for lite helhetlig tankegang med hensyn til vold mot kvinner. Det vises til FNs kvinnekongresskonvensjon som tydeliggjør diskriminering av kvinner som uløselig knyttet til andre faktorer. Det kan være mange mulige faktorer som påvirker vold mot kvinner, slik som rase, etnisitet, religion, tro, livssyn, helse, status, alder, klasse, kaste, seksuell orientering og kjønnsidentitet. Forklaringen på problemet er et snevert syn på vold mot kvinner, og for lite kunnskap om mangfold. Tiltak LDO fremmer i **prognosen** er at norsk retts- og forvaltningspraksis må ta hensyn til ulike kvinners barrierer, og gi en likeverdig rettsikkerhet i saker som omhandler om vold og overgrep i familien (LDO, 2013(2)). Krysningpunktet er gjennom diagnosen teoretisk fremlagt opp mot kvinner spesielt. Det kan anses som en abstrakt fremstilling siden det ikke blir sett nærmere på hvordan de ulike andre diskrimineringsgrunnlagene kan påvirke kjønnsdiskrimineringen. Prognosen er også abstrakt siden det er en generell oppfordring om å ta hensyn til ulikheter, men ingen konkrete praktiske tiltak til hvordan dette kan gjennomføres.

I det siste krysningpunktet (2013:17) viser undersøkelsen av **diagnosen** at problemet er manglende helhetstenkning i utredningen av introduksjonsprogrammet for innvandrere. Forklaringen er at forslagene ikke drøftes i lys av diskrimineringsvernet. Tiltakene LDO legger frem i teksten, **prognosen**, er å sikre likeverdige offentlige tjenester. Det må også tilrettelegges for at det blir tatt hensyn til at diskriminerende konsekvenser kan skyldes at grunnlag som kjønn, etnisitet/religion og eventuelt nedsatt funksjonsevne samvirker (LDO, 2013(17)). I diagnosen og prognosen er krysningpunktet innrammet på en abstrakt og teoretisk måte, og

tiltaket som departementet har ansvar for er også abstrakt og legger ingen føringer for å hindre slike ulemper i praksis.

Resultatene fra analysen av de komplekse krysningspunktene er kartlagt i tabell 5.4:

	Abstrakt	Konkret
Komplekse krysningspunkt	E+F+K+R 2012:8 (D, P) E+F+K+R 2012:25 (D, P) E+F+K+R 2013:2 (D, P) E+F+K+R 2013:17 (D, P)	

Tabell 5.4: Abstrakte og konkrete krysningspunkt, delresultat E+F+K+R

5.1.3 Abstrakt eller konkret?

Gjennomgangen av diagnose og prognose for de enkle og komplekse krysningspunktene viser tydelige forskjeller med hensyn til konkrete og abstrakte innramminger i undersøkelsen. Utvalget er relativt lite i forhold til flerdimensjonale treff, men resultatet kan gi en indikasjon på hvordan LDO innrammer ulike krysningspunkt. Den tydeligste forskjellen er at enkle krysningspunkt, det vil si mellom to diskrimineringsgrunnlag, ofte er mer konkrete fremstilt i diagnosen. Når få diskrimineringsgrunnlag inngår i krysningspunktet klargjøres også den utsatte gruppen. I de enkle krysningspunktene er prognosen ofte direkte knyttet opp mot krysningspunktet der konkrete tiltak til endring legges frem. Samtidig gir materialet også eksempler på abstrakte og generelle tiltak som ikke ses i sammenheng med den utsatte gruppen som identifiserer krysningspunktet.

Analysen av de komplekse krysningspunktene, det vil si der fire diskrimineringsgrunnlag inngår, viser en abstrakt og teoretisk tilnærming til krysningspunkter i samtlige diagnoser. Når først problemet, årsaken og krysningspunktet er abstrakt er det ikke uventet at tiltakene som foreslås gjennom prognosen følger samme tendens. Den praktiske gjennomføringen for å hindre diskriminering av utsatte grupper blir i liten grad referert til, og fremstillingen er generell og dermed også krevende å forholde seg til.

Tabell 5.5 viser fordelingen mellom abstrakte og konkrete diagnoser samt prognoser, fordelt mellom enkle og komplekse krysningpunkt:

	Abstrakt	Konkret
Enkle krysningpunkt	E+F 2010:14 (P) E+F 2011:6 (P) E+F 2013:14 (P) E+K 2009:6 (P) E+K 2011:12 (P) E+K 2012:14 (P)	E+F 2010:14 (D) E+F 2011:6 (D) E+F 2012:2 (D, P) E+F 2013:14 (D) E+K 2009:6 (D) E+K 2011:12 (D) E+K 2012:14 (D) E+K 2013:25 (D, P)
Komplekse krysningpunkt	E+F+K+R 2012:8 (D, P) E+F+K+R 2012:25 (D, P) E+F+K+R 2013:2 (D, P) E+F+K+R 2013:17 (D, P)	

Tabell 5.5: Resultater av abstrakte og konkrete innramming av krysningpunkt.

Det er altså en tendens til å forenkle begrepet flerdimensjonalitet gjennom å ta hensyn til få diskrimineringsgrunnlag om gangen. Det er trolig mange årsaker til dette, men resultatene i denne delen av analysen gjør det klart at en slik forenkling gjør det enklere å forklare og fremme konkrete forslag til politiske tiltak. Når flere diskrimineringsgrunnlag skal ses i sammenheng blir kompleksiteten for stor til å konkretisere både de utsatte gruppene, og presentere håndgripelige tiltak. Det ser dermed ut til at det flerdimensjonale begrepet som omfatter komplekse krysningpunkter er vanskelig å forholde seg til i den faglige rådgivningen LDO bedriver.

5.2 Kjønn i det flerdimensjonale mandatet

Den kvantitative analysen viser at kjønn inngår i de fleste flerdimensjonale treff, det vil si at dette diskrimineringsgrunnlaget nesten alltid er en del av krysningpunktene. Med hensyn til at kjønn har hatt en tradisjonell sterk posisjon i Norge, er det dermed interessant å undersøke om kun Kjønn+ observeres i høringer som diskuterer kjønnslikestilling. Dermed er det første målet med analysen å klargjøre hvilken tematikk høringene diskuterer, og om det er overvekt av vektlegging på områder som er tilknyttet likestilling mellom kjønn. Det har blitt hevdet at

diskusjoner som omhandler andre diskrimineringsgrunnlag i liten grad tar hensyn til kjønn (Kantola, 2009: 15). Derfor er det andre målet å undersøke om høringer som handler om kjønnslikestilling er innrammet på en annen måte enn høringer som omhandler andre diskrimineringsgrunnlag. Her ønsker jeg, på samme måte som i forrige avsnitt, å undersøke om teksten er abstrakt eller konkret. Det jeg her drøfter opp mot i denne delen er ulik tematikk i høringene.

Undersøkelsen vil gi en indikasjon på hvilken måte kjønn er en del av den flerdimensjonale tilnærmingen observert i LDO. En sammenligning mellom tre utvalgte krysningspunkter vil illustrere innrammingene som består av diagnose og prognose. Utvalget omfatter tre krysningspunktene fra ulike år, og krysningspunktene som er valgt omfatter: F+K, K+R og E+F+K. Av disse handler fire om kjønnslikestilling, og fem omhandler de andre diskrimineringsgrunnlagene. Fordelingen mellom dem er to som diskuterer etnisitet, to som diskuterer religion og en som diskuterer nedsatt funksjonsevne. Det er altså ikke bare i kontekst av kjønnslikestilling at Kjønn+ blir observert. Diagnosen og prognosen vil bli drøftet etter om det er abstrakt eller konkret tilnærming til krysningspunktet i høringen. At en diagnose og en prognose er abstrakt betyr at de andre diskrimineringsgrunnlagene i krysningspunktet er kategorier heller enn noe håndgripelig. Når en diagnose og prognose er konkret hentyder det til en eksplisitt uttalelse av krysningspunktet, i stedet for en teoretisk tilnærming. Først diskuteres krysningspunkter i høringer som omfatter kjønnslikestilling, deretter diskuteres de som ser på andre diskrimineringsgrunnlag. I begge deler vil resultatene fra analysen legges frem, før en samlet vurdering av resultatet diskuteres avslutningsvis.

5.2.1 Kjønnlikestilling

Det første krysningspunktet (2009:1) om kjønnslikestilling viser i **diagnosen** at problemet er kjønnsnøytralitet i krisesentertilbudet. LDO mener dette kan ramme spesielt muslimske kvinner som vegrer seg mot å oppsøke steder der de må leve tett på menn, og som derfor unngår krisesentertilbudet. Forklaringen på problemet er at noen religiøse minoriteter kan ha større terskel for å komme til et krisesenter om de vet at det kan oppholde seg menn der. **Prognosen** retter seg mot å beholde det kjønns spesifikke tilbudet for å ivareta et lavterskeltilbud for kvinner med minoritetsbakgrunn (LDO, 2009(1)). Innrammingen av krysningspunktet gjennom diagnose og prognose viser klart hvilke diskrimineringsgrunnlag som ses i sammenheng, og det gis konkrete løsninger for å hindre diskriminerings av minoritetskvinner.

Det andre krysningpunktet (2012:10) om kjønnslikestilling, omhandler som del av **diagnosen** problemet med vold og overgrep mot utsatte grupper. Teksten handler i stor grad om vold og voldtekt mot kvinner, men personer med nedsatt funksjonsevne fremsettes som spesielt utsatt. Forklaringen som legges frem i teksten er holdningene til voldtekt og voldtekts ofre, rettsvesenets behandling av voldtektssaker og oppfølging av ofre i etterkant av voldtekt. I **prognosen** er LDOs tiltak å arbeide mot et sterkere helhetlig vern. LDO ønsker et sterkere fokus på stereotypier og fordommer både i det forebyggende arbeidet mot voldtekt, og i strafferettspleien (LDO, 2012(10)). Diagnosen er konkret på den måte at et krysningpunkt mellom to diskrimineringsgrunnlag tydelig legges frem. Prognosen oppfattes som abstrakt på grunn at det ikke i teksten tas hensyn direkte opp mot krysningpunktet, men mer generelle tiltak for kvinner.

I det tredje krysningpunktet (2013:10) omfatter problemet i **diagnosen** ufrivillig deltid for utsatte grupper. I utgangspunktet diskuteres det hvordan deltid rammer kvinner, men kvinner med nedsatt funksjonsevne trekkes frem som en gruppe som ofte er utsatt. Forklaringen på problemet er for lite satsning på likestilling i arbeidslivet. I **prognosen** legger LDO frem tiltak for å etablere en heltidskultur i hele arbeidslivet gjennom en større satsning på likestilling (LDO, 2013(10)). Krysningpunktet innrammes gjennom diagnosen som konkret med tanke på benevnelse av en utsatt gruppe, og deres utfordringer. Prognosen er mer abstrakt og retter seg mer mot generell likestilling i arbeidslivet.

I det fjerde krysningpunktet (2013:19) undersøkes kjønnslikestilling, og **diagnosen** er problemet om for lite helhetlig tankegang rundt kjønnsbasert vold. Det er behov for en helhetlig tankegang der voldsfeltet har et flerdimensjonalt likestillingsperspektiv, og der kjønn, seksuell orientering, alder, etnisitet, nedsatt funksjonsevne og klasse blir sett i sammenheng. Forklaringen på problemet er at utredningen ikke ser diskrimineringsgrunnlagene i sammenheng. I **prognosen** foreslår LDO tiltak som skal sikre et effektivt vern. Eksempler som gis, er å sikre at gjerningspersonen blir stilt for retten, og at straffen er i samsvar med alvorsgrad. Tiltak om økt kunnskap om kjønnsbasert vold i samfunnet er også foreslått (LDO, 2013(19)). Innrammingen gjennom diagnosen viser at kjønn er det sentrale i høringen, og de andre diskrimineringsgrunnlagene nevnes kun med fellesbetegnelser. Det er en teoretisk tilnærming til krysningpunktet, og diagnosen er dermed abstrakt. Prognosen er også abstrakt siden det i teksten ikke på en håndgripelig måte inngår hvilke tiltak som vektlegger krysningpunktet.

Hvordan høringene som diskuterer kjønnslikestilling fordeler seg jevnt mellom abstrakt/konkret diagnose og prognose er vist i tabell 5.6:

	Abstrakt	Konkret
Høring om kjønnslikestilling	F+K 2012:10 (P) F+K 2013:10 (P) E+F+K 2013:19 (D, P)	F+K 2012:10 (D) F+K 2013:10 (D) K+R 2009:1 (D, P)

Tabell 5.6: Resultat av abstrakt og konkret innramming, høringer om kjønnslikestilling.

5.2.2 Andre diskrimineringsgrunnlag

Det første krysningpunkt (2010:2) som vektlegger et annet diskrimineringsgrunnlag, diskuterer religion/livssyn. Problemet i **diagnosen** er forslaget om å forby religiøse plagg i domstolen. Forklaringen på problemet er en forskjellsbehandling som spesielt kan bidra til å utestenge for eksempel muslimske kvinner. **Prognosen** og tiltaket LDO fremsetter er å hindre at forslaget blir en realitet, og dermed bidra til mangfold i alle deler av det norske demokratiet (LDO, 2010(2)). Innrammingen tar utgangspunktet i diskusjonen rundt religion, diagnosen viser et konkret krysningpunkt mellom kjønn og religion. Prognosen er også konkret i det henseende at de ønsker at forslaget ikke blir en realitet slik at den spesifikke gruppen blir beskyttet.

Det andre krysningpunktet (2010:14) handler om mangel på universell utforming i skolen, og er derfor en diskusjon omkring diskrimineringsgrunnlaget nedsatt funksjonsevne. **Diagnosen** beskriver problemet om for dårlig tilrettelegging i skolen for utsatte grupper. Det er i forslaget ikke vektlagt kjønnsforskjeller som foreligger når det gjelder elever som mottar spesialundervisning. Årsaken er en negativ utvikling i retning økt segregering, og bruk av særtiltak overfor elever med særskilte behov. I **prognosen** vil LDO sikre likeverdig opplæring i grunnskolen, og tiltak om å erstatte retten til spesialundervisning med en rett til tilpasset opplæring støttes ikke (LDO, 2010(14)). I diagnosen vises krysningpunktet som konkret gjennom en spesifikk utsatt gruppe, mens det i prognosen er en abstrakt tilnærming ved generelle tiltak for barn med nedsatt funksjonsevne.

I det tredje krysningpunktet (2011:11) handler problemet i **diagnosen** om innvandrerbefolkningen som utsatt gruppe i det norske samfunn, i forhold til arbeidslivet spesielt. Krysningpunktet diskuteres dermed i kontekst av en debatt om etnisitet, men viser til

at utredningen må ha et interseksjonelt perspektiv. I teksten presenteres Norges kjønnsdelte arbeidsmarked, og hvordan kvinnedominerte yrker preges av dårlig lønn og ufrivillig deltid. Minoritetskvinner kan oppleve utfordringer i arbeidslivet både som minoritet og som kvinne, samtidig vil nedsatt funksjonsevne kunne bidra til en mer utsatt situasjon. Forklaringen er at innvandrerbefolkningen er i ferd med å bli en ny underklasse i Norge. I **prognosen** legges det frem at LDO ønsker like muligheter for alle i samfunnet. Eksempler på tiltak er å sikre lik mulighet til politisk innflytelse, og rettighetsinformasjon til alle (LDO, 2011(11)). Diagnosen i denne teksten kan observeres som konkret knyttet opp til krysningspunktet. Prognosen er mer generell og betegnes som abstrakt fordi det ikke tas hensyn til det eksakte krysningspunktet.

Det fjerde krysningspunktet (2012:22) viser at problemet gjennom **diagnosen** er for lite hensyn til mangfold blant asylsøkere. Her diskuteres krysningspunktet i kontekst av etnisitet, men fremlegger også viktigheten av kunnskap og bevissthet om mangfoldet blant asylsøkerne i asylprosessen. Det kan ikke bare være situasjonen i opprinnelseslandet som blir tatt hensyn til, men også betydningen av kjønn, seksuell orientering og nedsatt funksjonsevne. Årsaken er for lite kunnskap og bevissthet rundt forskjeller blant asylsøkere. Undersøkelsen av **prognosen** viser hvordan LDO ønsker å sikre likeverdige tjenester, og å tilpasse tjenesten asylsøkere får slik at alle opplever like god kvalitet (LDO, 2012(22)). Diagnose og prognose kan begge omtales som abstrakte på grunn av en teoretisk og generell tilnærming til teksten.

I det siste undersøkte krysningspunktet (2013:22) viser kartlegging av **diagnosen** at problemet er forskjell i mulighet til deltagelse i religiøse miljø. Krysningspunktet blir dermed diskutert i en religion- og livssynkontekst. Problemet eksemplifiseres ved at kvinner skal ha lik mulighet til å delta i religiøst organisasjonsliv. Årsaken til ulikheten er de historiske ulike maktrelasjonene mellom kjønnene. **Prognosen** viser hvordan LDO foreslår tiltak som skal ivareta individets rettigheter, og verne spesielt kvinner mot diskriminering etter FNs kvinnekonvensjon. Tiltaket om lik deltagelse som et vilkår for statsstøtte kan bidra til et normativt signal om viktigheten av likestilling mellom kjønnene (LDO, 2013(22)). Innrammingen gjennom diagnose og prognose er begge konkrete når det kommer til betegnelse og tiltak opp mot et spesifikt krysningspunkt.

Resultatene av innrammingen i høringene som diskuterer andre diskrimineringsgrunnlag enn kjønn fordeler seg jevnt mellom abstrakt/konkret diagnose og prognose. Fordelingen vises i tabell 5.7:

	Abstrakt	Konkret
Høring om andre Diskrimineringsgrunnlag	F+K 2010:14 (P) E+F+K 2011:11 (P) E+F+K 2012:22 (D, P)	F+K 2010:14 (D) K+R 2010:2 (D, P) K+R 2013:22 (D, P) E+F+K 2011:11 (D, P)

Tabell 5.7: Resultat av abstrakt og konkret innramming, høringer om andre diskrimineringsgrunnlag.

5.2.3 Abstrakt eller konkret?

De utvalgte krysningpunktene er en begrenset del av de undersøkte høringene, og resultatene her kan ikke generaliseres. Imidlertid kan de gi en antydning til hvordan kjønn opptrer i det flerdimensjonale mandatet, samtidig som de gir grunnlag for en diskusjon om hvorvidt kjønn har en sterk vektlegging. Det gir også informasjon om vektleggingen av kjønn har noe å si for konkretiseringen av krysningpunkter. Resultatene av analysen viser at Kjønn+ observeres i alle typer kontekster og høringer som diskuterer alle diskrimineringsgrunnlag. Det er en jevn fordeling mellom de som omhandler kjønnslikestilling, og der andre tematikker blir diskutert. Innrammingen har blitt undersøkt i høringer som omhandler kjønnslikestilling, og i høringer som handler om andre diskrimineringsgrunnlag. Det er ingen forskjeller mellom høringer med ulik tematikk i forhold til hvordan krysningpunktet er fremlagt. Diagnose/prognose fremstilles dermed som konkret og abstrakt uavhengig av tematisk innhold i høringene.

Tabell 5.8 viser fordelingen mellom abstrakte og konkrete diagnoser samt prognoser, og de er fordelt mellom høringer om likestillingspolitikk og høringen om andre diskrimineringsgrunnlag:

	Abstrakt	Konkret
Høring om Kjønnslikestilling	F+K 2012:10 (P) F+K 2013:10 (P) E+F+K 2013:19 (D, P)	F+K 2012:10 (D) F+K 2013:10 (D) K+R 2009:1 (D, P)

Høring om andre	F+K 2010:14 (P)	F+K 2010:14 (D)
Diskrimineringsgrunnlag	K+R 2010:2 (P)	K+R 2010:2 (D)
	E+F+K 2011:11 (P)	K+R 2013:22 (D, P)
	E+F+K 2012:22 (D, P)	E+F+K 2011:11 (D, P)

Tabell 5.8: Resultater om abstrakte og konkrete innramminger.

Innrammingene av de undersøkte krysningpunktene viser at ombudet tar hensyn til kjønn både gjennom diskusjon om kjønnslikestilling, men også når de andre diskrimineringsgrunnlagene diskuteres. Den tradisjonelt sterke posisjonen kjønn har hatt i likestillingspolitikk bekreftes dermed i de undersøkte krysningpunktene. Det observeres derimot ikke at kjønnslikestilling er det eneste som diskuteres i høringene som er undersøkt, men et mangfold av alle grunnlag som LDO har mandat til å ta hensyn til. Dette viser at diskusjoner om andre diskrimineringsgrunnlag tar hensyn til kjønn i større grad enn tidligere antatt. Det er heller ikke mindre konkret forståelse av flerdimensjonalitet i innrammingen av disse høringene sammenlignet med de som omhandler kjønnslikestilling.

5.3 Oppsummert

Den første delen av den kvalitative analysen har gitt inngående informasjon om hvordan høringssvarene gjennom tekst fremstiller krysningpunkter. I den kvantitative analysen ble det observert en overvekt av enkle krysningpunkter, noe som kan tyde på at en slik fremstilling er enklere å forholde seg til. Den kvalitative undersøkelsen viser videre at enkle krysningpunkter i større grad er mer konkret i fremstillingen av diagnose og prognose. Dette styrker antagelsen om at begrepet flerdimensjonalitet blir for komplekst i praktisk bruk når flere enn to diskrimineringsgrunnlag skal bli sett i sammenheng. Det finnes variasjoner blant enkle krysningpunkt, men når disse oppfattes som abstrakte er det på bakgrunn av tiltak som ikke retter seg direkte opp mot krysningpunktet. Dermed er det prognosen som her er abstrakt. For de komplekse krysningpunktene er både diagnose og prognose abstrakt, og forholder seg til krysningpunktet på en teoretisk måte.

I den andre delen av den kvalitative analysen er Kjønn+ undersøkt gjennom krysningpunktene, og konteksten i høringene der de eksisterer. På bakgrunn av den særlige posisjonen kjønn har hatt i likestillingspolitikken i Norge, er det interessant å undersøke om konteksten for Kjønn+ ofte er kjønnslikestilling. Resultatene viser at alle typer kontekst kan omfatte Kjønn+. Mange av høringssvarene omhandler i utgangspunktet de andre

diskrimineringsgrunnlagene LDO har mandat til å verne, men kjønn sidestilles med de andre diskrimineringsgrunnlagene i LDOs vektlegging. Påvirkningen av kontekst på fremstillingen av krysningspunktet er også diskutert gjennom å analysere hvor konkret diagnose og prognose er i teksten. Resultatet viser at det ikke er forskjell på hvordan Kjønn+ innrammes i ulike kontekster. En fordeling mellom abstrakte/konkrete diagnoser og prognoser eksisterer, uten at et distinkt mønster skiller seg ut.

6 Konklusjon

Målet med denne analysen har vært å undersøke vektlegging av flerdimensjonalitet i Likestillings- og diskrimineringsombudets pådriverarbeid. Den faglige rådgivningen gitt gjennom høringssvar er valgt som datagrunnlag. Valget er gjort på bakgrunn av at høringene kan anses som en viktig del av pådriverarbeidet i LDO. *Hvor stort omfang og på hvilken måte* flerdimensjonalitet vektlegges i høringssvarene har vært hovedspørsmålene i analysen. Jeg har anvendt kvantitativ innholdsanalyse for å få en forståelse av størrelsen av *omfanget*. Denne metodiske teknikken har gitt mulighet til å kartlegge vektleggingen av diskrimineringsgrunnlag og flerdimensjonalitet i høringssvarene. *På hvilken måte* flerdimensjonalitet er vektlagt, har blitt undersøkt gjennom kvalitativ innholdsanalyse her inspirert av rammeanalyse. Verktøy i metoden har vært nødvendig for en mer inngående kunnskap om tekstenes innhold, og innrammingen av krysningpunktene. Valget av en todelt metode har gitt en helhetlig forståelse av hvordan flerdimensjonalitet vektlegges i LDOs pådriverarbeid, altså hvordan LDO forholder seg til sitt flerdimensjonale mandat. Teori om flerdimensjonalitet har vært styrende for operasjonaliseringen av problemstillingen, og derav strukturen i analysen. Det er tre gjensidig avhengige diskusjoner rundt flerdimensjonalitet som er spesielt viktige, og som er diskutert opp mot det empiriske materialet. Disse tre faglige diskusjonene omfatter flerdimensjonalitet i forhold til endimensjonalitet, kompleksitet i den flerdimensjonale tendensen, og posisjonen kjønn innehar i LDOs pådriverarbeid. Analysens resultater reflekteres i forhold til de faglige diskusjonene, og ny kunnskap om flerdimensjonalitet i praktisk bruk legges frem.

6.1 Flerdimensjonalitet

Av mine analyser kommer det frem at flerdimensjonale tilnærminger til likestillingspolitikk har et relativt lite omfang i høringssvarene i forhold til endimensjonale tilnærminger. Dette gjelder alle undersøkte elementer i undersøkelsen, altså høringer, treff og eksplisitt begrepssetting. Det observeres relativt færre flerdimensjonale treff og eksplisitt begrepsbruk, enn høringer som inneholder krysningpunkter. At det eksisterer en tydelig endimensjonal tendens i datagrunnlaget er i samsvar med den tradisjonelle separate vektleggingen av diskrimineringsgrunnlag i Norge over lang tid. Mandatet gir LDO mulighet til å behandle flere diskrimineringsgrunnlag samtidig, men dette synes å ikke være tilstrekkelig til å sikre flerdimensjonalitet. Det kan argumenteres for at årsaken er at mandatet ikke spesifiseres hvordan ombudet praktisk skal forholde seg til flerdimensjonalitet. Samtidig kan LDO bli

påvirket av det oppdelte diskrimineringslovverket, som ikke legger til rette for å se diskriminering i krysningsspunkt mellom ulike grunnlag.

Det å se flere diskrimineringsgrunnlag i sammenheng har økt i omfang fra den første til den andre perioden av LDOs virksomhet. Det reflekteres i flere observerte flerdimensjonale høringer, treff og eksplisitt begrepssetting i den andre perioden mellom 2009-2013. Av resultatene kommer det frem at utvidelsen av mandatet i 2009 har hatt en effekt. Dette kan observeres både gjennom en økning av vektlegging av nedsatt funksjonsevne både i de endimensjonale og flerdimensjonale høringer, samt i treff. De samlede resultatet viser dermed at LDO evner i et begrenset omfang å ta hensyn til flerdimensjonalitet i høringsvarene, men at det har skjedd en endring ved større vektlegging over tid.

6.2 Komplexitet

Den generelle trenden i flerdimensjonale høringer og treff er en overvekt av enkle krysningsspunkt, altså angivelser av sammenhengen mellom to diskrimineringsgrunnlag. Det er i lite omfang observert sammenheng mellom alle diskrimineringsgrunnlagene som inngår i mandatet. Omfanget av komplekse krysningsspunkt er derfor lav i perioden undersøkt. Det kan hevdes på bakgrunn av resultatet at LDO ikke evner å ta hensyn til kompleksiteten som eksisterer i det flerdimensjonale mandatet. At begrepet flerdimensjonalitet er for komplekst for praktisk bruk kan være en forklaring. Det synes å være en forenkling av flerdimensjonalitet til å omfatte kun sammenhengen mellom to diskrimineringsgrunnlag. På samme måte som flerdimensjonalitet i helhet øker mellom periodene, er det også en forandring i sammensetningen av krysningsspunktene. Det observeres en endring til flere komplekse krysningsspunkt over tid, og at mangfoldigheten blant observerte krysningsspunkter blir større. I samsvar med diskusjonen ovenfor kan endringen i noen grad forklares med tilføringen av nedsatt funksjonsevne i mandatets ansvarsområde i 2009. Det observeres flere krysningsspunktet, både enkle og komplekse, der nedsatt funksjonsevne er en del av sammensetningen.

Den høye tilstedeværelsen av enkle krysningsspunkt tyder på at flerdimensjonalitet er enklere å benytte når det forenkles til sammenhengen mellom to diskrimineringsgrunnlag. Dette kan ses i sammenheng med resultatet i den kvalitative undersøkelsen der komplekse krysningsspunkt er mer abstrakt fremlagt i tekst enn enkle krysningsspunkt. De komplekse krysningsspunktene blir diskutert abstrakt og teoretisk, noe som gjør det vanskelig å komme med konkret faglig rådgivning. Enkle krysningsspunkter er mer konkret fremlagt, med større

grad av eksplisitte eksempler på diskrimineringsgrunnlag i sammenheng. Det oppdages også abstrakte tilnærminger blant enkle krysningspunkt, men da spesielt opp mot tiltak og løsninger LDO skal tilby. Av resultatene i analysen er det dermed forskjeller mellom innrammingen av enkle og komplekse krysningspunktet. At det i datamaterialet oppfattes som krevende å konkret spesifisere problem og løsninger kan indikere årsaken for overvekten av enkle krysningspunkt i den flerdimensjonale tilnærmingen. Det er enklere å forholde seg til færre diskrimineringsgrunnlag i krysningspunkt, for å evne å gi konkret faglig rådgivning. Problematikken rundt fremstilling av flerdimensjonalitet kan også være en mulig forklaring på hvorfor det er en klar endimensjonal tendens i LDO.

6.3 Kjønn

Vektleggingen av kjønn er ofte en del av både den endimensjonale og flerdimensjonale trenden. Den sterkeste tilstedeværelsen av kjønn er gjennom deltagelse i krysningspunktene. I nesten alle flerdimensjonale treff er kjønn representert. Det kan ha en sammenheng med at mandatet spesifiserer at LDO skal ha kompetanse på skjæringspunktet mellom kjønn og andre grunnlag (NOU, 2011:18: 18). Resultatet viser at LDO evner å fastholde vektleggingen av kjønnslikestillingen selv om LDO innehar et flerdimensjonalt mandat. Når det kommer til endimensjonale høringer og treff viser resultatet i analysen at kjønn er jevnt vektlagt på lik linje med de andre diskrimineringsgrunnlagene LDO har ansvar for. Resultatene endrer seg i lite mellom periodene, og kan indikere at det ikke er slik at LDO setter kjønn i en særstilling slik tidligere observert (Bygnes, 2010). Mye kan tyde på at kjønn heller ikke blir nedgradert på tross av det flerdimensjonale mandatet. Den kvalitative analysen viser at Kjønn+ eksisterer i alle mulige høringssvar og kontekster, ikke bare høringer som omhandler kjønnslikestilling. Det er mange eksempler der andre diskrimineringsgrunnlag enn kjønn er hovedanliggende i høringer, som også diskuterer et krysningspunkt som inneholder kjønn. Det er heller ingen forskjell mellom høringer som omhandlet kjønnslikestilling og andre med tanke på tilnærmingen til krysningspunktene i teksten. Resultatene viser at krysningspunkter fremstilles i tekstene både abstrakt og konkret, uavhengig av kontekst.

6.4 Videre forskning

Min analyse undersøker én del av LDOs pådriverarbeid, og oppgaven kunne dermed for en bredere kunnskap om flerdimensjonalitet utvidet undersøkelsen til å omfatte flere dokumenter enn hørings svar. En slik studie kan ta for seg alle dokumenter produsert av pådriverarbeidet, og undersøkt eventuelle forskjeller mellom dem. Undersøkelsen kunne avdekke om en annen tilstedeværelse av flerdimensjonalitet eksisterte blant hørings svar til forskjell fra for eksempel artikler. Artiklene produseres med en annen hensikt enn hørings svar, og de er beregnet på et annet publikum. Andre dokumenter som produseres gjennom pådriverarbeidet kunne også være interessante å undersøke nærmere, for en senere sammenligning.

En utvidelse på andre områder kan også gi en bedre forståelse av helhetlig flerdimensjonalitet i LDO. Det er mulig å undersøke en lengre tidsperiode, spesielt med tanke på inkorporering av et femte diskrimineringsgrunnlag; Seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. I en slik undersøkelse ville det være mulig å undersøke om økningen i mandatets ansvarsområde igjen økte tilstedeværelsen av flerdimensjonalitet, og på hvilken måte. Andre metodiske verktøy kunne også blitt anvendt, en slik endring kunne kanskje endret resultatene i analysen. En videre forståelse av arbeidet med flerdimensjonalitet i LDOs pådriverarbeid kunne basert seg på dybdeintervju med ansatte i LDO. Svar om hvordan de jobber mot en flerdimensjonal tilnærming, og vanskeligheter knyttet opp mot tematikken kan i en slik studie få flere svar. Min studie vil i slike eventuelle framtidige forskingsprosjekt kunne være et fruktbart utgangspunkt.

6.5 Sammenfatning

Begrepet flerdimensjonalitet diskuteres i stor grad teoretisk heller enn empirisk. Mer empirisk forskning opp mot feltet vil være fruktbart for å gi en bedre forståelse av praktiske erfaringer med bruken av begrepet. Kunnskap om konsekvenser av flerdimensjonal bruk kan også bidra til mer klarhet i teoretiske antagelser. Tematikken er likevel vanskelig å undersøke, og resultatene avhenger av valg forskeren gjør. I denne undersøkelsen har mine valg lagt begrensinger på mine muligheter til å konkludere og generalisere utover LDOs virke. Analysen har også begrenset gyldighet med tanke på at den undersøker hørings svar, som kun er én del av LDOs pådriverarbeid. Men som det argumenteres for i oppgaven er dette likevel en svært viktig del av LDOs faglig rådgivning til politikktutforming. Studien har verdi som en dybdeundersøkelse av et fenomen som ikke tidligere var kartlagt. Resultatene kan gi en

mulighet til videre forbedringer på feltet og, som vist over, videre forskning. Forskning på hvordan diskrimineringsgrunnlagene samvirker, og ytterligere kunnskap som kan føre til en økning i praktisk bruk av flerdimensjonalitet

Min påstand ut fra resultatene i analysen er at selv om LDO har mandat og mulighet til å se flere diskrimineringsgrunnlag i sammenheng, preges arbeidet først og fremst av endimensjonalitet. LDO evner heller ikke i stort omfang å ta hensyn til kompleksiteten i mandatet, og når en slik inkludering observeres er det ofte på en abstrakt måte. Dette kan forklares både med kompleksiteten i bruk av den flerdimensjonale tilnærmingen, og med et mandat som ikke klargjør hvordan flerdimensjonalitet skal behandles i praksis. Selv om både omfanget av flerdimensjonalitet og inkludering i krysningspunktene er relativt lavt øker det gjennom den undersøkte perioden. Det kan indikere en endring over tid med mer vektlegging av flerdimensjonalitet, og tydeligere bruk. Kjønn i det flerdimensjonale mandatet har en posisjon som sidestilles med de andre diskrimineringsgrunnlagene, samtidig er kjønn godt representert som del av krysningspunkt. Tilstedeværelsen av Kjønn+ indikerer at kjønn ikke blir nedgradert i en flerdimensjonal tilnærming, men heller inkluderes i diskusjoner om andre diskrimineringsgrunnlag.

Litteraturliste

- Berg, A.-J., Flemmen, A. B., og Gullikstad, B. (2010). Innledning: Interseksjonalitet, flerdtydighet og metodologiske utfordringer. i A.-J. Berg, A. B. Flemmen, og B. Gullikstad (Red.), *Likestilte norskheter : om kjønn og etnisitet*, s. 11-35. Trondheim: Tapir akademisk forlag.
- Bergström, G., og Boréus, K. (2005). *Textens mening och makt : metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- BFD. (2005). *Forskrift om organisasjon og virksomhet for Likestillings- og diskrimineringsombudet og Likestillings- og diskrimineringsnemnda*. Oslo: Barne- og familiedepartementet. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/forskrift-om-organisasjon-og-virksomhet-/id109510/>.
- BLD. (2015). *Høring - forslag til felles likestillings- og diskrimineringslov*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-felles-likestillings--og-diskrimineringslov/id2458435/>.
- Borchorst, A., Freidenvall, L., Kantola, J., Reisel, L., og Teigen, M. (2012). Institutionalizing intersectionality in the Nordic countries. Anti-discrimination and equality in Denmark, Finland, Norway and Sweden. i A. Krizsan, H. Skjeie, & J. Squires (Red.), *Institutionalizing intersectionality : the changing nature of European equality regimes*, s. 59-88. Basingstoke: Palgrave Macmillan
- Borchorst, A., og Teigen, M. (2010). Political Intersectionality Tackling inequalities in Public Policies in Scandinavia *Kvinder, køn & forskning*, 19(2-3), s. 19-29.
- Bratberg, Ø. (2014). *Tekstanalyse for samfunnsvitere*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Bryman, A. (2004). *Social research methods* (2 edition). Oxford: Oxford University Press.
- Bråten, B., og Thun, C. (2013). Introduksjon. i B. Bråten & C. Thun (Red.), *Krysningspunkter : likestillingspolitikk i et flerkulturelt Norge*, s. 5-27. Oslo: Akademika.
- Burri, S., og Schiek, D. (2009). *Multiple Discrimination in EU Law. Opportunities for legal responses to intersectional gender discrimination? : The European network of legal experts in the field of gender equality*. Hentet fra http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/multiplerediscriminationfinal7september2009_en.pdf.
- Bygnes, S. (2010). Making Equality Diverse? Merged Gender Equality and Anti-Discrimination Measures in Norway. *NORA - Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 18(2),s. 88-104.
- Crenshaw, K. W. (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex: a black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics. *University of chicago legal forum*, 139(67), s.139-167.

- Crenshaw, K. W. (1991). Mapping the margins: intersectionality, identity politics, and violence against women of color. (Women of Color at the Center: Selections from the Third National Conference on Women of Color and the Law). *Stanford Law Review*, 43(6), s. 1241-1299.
- Diskrimineringsombudsloven. (2005). *Lov om Likestillings- og diskrimineringsombudet og Likestillings- og diskrimineringsnemnda*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-10-40>.
- Dombos, T., Krizsan, A., Verloo, M., og Zentai, V. (2012). Critical Frame Analysis: A Comparative Methodology for the 'Quality in Gender+ Equality Policies' (QUING) project. Hentet fra <https://cps.ceu.edu/sites/default/files/publications/cps-working-paper-critical-frame-analysis-quiring-2012.pdf>
- Egeland, C., og Neumann, C. E. B. (2009). *Evaluering av likestillings- og diskrimineringsombudet*. Oslo. Hentet fra: http://evaluering.nb.no/eval-utlevering/innhold/URN:NBN:no-nb_overfordokument_1080_Eval_0/pdf
- Fredman, S. (2008). Positive rights and positive duties: addressing intersectionality. i D. Schiek & V. Chege (Red.), *European union non-discrimination law: comparative perspectives on multidimensional equality law*, s. 73-89. London: Routledge.
- Gressgård, R. (2013). Interseksjonalitet. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 37(1),s. 64-67.
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Gullikstad, B. (2013). Interseksjonalitet – et fruktbart begrep. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 37(01), s. 68-75.
- Halrynjo, S., og Jonker, M. (2014). Multidimensional Discrimination in Judicial Practice: A Legal Comparison Between Denmark, Norway, Sweden and the Netherlands *Netherlands Quarterly of Human Rights*, 32(4), s. 408-431.
- Halrynjo, S., og Jonker, M. (2015). Naming and Framing of Intersectionality in Hijab Cases - Does It Matter? An Analysis of Discrimination Cases in Scandinavia and the Netherlands. *Gender, Work and Organization*, 23 (3), s. 278-295.
- Hancock, A.-M. (2007). When Multiplication Doesn't Equal Quick Addition: Examining Intersectionality as a Research Paradigm. *Perspectives on Politics*, 5(1), s. 63-79.
- Hancock, A.-M. (2011). *Solidarity politics for millennials : a guide to ending the oppression olympics*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Hellevik, O. (2002). *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap* (7. utg. ed.). Oslo: Universitetsforlaget.

- Kantola, J. (2009). Tackling Multiple Discrimination: Gender and Crosscutting Inequalities in Europe. i M. Franken, A. Woodward, A. Cabó, & B. M. Bagilhol (Red.), *Teaching Intersectionality: Putting Gender at the Centre*, s. 15-30. Utrecht University, Stockholms universitet: ATHENA Teaching with Gender.
- Kantola, J. (2010). *Gender and the European Union*. New York: Palgrave Macmillan.
- Kantola, J. (2014). The paradoxical gendered consequences of the EU policy on multiple discrimination: The Nordic case. In E. Weiner & H. MacRae (Eds.), *The persistent invisibility of gender in EU policy i European Integration online Papers (EIoP)*, Spesialutgave 1, Vol. 18, artikkel 7. Hentet fra <http://eiop.or.at/eiop/pdf/2014-007.pdf>.
- Keohane, R. O., King, G., og Verba, S. (1994). *Designing social inquiry : scientific inference in qualitative research*. Princeton, N.J: Princeton University Press.
- Kroger, R. O., og Wood, L. A. (2000). *Doing discourse analysis : methods for studying action in talk and text*. Thousand Oaks, Calif: Sage Publications.
- Lombardo, E., og Agustín, L. R. (2012). Framing Gender Intersections in the European Union: What Implications for the Quality of Intersectionality in Policies? *Social Politics: International Studies in Gender, State and Society*, 19(4),s. 482-512.
- Martínez, E. (1993). Beyond Black/White: The Racisms of Our Time. *Social Justice*, 20(1/2 (51-52)),s. 22-34.
- NOU. (2002:12). *Rettslig vern mot etnisk diskriminering, del 13.4.2.4 Etnisitet og religion*. Oslo. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2002-12/id145418/?q=&ch=15>.
- NOU. (2011:18). *Struktur for likestilling*. Oslo. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/d0ce229f4f8646afaf4fcaa95d5bb884/no/pdfs/nou201120110018000dddpdfs.pdf>
- NOU. (2012:15). *Politikk for likestilling*. Oslo. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2012-15/id699800/?ch=1&q=>.
- Ot.prp.nr.34. (2004). *Om Diskrimineringsombudsloven*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-34-2004-2005-/id395328/?ch=1&q=>.
- Regjeringen. (2015). *Kva er ei høyring?* Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokument/hoyringar/kva-er-ei-hoyring/id2459635/>.
- Reisel, L. (2013). Mot et flerdimensjonalt likestillingsapparat. i B. Bråten & C. Thun (Red.), *Krysningspunkter, Likestillingspolitikk i et flerkulturelt Norge*, s. 89-111. Oslo: Akademia forlag 2013.

- Schiek, D. (2009). From European Union non-discrimination law towards multidimensional equality law for Europe. i D. Schiek & V. Chege (Red.), *European Union non-discrimination law : comparative perspectives on multidimensional equality law*, s. 3-15. London: Routledge-Cavendish.
- Skjeie, H. (2007). Religious Exemptions to Equality. *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, 10(4),s. 471-490.
- Skjeie, H. (2009). Multiple equality claims in the practice of the Norwegian anti-discrimination agencies. i D. Schiek & V. Chege (Red.), *European union non-discrimination law: comparative perspectives on multidimensional equality law*, s. 295-305. London: Routledge.
- Skjeie, H. (2015). Gender equality and non-discrimination: how to tackle multiple discrimination effectively. In F. Bettio & S. Sansonetti (Eds.), *Visions for gender equality*, s. 79-82. Luxembourg: European Commission - Directorate-General for Justice. Hentet fra http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/documents/vision_report_en.pdf.
- Squires, J. (2007). *The new politics of gender equality*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Squires, J. (2009). Multiple Inequalities, Intersectionality and Gender Mainstreaming: Potential and Pitfalls. i M. Franken, A. Woodward, A. Cabó, & B. M. Bagilhol (Red.), *Teaching Intersectionality: Putting Gender at the Centre*, s. 53-63: ATHENA.
- Strand, V. B. (2008). Diskrimineringsvern møter trosfrihet. Avveining av rettigheter på arbeidslivets og utdanningens område. i A. Hellum & K. Ketscher (Red.), *Diskriminerings- og likestillingsrett*, s. 265-288. Oslo: Universitetsforlaget.
- Verloo, M. (2005). Mainstreaming gender equality in Europe. A critical frame analysis approach. *The Greek Review of Social Research* (17), s. 11-34.
- Verloo, M. (2006). Multiple inequalities, intersectionality and the European Union. *European Journal of Women's Studies*, 13(3), s. 211-228.
- Verloo, M., og Lombardo, E. (2007). Contested Gender Equality and Policy Variety in Europe. Introducing a Critical Frame Analysis Approach. i M. Verloo (Red.), *Multiple Meanings of Gender Equality. A Critical Frame Analysis of Gender Policies in Europe*. New York: Central European University Press.
- Verloo, M., Meier, P., Lauwers, S., og Martens, S. (2012). Putting Intersectionality into Practice in Different Configurations of Equality Architecture: Belgium and the Netherlands. *Social Politics*, 19(4), s. 513-538.
- Walby, S., Armstrong, J., og Strid, S. (2012). Intersectionality: Multiple Inequalities in Social Theory. *Sociology*, 46(2), s. 224-240.
- Yin, R. K. (2008). *Applications of case study research* (2rd ed. ed. Vol. 34). Los Angeles: SAGE.

Yin, R. K. (2014). *Case study research : design and methods* (5th ed. ed.). Los Angeles, Calif: SAGE.

Hørings svar

- LDO. (2006(1)). *Handlingsplan mot rasisme og diskriminering (2002 - 2006) - Innspill til evaluering*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2006/Handlingsplan-mot-rasisme-og-diskriminering-2002---2006---Innspill-til-evaluering/>
- LDO. (2006(2)). *NOU 2006:2 Staten og Den norske kirke*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2006/NOU-20062-Staten-og-Den-norske-kirke/>
- LDO. (2006(3)). *Beskyttelse mot tvangsekteskap. Tiltak for å motvirke at unge personer sendes til og holdes tilbake i opprinnelseslandet for å tvangsgiftes*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2006/Beskyttelse-mot-tvangsekteskap-Tiltak-for-a-motvirke-at-unge-personer-sendes-til-og-holdes-tilbake-i-opprinnelseslandet-for-a-tvangsgiftes/>
- LDO. (2006(4)). *Lov om likeverd og tilgjengelighet - sikres tilgang til varer og tjenester for alle*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2006/Lov-om-likeverd-og-tilgjengelighet---sikres-tilgang-til-varer-og-tjenester-for-alle/>
- LDO. (2006(5)). *Høring vedrørende forslag til endringer i arbeidsmiljøloven*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2006/Horing-vedrorende-forslag-til-endringer-i-arbeidsmiljoloen/>
- LDO. (2006(6)). *Endringer i bioteknologiloven*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2006/Endringer-i-bioteknologiloven/>
- LDO. (2006(7)). *Om kvalitetssikring av sakkyndiges rapporter i barnevernsaker*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2006/Om-kvalitetssikring-av-sakkyndiges-rapporter-i-barnevernsaker/>
- LDO. (2006(8)). *Nasjonal helseplan (2007-2010)*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2006/Nasjonal-helseplan-2007-2010/>
- LDO. (2006(9)). *Endring av samisk læreplanhjemmel i opplæringsloven*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2006/Endring-av-samisk-lareplanhjemmel-i-opplaringsloven/>
- LDO. (2006(10)). *Utkast til endringer i folketrygdloven kap. 14 - Lovfesting av retten til*

- foreldrepenger ved tidlig stebarnsadsopsjon*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2006/Utkast-til-endringer-i-folketrygdloven-kap-14---Lovfesting-av-retten-til-foreldrepenger-ved-tidlig-stebarnsadsopsjon/>
- LDO. (2006(11)). *Forslag til nye forskrifter etter bidragsinnkrevingsloven*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2006/Forslag-til-nye-forskrifter-etter-bidragsinnkrevingsloven/>
- LDO. (2006(12)). *Utkast til endring i forskrift til partnerskapsloven - forslag om å gi godkjente vigslere i livssynssamfunn kompetanse til å registrere partnerskap*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2006/Utkast-til-endring-i-forskrift-til-partnerskapsloven---forslag-om-a-gi-godkjente-vigslere-i-livssynssamfunn-kompetanse-til-a-registrere-partnerskap/>
- LDO. (2006(13)). *Utkast til veileder om utredning av likestillingsmessige konsekvenser knyttet til personer med innvandrerbakgrunn, samer og nasjonale minoriteter*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2006/Utkast-til-veileder-om-utredning-av-likestillingsmessige-konsekvenser-knyttet-til-personer-med-innvandrerbakgrunn-samer-og-nasjonale-minoriteter/>
- LDO. (2006(14)). *Rask reaksjon - tiltak mot soningskø og for bedre innhold i soningen – oversikt over tiltak og høring på aktuelle lovendringer*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2006/Rask-reaksjon---tiltak-mot-soningsko-og-for-bedre-innhold-i-soningen---oversikt-over-tiltak-og-horing-pa-aktuelle-lovendringer/>
- LDO. (2006(15)). *Forslag til endringer i SIS loven*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2006/Forslag-til-endringer-i-SIS-loven/>
- LDO. (2006(16)). *Forslag til nye regler om ansattes yringsfrihet – varsling*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2006/Forslag-til-nye-regler-om-ansattes-ytringsfrihet---varsling/>
- LDO. (2006(17)). *Forslag om midlertidig endring i friskoleloven - forslag om endring i fagskoleloven*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2006/Forslag-om-midlertidig-endring-i-friskoleloven---forslag-om-endring-i-fagskoleloven/>
- LDO. (2006(18)). *Forslag om opphevelse av utlendingsloven §38 c og ny bestemmelse i utlendingsforskriften om sterkere vektlegging av barns tilknytning til riket*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2006/Forslag-om-opphevelse-av-utlendingsloven-38-c-og-ny-bestemmelse-i-utlendingsforskriften-om-sterkere-vektlegging-av-barns-tilknytning-til-riket/>
- LDO. (2006(19)). *Forslag om endringer i straffeloven § 33 og straffeprosessloven § 181*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2006/Forslag-om-endringer-i-straffeloven--33-og-straffeprosessloven--181/>

- LDO. (2006(20)). *Merknader til veiledning til arbeidsmiljølovens § 3-5, arbeidsgivers plikt til å gjennomgå opplæring i helse, miljø- og sikkerhetsarbeid.* Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2006/Merknader-til-veiledning-til-arbeidsmiljo-lovens--3-5-arbeidsgivers-plikt-til-a-gjennomga-opplaring-i-helse-miljo-og-sikkerhetsarbeid/>
- LDO. (2007(1)). *Endring i utlendingsforskriften - oppholdstillatelse når det foreligger praktiske hindringer for retur.* Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2007/Endring-i-utlendingsforskriften---oppholdstillatelse-nar-det-foreligger-praktiske-hindringer-for-retur/>
- LDO. (2007(2)). *Strafferettslig vern mot diskriminering av funksjonshemmede.* Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2007/Strafferettslig-vern-mot-diskriminering-av-funksjonshemmede/>
- LDO. (2007(3)). *Høring - tiltak mot sosial dumping.* Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2007/Horing---tiltak-mot-sosial-dumping/>
- LDO. (2007(4)). *Forslag om kvalifiseringsprogram med tilhørende stønad i nytt 5 a i sosialtjenesteloven.* Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2007/Forslag-om-kvalifiseringsprogram-med-tilhorende-stonad-i-nytt-5-a-i-sosialtjenesteloven/>
- LDO. (2007(5)). *Godkjenning og godskriving av høyere utdanning i Norge.* Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2007/Godkjenning-og-godskriving-av-hoyere-utdanning-i-Norge/>
- LDO. (2007(6)). *Høring – om innføring av aktivitets – og rapporteringsplikt i diskrimineringsloven og diskriminering – og tilgjengelighetsloven.* Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2007/Horing--om-innforing-av-aktivitets--og-rapporteringsplikt-i-diskrimineringsloven-og-diskriminering--og-tilgjengelighetsloven/>
- LDO. (2007(7)). *Høring – ratifisering av FN-Konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne.* Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2007/Horing--ratifisering-av-FN-Konvensjon--om-rettighetene-til-mennesker-med-nedsatt-funkjonsevne/>
- LDO. (2007(8)). *Høring om innføring av tidsfrister for krav om universell utforming av IKT.* Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2007/Horing-om-innforing-av-tidsfrister-for-krav-om-universell-utforming-av-IKT/>
- LDO. (2007(9)). *Yrkesskadeerstatning og belastningsskader.* Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2007/Yrkesskadeerstatning-og-belastningsskader/>
- LDO. (2007(10)). *Høring – Rundskriv om utlendingsforvaltningens håndtering av kjønnslemlestelsessaker.* Hentet fra http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser/1/22422_1_a.pdf

- LDO. (2008(1)). *Høring – Endringer i Husleieloven*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2007/Horing--endring-i-husleieloven/>
- LDO. (2008(2)). *Ny lov om dyrevelferd – alminnelig høring*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2008/Ny-lov-om-Dyrevelferd/>
- LDO. (2008(3)). *Svar på høring om forslag til forskrift for godkjenning av yrkeskvalifikasjoner fra utlandet med hjemmel i Barnehageloven paragraf 17 fjerde ledd og 18 fjerde ledd*. Hentet fra <http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/horingssvar-08-34.pdf>
- LDO. (2008(4)). *Høring – Forslag til endringer i Arbeidsmiljølovens bestemmelse om arbeidstid for arbeidstakere med særlig uavhengig stilling*. Hentet fra <http://www.ldo.no/en/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2007/Horing---Forslag-til-endringer-i-arbeidsmiljoloovens-bestemmelse-om-arbeidstid-for-arbeidstakere-med-sarlig-uavhengig-stilling/>
- LDO. (2008(5)). *Høring – Forslag om endringer i Universitets- og høyskoleloven*. Hentet fra <http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/horingssvar-08-393.pdf>
- LDO. (2008(6)). *Høring – Forslag til forskriftsendringer – Nemnd for søknader om preimplantasjonsdiagnostikk*. Hentet fra <http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/horing---forslag-til-forskriftsendringer---nemnd-for-soknader-om-preimplantasjonsdiagnostikk.pdf>
- LDO. (2008(7)). *Høring – Innstillingen fra Stjernø utvalget NOU 2008: 3 Sett under ett*. Hentet fra http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/27817_1_p.pdf
- LDO. (2008(8)). *Høring - NOU 2008 1 Kvinner og homofile i trossamfunn*. Hentet fra http://www.ldo.no/globalassets/arkiv/uttalelser_pdf/uttalelser_2/27584_2_p-4.pdf
- LDO. (2008(9)). *Høringssvar – Utkast til forskrift om straffegjennomføring med elektronisk kontroll*. Hentet fra <http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/horingssvar-08-574.pdf>
- LDO. (2008(10)). *Fra ord til handling – bekjempelse av voldtekt krever handling*. Hentet fra <http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/horing-mail-justis-2.pdf>
- LDO. (2008(11)). *Høring- NOU 2007:7 – Fritz Moen og norsk strafferettspleie*. Hentet fra http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/2008005169_31497.pdf
- LDO. (2008(12)). *Høring – Forslag om endringer i lov av 2. Juli 2004 Nr. 59 Om personell i forsvaret*. Hentet fra <http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/horing---forslag-om-endringer-i-lov-av-2.-juli-2004-nr.-59-om-personell-i-forsvaret-forsvarspersonelloven.pdf>
- LDO. (2008(13)). *Høring – Likelønnskomisjonens forslag til tiltak for likelønn mellom kvinner og menn*. Hentet fra http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/horingsuttalelse_likelonnskommisjonen.pdf

- LDO. (2008(14)). *Høringsuttalelse til NOU 2008:9 – Med barnet i fokus*. Hentet fra http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/31982_1_a.pdf
- LDO. (2008(15)). *Høring – Felles elektronisk tjenesteyting i offentlig sektor*. Hentet fra http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/2008005673_32221.pdf
- LDO. (2008(16)). *Høring av arbeidsgrupperapport – Gjennomgang av regelverket om vaktvirksomhet*. Hentet fra http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/32619_1_a.pdf
- LDO. (2008(17)). *Høring – Forslag til endringer i Barnevernloven*. Hentet fra http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/36405_1_a.pdf
- LDO. (2008(18)). *Høring – Utkast til lov om endring i lov om jernbaneloven og jernbaneansvarsloven*. Hentet fra <http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/horing---utkast-til-lov-om-endringer-i-lov-om-jernbaneloven-og-jernbaneansvarsloven.pdf>
- LDO. (2008(19)). *Høring – Samstemt for utvikling*. Hentet fra http://www.ldo.no/globalassets/horing_bistand.pdf
- LDO. (2009(1)). *Høring - Forslag om lovfesting av krisesentertilbudet*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2008/Horing---Forslag-om-lovfesting-av-krisesentertilbudet/>.
- LDO. (2009(2)). *Inkorporering av kvinnediskrimineringskonvensjonen i menneskerettsloven*. Hentet fra http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/40520_1_p_o.pdf
- LDO. (2009(3)). *Høring – Effektivisering av allmenngjøringsordningen og solidaransvar*. Hentet fra <http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/horing---effektivisering-av-allmenngjoringsordningen-og-solidaransvar.pdf>
- LDO. (2009(4)). *Høringsuttalelse – Forslag til ny fremtidig arbeidsskadeforsikring – organisering og yrkessykdommer*. Hentet fra <http://www.ldo.no/globalassets/09-03-12-horingsuttalelse-yrkesskadeerstatning.pdf>
- LDO. (2009(5)). *Høring om arbeid og omsorg – Forslag til lovendringer med sikte på bedre muligheter til å kombinere arbeid med pleie- og omsorgsoppgaver*. Hentet fra <http://www.ldo.no/globalassets/09-03-18-horingsuttalelse-arbeid-og-omsorg.pdf>
- LDO. (2009(6)). *Forslag til endring i lov om statens pensjonskasse og i enkelte andre lover*. Hentet fra http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/43322_1_a.pdf.
- LDO. (2009(7)). *Forskrift om universell utforming av rullende materiell til jernbane – herunder sporvei – tunnelbane og forstadsbane*. Hentet fra http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/43455_1_a.pdf
- LDO. (2009(8)). *Kommentarer til St. Meld. Nr. 8 (2008-2009) Om menn mannsroller og likestilling*. Hentet fra http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/44808_1_p_o.pdf

- LDO. (2009(9)). *Høringsuttalelse – Ungdom fritidsmiljø / Ungdom, demokratisk deltagelse og innflytelse*. Hentet fra http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/52220_1_p_o.pdf
- LDO. (2009(10)). *Hørings svar – Forslag til regler for gjennomføring av direktivet om audiovisuelle medietjenester i norsk rett*. Hentet fra http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/52794_1_p.pdf
- LDO. (2009(11)). *Høring – Forskrifter til byggesaksdelen i Plan- og bygningsloven*. Hentet fra http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/53870_1_a.pdf
- LDO. (2009(12)). *Hørings svar - NOU 2009:18 Rett til læring. Innstilling fra utvalget for bedre læring for barn, unge og voksne med særskilte behov*. Hentet fra http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/57477_1_p_o.pdf
- LDO. (2009(13)). *Høring - NOU 2009:14 Et helhetlig diskrimineringsvern*. Hentet fra http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/09_1503.pdf
- LDO. (2010(1)). *Høring – Evaluering av Likestillingsloven § 21*. Hentet fra http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/09_2279.pdf
- LDO. (2010(2)). *Bruk av religiøst og politisk betingede plagg og symboler i domstolene*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2010/Bruk-av-religiost-og-politisk-betingede-plagg-og-symboler-i-domstolene/>.
- LDO. (2010(3)). *Høring - forslag til endringer i arbeidsmiljøloven*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2010/Horing---forslag-til-endringer-i-arbeidsmiljoloen/>
- LDO. (2010(4)). *Høringsuttalelse - innstilling fra arbeidsgruppen for utvikling av rettsstudiet*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2010/Horingsuttalelse---innstilling-fra-arbeidsgruppen-for-utvikling-av-rettsstudiet/>
- LDO. (2010(5)). *Høringsuttalelse om forslag til ny paragraf i forskrift til privatskoleloven*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2010/ghgj/>
- LDO. (2010(6)). *NOU 2009:21 Adopsjon - til barnets beste*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2010/NOU-200921-Adopsjon---til-barnets-beste/>
- LDO. (2010(7)). *Nybegynnerstilling for leger – praktisk og pedagogisk oppfølging av nyutdannede leger – Hørings svar*. Hentet fra http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/2012/10_639.pdf
- LDO. (2010(8)). *DIFI Rapport om sentral valgenhet – Høring*. Hentet fra http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/69427_1_a.pdf

- LDO. (2010(09)). *Forslag om endring av forskrift om IT-standarder i offentlig forvaltning*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2010/Forslag-om-endring-av-forskrift-om-IT-standarder-i-offentlig-forvaltning/>
- LDO. (2010(10)). *Høring – Forskrift om takstberegning og maksimalpriser for løyvepliktig drosjetransport med motorvogn*. Hentet fra http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/ldo_horingssvar_forskrift-om-takstberegning-og-maksimalpriser-72082_1_a.pdf
- LDO. (2010(11)). *Endringer i barnehageloven - rett til barnehageplass for barn av asylsøkere*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2009/Endringer-i-barnehageloven---rett-til-barnehageplass-for-barn-av-asylsokere/>
- LDO. (2010(12)). *Utkast til forskrift om kvalitetssikring i høyere utdanning og fagskoleutdanning*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2009/Utkast-til-forskrift-om-kvalitetssikring-i-hoyere-utdanning-og-fagskoleutdanning/>
- LDO. (2010(13)). *Forslag til endringer i forskrift om tildeling av utdanningsstøtte for 2010-11*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2009/Forslag-til-endringer-i-forskrift-om-tildeling-av-utdanningsstotte-for-2010-11/>
- LDO. (2010(14)). *Rett til læring*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2009/Rett-til-laring/>.
- LDO. (2010(15)). *Forslag til endringer i opplæringsloven og privatskoleloven*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2009/Forslag-til-endringer-i-opplaringsloven-og-privatskoleloven/>
- LDO. (2010(16)). *Føring av fravær og førstegangsvitnemål*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2010/Foring-av-fravar-og-forstegangsvitnemal/>
- LDO. (2010(17)). *Høring – Mangfold og mestring NOU 2010:7*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2010/Horing--Mangfold-og-mestring-NOU-20107/>
- LDO. (2011(1)). *Høringsuttalelese – Forskrift om tildeling av utdanningsstøtte for undervisningsåret 2011-2012*. Hentet fra http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/2011/77804_1_p_o.pdf
- LDO. (2011(2)). *Høring av NOU 2010:13 Arbeid for helse*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2011/Horing-av-NOU-201013-Arbeid-for-helse/>
- LDO. (2011(3)). *Høring – Utlendingsmyndighetenes adgang til å innhente opplysninger fra andre offentlige organer*. Hentet fra http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/2011/90045_1_a.pdf

- LDO. (2011(4)). *Høyring – Forslag til endringer i kommunelova og enkelte andre lover*. Hentet fra http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/2011/90271_1_p_o.pdf
- LDO. (2011(5)). *Høring – Forslag til revidert forskrift om barnets talsperson i saker til fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker*. Hentet fra http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/2011/91469_1_a.pdf
- LDO. (2011(6)). *Høring NOU 2011:7 Velferd og migrasjon*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2011/Horing-NOU-20117-Velferd-og-migrasjon/>.
- LDO. (2011(7)). *Høring - Forskrift om endring i forskrift om næringsmiddelhygiene*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2011/Horing---Forskrift-om-endring-i-forskrift-om-naringsmiddelhygiene/>
- LDO. (2011(8)). *Høringsuttalelse – rituell omskjæring av gutter*. Hentet fra http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/2011/91935_1_p.pdf
- LDO. (2011(9)). *Høring – Fagerbergutvalgets utredning NOU 2011:6 Et åpnere forskningssystem*. Hentet fra http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/2011/91828_1_p_o.pdf
- LDO. (2011(10)). *Høring – Forslag om offentlig godkjenningsordning i renholdsbransjen*. Hentet fra http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/2011/92402_1_a.pdf
- LDO. (2011(11)). *Hørings svar til NOU 2011:14 Bedre integrering*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2011/Horings svar-til-NOU-201114-Bedre-integrering/>.
- LDO. (2011(12)). *Hørings svar til NOU 2011:15 Rom for alle*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2011/Horings svar-til-NOU-201115-Rom-for-alle/>.
- LDO. (2012(1)). *NOU 2011:12 Ytringsfrihet og ansvar i en ny mediehverdag*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2012/NOU-201112-Ytringsfrihet-og-ansvar-i-en-ny-mediehverdag/>
- LDO. (2012(2)). *Høring NOU 2011:9 Økt selvbestemmelse og rettssikkerhet*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2012/Horing-NOU-20119-Okt-selvbestemmelse-og-rettssikkerhet/>
- LDO. (2012(3)). *Høringsinnspill – vikarbyrådirektivet*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2011/Horingsinnspill---vikarbyradirektivet/>
- LDO. (2012(4)). *Høringsuttalelse forskrift om forsøk med elektronisk stemmegiving*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2011/Horingsuttalelse-forskrift-om-forsok-med-elektronisk-stemmegiving/>

- LDO. (2012(5)). *Høring av rapportutkast (femte rapport om Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk (språkpakten).)*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2011/Horing-av-rapportutkast/>
- LDO. (2012(6)). *Høringsuttalelse: Forslag om å lovfeste rettigheter ved foreldrepermisjon.* Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2012/Horingsuttalelse-Forslag-om-a-lovfeste-rettigheter-ved-foreldrepermisjon/>
- LDO. (2012(7)). *Hørings svar - NOU 2011:13 Når sant skal skrives.* Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2012/Horings svar---NOU-201113-Nar-sant-skal-skrives/>
- LDO. (2012(8)). *Høring NOU 2011:18 Struktur for likestilling.* Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2012/Horing-NOU-201118-Struktur-for-likestilling/>.
- LDO. (2012(9)). *Høring - forslag om særlige regler for gjennomføring av psykisk helsevern i regionale sikkerhetsavdelinger (herunder enheter med særlig høyt sikkerhetsnivå).* Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2012/Horing---forslag-om-sarlige-regler-for-gjennomforing-av-psykisk-helsevern-i-regionale-sikkerhetsavdelinger-herunder-enheter-med-sarlig-hoyt-sikkerhetsniva/>
- LDO. (2012(10)). *Innspill til Handlingsplan mot voldtekt.* Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2012/Innspill-til-Handlingsplan-mot-voldtekt/>.
- LDO. (2012(11)). *Hørings svar til Ungdom, makt og medvirkning NOU 2011:20.* Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/23d753864bba4120b90fe0044f965f35/likestillings-og-inkluderingsombudet.pdf>
- LDO. (2012(12)). *Endring i utlendingsloven og -forskriften for vertsfamilier.* Hentet fra <http://www.ldo.no/en/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2012/Endring-i-utlendingsloven-og--forskriften-for-vertsfamilier/>
- LDO. (2012(13)). *Høringsuttalelse: NOU 2012: 1 Til barnas beste - Ny lovgivning for barnehagene.* Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2012/Horingsuttalelse-NOU-2012-1-Til-barnas-beste---Ny-lovgivning-for-barnehagene-/>
- LDO. (2012(14)). *Høring- forskrift om kommunal plikt til internkontroll.* Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2012/Horing--forskrift-om-kommunal-plikt-til-internkontroll/>.
- LDO. (2012(15)). *Høringsuttalelse til forslag om ny forskrift om opptak til bachelorutdanningen ved Politi hogskolen.* Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2012/Horingsuttalelse-til-forslag-om-ny-forskrift-om-opptak-til-bachelorutdanningen-ved-Politi hogskolen/>

- LDO. (2012(16)). *Høring - lovforslag om rett til lønn under ammefri*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2012/Horing---lovforslag-om-rett-til-lonn-under-ammefri/>
- LDO. (2012(17)). *Høring om helseundersøkelser for adopterte fra land utenfor Vest- Europa*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2012/Horing-om-helseundersokelser-for/>
- LDO. (2012(18)). *Høringsuttalelse - Forslag om forskriftsendringer som innfører ny turnustjeneste for leger*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2012/Horingsuttalelse---Forslag-om-forskriftsendringer-som-innforer-ny-turnustjeneste-for-leger/>
- LDO. (2012(19)). *Høring - framlegg til nye føresegner om universell utforming av lufthamner og ombordstigningsløsninger*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2012/Horing---framlegg-til-nye-foresegner-om-universell-utforming-av-lufthamner-og-ombordstigningsloysinger/>
- LDO. (2012(20)). *Høring - valgfri protokoll til FNs torturkonvensjon*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2012/Horing---valgfri-protokoll-til-FNs-torturkonvensjon/>
- LDO. (2012(21)). *Høring - forslag til endringer i gravferdsforskriften*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2012/Horing---forslag-til-endringer-i-gravferdsforskriftenforslag-/>
- LDO. (2012(22)). *Høring - adgang til lyd - og bildeopptak av asylregistreringen*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2012/Horing---adgang-til-lyd---og-bildeopptak-av-asylregistreringen/>
- LDO. (2012(23)). *Høring NOU 2012:15 Politikk for likestilling*. Hentet fra <http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/2012/horingssvar--nou-201215-politikk-for-likestilling-1211258.pdf>
- LDO. (2012(24)). *Høring - ratifisering av FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD)*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2012/Horing---ratifisering-av-FN-konvensjonen-om-rettighetene-til-mennesker-med-nedsatt-funksjonsevne-CRPD-Prop-106-S/>
- LDO. (2012(25)). *Diskrimineringsforbud i Grunnloven*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2012/Diskrimineringsforbud-i-Grunnloven/>
- LDO. (2012(26)). *Høringsuttalelse - Åpenhet om lønn - lønnsstatistikker og opplysningsplikt - forslag om endringer i diskrimineringslovverket*. Hentet fra <http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser1/2012/horingsuttalelse---apenhet-om-lonn.pdf>

- LDO. (2012(27)). *Høring - endringer i psykisk helsevernloven*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2012/Horing---endringer-i-psykisk-helsevernloven/>
- LDO. (2013(1)). *Høringsbrev - forslag til endringer i utlendingsforskriften §§ 10-8 og 10-9 (heving av underholdskravet mv.)*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2012/Horingsbrev---forslag-til-endringer-i-utlendingsforskriften--10-8-og-10-9-heving-av-underholdskravet-mv/>
- LDO. (2013(2)). *Høring - forslag til lovendringer for å gi barn bedre beskyttelse mot vold og overgrep*. . Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2012/Horing---forslag-til-lovendringer-for-a-gi-barn-bedre-beskyttelse-mot-vold-og-overgrep/>.
- LDO. (2013(3)). *Høring om endringer i organiseringen av Likestillings- og diskrimineringsnemda*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2013/Horing-om-endringer-i-organiseringen-av-Likestillings--og/>
- LDO. (2013(4)). *Høring- Forslag til endringer i opplæringslov og privatskolelov- Spesialundervisning og psykososialt miljø*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2012/Horing--Forslag-til-endringer-i-opplaringslov-og-privatskolelov--Spesialundervisning-og-psykososialt-miljo/>
- LDO. (2013(5)). *Høring - endringer i regelverket for foreldrepenger*. Hentet fra <http://www.ldo.no/en/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2013/Horing---endringer-i-regelverket-for-foreldrepenger/>
- LDO. (2013(6)). *Forslag til endring av unntak for studentboliger i byggeteknisk forskrift*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2013/Forslag-til-endring-av-unntak-for-studentboliger-i-byggeteknisk-forskrift/>
- LDO. (2013(7)). *Hørings svar - forslag om ny skipsarbeiderlov*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2013/Horingssvar---forslag-om-ny-skipsarbeiderlov/>
- LDO. (2013(8)). *Høring - tiltak mot ulovlig innleie av arbeidskraft - søksmålsrett for fagforeninger og utvidet kompetanse for Arbeidstilsynet*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2013/Horing---tiltak-mot-ulovlig-innleie-av-arbeidskraft---soksmalsrett-for-fagforeninger-og-utvidet-kompetanse-for-Arbeidstilsynet/>
- LDO. (2013(9)). *Utdrag fra Likestillings- og diskrimineringsombudets høringsuttalelse på NOU 2012:15 Politikk for likestilling*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2013/Utdrag-fra-Likestillings--og-diskrimineringsombudets-horingsuttalelse-pa-NOU-201215-Politikk-for-likestilling/>
- LDO. (2013(10)). *Endringer i arbeidsmiljøloven - Tiltak mot ufrivillig deltid*. . Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2013/Endringer-i-arbeidsmiljoloven---Tiltak-mot-ufrivillig-deltid/>.

- LDO. (2013(11)). *Forslag til forskrift om universell utforming av IKT-løsninger*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2013/Forslag-til-forskrift-om-universell-utforming-av-IKT-losninger/>
- LDO. (2013(12)). *Høring - forslag om nye krav til årsrapport og årsregnskap for statlige virksomheter*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2013/Horing---forslag-om-nye-krav-til-arsrapport-og-arsregnskap-for-statlige-virksomheter-/>
- LDO. (2013(13)). *Høringssvar NOU 2013:3 og Finanstilsynets høringsnotat*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2013/Horingssvar-NOU-20133-og-Finanstilsynets-horingssnotat/>
- LDO. (2013(14)). *Høringssvar avhør av særlig sårbare personer i straffesaker*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2013/Horingssvar-avhor-av-sarlig-sarbare-personer-i/>.
- LDO. (2013(15)). *Høring- 1. utkast til Norges 21/22 rapport til FNs rasediskrimineringskomite*. Hentet fra http://www.ldo.no/globalassets/horingsuttalelser/2013/horing---1.-utkast-til-norges-21_22-rapport-til-fns-rasediskrimineringskomite.pdf
- LDO. (2013(16)). *Høring- Levekår og tiltak for mennesker med utviklingshemming*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2013/Horing--Levekar-og-tiltak-for-mennesker-med-utviklingshemming-/>
- LDO. (2013(17)). *Høring- endringer i forskrift til introduksjonsloven*. . Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2013/-Horing--endringer-i-forskrift-til-introduksjonsloven/>.
- LDO. (2013(18)). *Høringsuttalelse - Endring av Likestillingsloven § 4 - Forbud mot å spørre om graviditet*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2008/Horingsuttalelse---Endring-av-Likestillingsloven--4---Forbud-mot-a-sporre-om-graviditet/>
- LDO. (2013(19)). *Høringssvar til høringsnotat om endringer i straffeloven 1902 og straffeloven 2005*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2013/13314/>.
- LDO. (2013(20)). *Høring - endringer i pasient- og brukerrettighetsloven*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2013/Horing---endringer-i-pasient-og-brukerrettighetsloven/>
- LDO. (2013(21)). *Høringssvar - Kjønnsnøytrale premier og ytelser i livsforsikring*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2013/Horingssvar---Kjonnsoytrale-premier-og-ytelser-i-livsforsikring/>

- LDO. (2013(22)). *Høring - NOU 2013:1 Det livssynsåpne samfunn*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2013/Horing---NOU-20131-Det-livssynsapne-samfunn/>.
- LDO. (2013(23)). *Høring - utredning om valgfri protokoll til FNs barnekonvensjon*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2013/Horing---utredning-om-valgfri-protokoll-til-FNs/>
- LDO. (2013(24)). *Høringssak- forslag om endring i forskrift om sosiale tjenester for personer uten fast bopel i Norge*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2013/Horingssak--forslag-om-endring-i-forskrift-om-sosiale-tjenester-for-personer-uten-fast-bopel-i-Norge/>
- LDO. (2013(25)). *Høringssvar- Forskriftsendring om fravær og permisjon ved nyankomne innvandreresdeltakelse i introduksjonsordning*. . Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2013/Horingssvar--Forskriftsendring-om-fravar-og-permisjon-ved-nyankomne-innvandreresdeltakelse-i-introduksjonsordning/>
- LDO. (2013(26)). *13/1355: Høring - forslag til endringer i universitets- og høyskoleloven*. Hentet fra <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2013/131355-Horing---forslag-til-endringer-i-universitets--og-hoyskoleloven/>

Vedlegg

1. Analyse spørsmål
2. Analyse – Høringssvar
 - 2.1 Første periode, 2006-2008
 - 2.2 Andre periode, 2009-2013

1. Analyse spørsmål

En oversikt over hørings svar undersøkt og analysen, i det videre vedlegget vil bare tallet til spørsmålene vises. De flerdimensjonale høringer gjennomgår alle spørsmålene, de endimensjonale bare det første.

Høringer: Tallkode. Navn på høring. Dato publisert.

(Høringen kodes fremstilles som Årstall: Tallkode i oppgaven, i litteraturreferansene Årstall(Tallkode) for å ikke forveksles med sidetall.)

1. **Observasjon av endimensjonale og flerdimensjonale treff** (Observasjon av kjønn (K), etnisitet (E), religion/livssyn (R) og/eller nedsatt funksjonsevne (F) i dokumentet.)
2. **Observasjon av eksplisitt begrepssetting av flerdimensjonalitet** (Observasjon av eksplisitt begrep, slik som: «interseksjonalitet», «flerdimensjonal», «multidimensjonal», «multippel», «se i sammenheng» osv.)
3. **Hva er diagnose i dokumentet?** Hva er problemet representert å være? Hvilke diskrimineringsgrunnlag ses i sammenheng, og hva er problemet med nåværende situasjon? Hva fremlegges som forklaringen på problemet?
4. **Hva er prognosen i dokumentet?**
Hva er den ønskede situasjonen som fremlegges i dokumentet, og hvordan skal det eventuelt nås? Hvem fremsettes som ansvarlig for gjennomføringen av aktivitetene?

2. Analyse – Hørings svar

2.1 Første periode, 2006 – 2008

2006

1. Handlingsplan mot rasisme og diskriminering (2002 - 2006). 18.08.09.

1.	E, E+F+K
2.	Ja – Eksplisitt uttalt og forklart med et eksempel: «se de forskjellige grunnlagene i sammenheng», «enkelte opplever diskriminering på flere grunnlag samtidig, såkalt ”multipel diskriminering”, for eksempel funksjonshemmede kvinner med minoritetsbakgrunn»
3.	Etnisk tilstedeværelse i samfunnet; arbeid, utdanning, strafferett. Her fokus på økt antall, for få med annen etnisk bakgrunn for å speile befolkningen. Problemet er for lite fokus på diskriminering på flere grunnlag i dokumentet, antagelsene er at slik diskriminering finnes. For dårlig rekruttering/diskriminering/fokus på å få mennesker med etnisk bakgrunn. For lite fokus i handlingsplanen på sammensatt.
4.	Utførelse av handlingsplanen på en helhetlig måte: «foreslå at det vurderes hvordan man kan innlemme flere diskrimineringsgrunnlag i samme handlingsplan. Samtidig mener ombudet det kan være fruktbart dersom man kommer frem til tiltak som er egnet til å omfatte flere diskrimineringsgrunnlag, og på den måten sikre en enhetlig politikk for funksjonshemmede, kvinner og personer med minoritetsbakgrunn i arbeidsmarkedet eller utdanning, der det er naturlig». Rekke tiltak som bør styrkes gjennom handlingsplanene (regjeringen).

2. NOU 2006:2 Staten og Den norske kirke, 04.12.06

1.	R
----	---

3. Beskyttelse mot tvangsekteskap. Tiltak for å motvirke at unge personer sendes til og holdes tilbake i opprinnelseslandet for å tvangsgiftes. 06.12.06 (Utlendingsloven)

1.	E, K, E+K
2.	-
3.	Problemet er vold og tvang mot kvinner, spesielt mot minoritetskvinner: «motvirke vold og tvang som rammer kvinner generelt og minoritetskvinner spesielt», «parforhold

	innenfor en bestemt kulturell kontekst», «21-års alderskrav for familieetablering», «annen nasjonal og/eller etnisk opprinnelse enn norsk.» «varsom med å innføre en slik regel som forskjellsbehandler grupper på grunnlag av nasjonal opprinnelse og etnisitet» Kjønn, etnisitet og en kombinasjon ses i sammenheng gjennom teksten om tvangsekteskap. Problemet er at mange minoritetskvinner lever i ufrie ekteskap. Forklaringen fremlegges som antagelser om kulturell påvirkning og tvang: «trangen til å kontrollere unge kvinners seksualitet og ærbarhet og således bevare familiens ære».
4.	Mange tiltak som kan settes i verk: «vold og tvang som rammer minoritetskvinner spesielt, må forebygges av de samme aktørene som arbeider med vold mot kvinner generelt, dog med de tilpasninger som er nødvendig for at tiltakene skal være treffsikre», «mer systematisk forebyggende arbeid, samt en drastisk forsterking av hjelpeapparatet, kombinert med aktiv bruk av straffebudet mot tvangsekteskap, vil være mer effektivt», «integreerte virksomheten i barnevernvernet, i skolen, i politiarbeid osv».

4. Lov om likeverd og tilgjengelighet - sikres tilgang til varer og tjenester for alle. 07.12.06

1.	F
----	---

5. Endringer i arbeidsmiljøloven. 15.12.06

1.	E, R
----	------

6. Endringer i bioteknologiloven. 15.12.06

1.	K
----	---

7. Om kvalitetssikring av sakkyndiges rapporter i barnevernsaker. 15.12.06

1.	E, F
----	------

8. Nasjonal helseplan (2007-2010). 15.12.06

1.	E, F, K, R
----	------------

9. Endring av samisk læreplanhjemmel i opplæringsloven. 15.12.06

1.	E
----	---

10. Utkast til endringer i folketrygdloven kap. 14 - Lovfesting av retten til foreldrepenger ved tidlig stebarnsadoptsjon. 15.12.06.

1.	Ikke relevant, (SO)
----	---------------------

11. Forslag til nye forskrifter etter bidragsinnkrevingsloven. 15.12.06

1.	K
----	---

12. Utkast til endring i forskrift til partnerskapsloven - forslag om å gi godkjente vigslere i livssynssamfunn kompetanse til å registrere partnerskap. 15.12.06

1.	Ikke relevant (SO)
----	--------------------

13. Utkast til veileder om utredning av likestillingsmessige konsekvenser knyttet til personer med innvandrerbakgrunn, samer og nasjonale minoriteter. 15.12.06

1.	E, R
----	------

14. Rask reaksjon - tiltak mot soningskø og for bedre innhold i soningen - oversikt over tiltak og høring på aktuelle lovendringer. 15.12.06

1.	E
----	---

15. Forslag til endringer i SIS loven. 15.12.06

1.	E, «Annet statsborgerskap enn norsk vil i praksis innebære annen etnisk bakgrunn enn norsk»
----	---

16. Forslag til nye regler om ansattes yringsfrihet – varsling. 15.12.06

1.	Ikke relevant.
----	----------------

17. Forslag om midlertidig endring i friskoleloven - forslag om endring i fagskoleloven. 15.12.06

1.	R
----	---

18. Forslag om opphevelse av utlendingsloven §38 c og ny bestemmelse i utlendingsforskriften om sterkere vektlegging av barns tilknytning til riket 18.12.06

1.	E
----	---

19. Forslag om endringer i straffeloven § 33 og straffeprosessloven § 181. 19.12.06

1.	K
----	---

20. Merknader til veiledning til arbeidsmiljølovens § 3-5, arbeidsgivers plikt til å gjennomgå opplæring i helse, miljø- og sikkerhetsarbeid. 21.12.06

1.	E, F, K, R
----	------------

2007

1. Endring i utlendingsforskriften - oppholdstillatelse når det foreligger praktiske hindringer for retur. 15.02.07

1.	Ikke relevant.
----	----------------

2. Strafferettslig vern mot diskriminering av funksjonshemmede. 26.02.07

1.	F
----	---

3. Tiltak mot sosial dumping. 21.03.07

1.	E, E+K
2.	-
3.	Problemet fremstilles som et stort problem med sosial dumping av spesielt utenlandske arbeidere. Problemet har også en kjønnsdimensjon: «Ombudet ønsker å øke fokus og bevissthet på utsatte grupper som ikke omfattes av de foreslåtte tiltakene. Eksempler er renhold, landbruket, hotell- og restaurant, transport og fiskeindustrien. Dette er bransjer med høyt innslag av utenlandsk arbeidskraft. I hvert fall deler av disse bransjene representerer i tillegg den mer uorganiserte delen av arbeidslivet, med svakere eller ikke-eksisterende tillitsvalgsapparat og vernetjeneste. Dette innebærer igjen økt risiko for dårligere lønns- og arbeidsvilkår og manglende HMS. Sosial dumping – debatten har også et kjønnsperspektiv Det er iverksatt tiltak innen den mannsdominerte byggebransjen. For kvinnedominerte bransjer, som for eksempel renhold og hotell- og restaurant er det foreløpig ikke fremmet forslag til tiltak» «arbeidsvilkår for utenlandske arbeidstakere og deres muligheter i arbeidslivet generelt. Disse forhold har en side både til den generelle diskrimineringsproblematikken og sosial dumping – problematikken, i

	tillegg til det allerede påpekte kvinneperspektivet.». Forklaringen på problemet er «Norge er i en situasjon hvor det er etterspørsel etter arbeidskraft. Samtidig er det fremdeles betydelige forskjeller med hensyn til lønns- og arbeidsvilkår mellom Norge og flere EU-land, for eksempel Polen og Litauen». Dette bidrar til sosial dumping, og spesielt i kvinnedominerte yrker.
4.	Unngå sosial dumping gjennom likelønn og allmenngjøring, sikre et helhetlig blikk der alle typer bransjer inkluderes, spesielt kvinnedominerte yrker. I tillegg: «Ombudet ser at det er behov for at arbeidsinnvandrere får mer informasjon om rettigheter i Norge, herunder likebehandling og ikke-diskriminering og kunnskap om ombudsordningen, slik at vi kan ivareta vår rolle også for denne gruppen.»

4. Forslag om kvalifiseringsprogram med tilhørende stønad i nytt 5 a i sosialtjenesteloven 29.03.07

1.	E, F
----	------

5. Godkjenning og godskriving av høyere utdanning i Norge. 02.07.07

1.	E
----	---

6. Om innføring av aktivitets – og rapporteringsplikt i diskrimineringsloven og diskriminering – og tilgjengelighetsloven 28.11.06

1.	E, F, R
----	---------

7. Ratifisering av FN-Konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne. 28.11.07

1.	F
----	---

8. Innføring av tidsfrister for krav om universell utforming av IKT. 28.11.07

1.	F
----	---

9. Yrkesskadeerstatning og belastningsskader. 28.11.07

1.	K
----	---

**10. Rundskriv om utlendingsforvaltningens håndtering av kjønnslemlestelsessaker.
05.12.07**

1.	E+K
2.	-
3.	Problemet er fare for kjønnslemlestelse i hjemlandet for mennesker fra andre land som søker asyl, gjelder i denne saken om kvinner. UDIs behandling må sikres ved: å konkretisere håndteringen av kjønnslemlestelsessaker bidrar til å styrke vernet av kvinner som risikerer å bli utsatt for kjønnslemlestelse i hjemlandet». For dårlig tilrettelegging for forhindring av kjønnslemlestelse ved retur.
4.	LDO vil sikre en bedre egnet måte å fange opp problematiske forhold, gjennom for eksempel spørsmål om dette i helseundersøkelsen alle må igjennom.

2008

1. Endringer i Husleieloven. 22.01.08

1.	F
----	---

2. Ny lov om dyrevelferd. 18.02.08

1.	R
----	---

3. Forslag til forskrift for godkjenning av yrkeskvalifikasjoner fra utlandet med hjemmel i Barnehageloven paragraf 17 fjerde ledd og 18 fjerde ledd. 27.02.08

1.	E (språk, annen nasjonalitet)
----	-------------------------------

4. Forslag til endringer i Arbeidsmiljølovens bestemmelse om arbeidstid for arbeidstakere med særlig uavhengig stilling. 12.03.08

1.	K
----	---

5. Forslag om endringer i Universitets- og høyskoleloven. 26.03.08

1.	K
----	---

**6. Forslag til forskriftsendringer – Nemnd for søknader om preimplantasjonsdiagnostikk.
08.04.08**

1.	Ikke relevant, ingen kommentarer til forslaget i dokumentet.
----	--

7. Innstillingen fra Stjernø utvalget NOU 2008: 3 Sett under ett. 30.04.08

1.	E, F, K
----	---------

8. NOU 2008 1 Kvinner og homofile i trossamfunn. 16.05.08

1.	R, K+R
2.	-
3.	Problemet er hvordan trossamfunn ikke behandler alle likt, altså bidrar til diskriminering innad. «trossamfunnenes rett til å forskjellsbehandle kvinner og homofile begrenses», «skritt i riktig retning for å styrke diskrimineringsvernet for kvinner og homofile», «Alle trossamfunn må likestilles. Det som er avgjørende, er om trossamfunnet har religiøse grunner for å forskjellsbehandle kvinner og menn, eller legge vekt på seksuell orientering», «Et visst krav om konsekvent praksis bør kunne kreves». Årsaken er at kravet om religionsfrihet står imot krav om likestilling mellom kjønn.
4.	Det må klart uttrykkes hvilke grunnlag man kan diskriminere for å unngå diskriminering av religionsutøvelse.

9. Utkast til forskrift om straffegjennomføring med elektronisk kontroll. 20.05.08

1.	K
----	---

10. Fra ord til handling – bekjempelse av voldtekt krever handling. 16.06.08

1.	E, F, K, E+K
2.	-
3.	Voldtekt er et samfunnsproblem som må tas tak i Norge. «LDO anbefaler i den sammenheng at det rettes særlig oppmerksomhet på kvinner fra ikke-vestlige land som kommer til Norge gjennom ekteskapsinngåelse med norske menn. Krisesentrene melder om en stadig større pågang fra denne gruppen kvinner. Disse kvinnene bør derfor regnes for å være i en særlig sårbar situasjon.», «svært uheldig... forestilling om at ikke-vestlige menn voldtar på grunn av kultur, mens det kun ligger individuelle forklaringer bak at etnisk norske menn voldtar». «voldtekt et stort samfunnsproblem som ikke kan knyttes til innvandrerbefolkningen, men som i vel så stor grad må knyttes til norske kjønnskulturer.».

4.	«betydelig forbedring av voldtektsofres stilling på alle områder, inklusive offerets rettssikkerhet, og at det forebyggende arbeidet mot voldtekt profesjonaliseres og formaliseres innenfor alle aktuelle sektorer», «LDO foreslår en utvidelse av de som kvalifiserer til deltakelse i introduksjonsordningen til også å omfatte ikke-vestlige kvinner som kommer til Norge gjennom ekteskapsinngåelse med norske menn. Norskundervisning og god informasjon om hvilke rettigheter de har når de kommer til Norge, vil være viktige redskap for å forebygge vold og overgrep mot denne gruppen kvinner.», «Opprettelse av SEPOL»
----	--

11. NOU 2007:7 – Fritz Moen og norsk strafferettspleie. 13.08.08

1.	Ikke relevant – ingen kommentarer.
----	------------------------------------

12. Forslag om endringer i lov av 2. Juli 2004 Nr. 59 Om personell i forsvaret. 21.08.08

1.	Ikke relevant – Ingen kommentarer.
----	------------------------------------

13. Likelønnskommisjonens forslag til tiltak for likelønn mellom kvinner og menn. 31.08.08

1.	K
----	---

14. NOU 2008:9 – Med barnet i fokus. 02.09.08

1.	E, K
----	------

15. Felles elektronisk tjenesteyting i offentlig sektor. 22.09.08

1.	F
----	---

16. Arbeidsgrupperapport – Gjennomgang av regelverket om vaktvirksomhet. 29.09.08

1.	E, F, K, R
----	------------

17. Forslag til endringer i Barnevernloven. 12.12.08

1.	E, F, R
----	---------

18. Utkast til lov om endring i lov om jernbaneloven og jernbaneansvarsloven. 18.12.08

1.	F
----	---

19. Samstent for utvikling. 22.12.08

1.	E, F, K
----	---------

2.2 Andre periode, 2009 – 2013

2009

1. Forslag om lovfestning av krisesentertilbudet. 14.01.09

1.	E, F, K, R, E+K, K+R
2.	Eksplisitt «opptatt av å se kjønn og etnisitet i sammenheng», og implisitt gjennom eksempel «kan muslimske kvinner vegre seg mot å oppsøke steder hvor de vet de må leve tett innpå menn». Ikke noe forklaring av hvordan henger sammen.
3.	Problemet er kjønnsnøytralitet i krisesentertilbudet som kan ramme spesielt minoritetskvinner. Forklaringen på problemet er at «norske offentligheten har det etablert seg et uheldig skille mellom vold som rammer kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn spesielt (for eksempel tvangsekteskap, kjønnslemlestelse) - og vold som rammer kvinner generelt (for eksempel mishandling, trusler og drap)»
4.	«LDO er også opptatt av å se kjønn og etnisitet i sammenheng og vil derfor sterkt anbefale kjønns spesifikke tilbud for å ivareta lavterskeltilbud for kvinner med minoritetsbakgrunn».

2. Inkorporering av kvinnediskrimineringskonvensjonen i menneskerettighetsloven. 30.01.09

1.	K
----	---

3. Effektivisering av allmenngjøringsordningen og solidaransvar. 04.03.09

1.	E, F, K
----	---------

4. Forslag til ny fremtidig arbeidsskadeforsikring – organisering og yrkessykdommer. 12.03.09

1.	K
----	---

5. Arbeid og omsorg – Forslag til lovendringer med sikte på bedre muligheter til å kombinere arbeid med pleie- og omsorgsoppgaver. 18.03.09

1.	K, K+
2.	Eksplisitt ««Nødvendig å se hvordan kjønn samspiller med andre diskrimineringsgrunnlag»».

3.	<p>Problem at ikke det legges til rette for kombinasjon av arbeidsliv og omsorgsoppgaver, heller ikke utredet for samspill mellom grunnlag: «sikre at det er mulig å kombinere yrkesaktivitet med omsorgsoppgaver», «kritisk til at de overfor nevnte tiltak ikke er utredet i forhold til likestilling», «I den sammenheng ville det også være nødvendig å se hvordan kjønn samspiller med andre diskrimineringsgrunnlag. Likestillings- og diskrimineringsombudet ser derfor høringsbrevet som et klart brudd på utredningsplikten.». Forklaringen på problemet er en skjevfordeling etter kjønn «problem for disse familiepolitiske ordningene er at de brukes skjevt av kvinner og menn».</p>
4.	<p>Sikre mulighet til lik bruk av ordningen for alle: «sikre arbeidstakeres mulighet til å kunne være i arbeid samtidig som de har omsorgsoppgaver for nære pårørende eller eventuelt komme seg inn på arbeidsmarkedet etter avsluttede pleieoppgaver».</p>

6. Forslag til endring i lov om statens pensjonskasse og i enkelte andre lover. 19.03.09

1.	E, F, K, E+K
2.	-
3.	<p>Kjønn og etnisitet bindes sammen gjennom vektlegging av ulikheter i pensjonsfordelingen: «Kvinner og menns tilgang til økonomiske ressurser er fortsatt svært forskjellig», «I et større likestillingsperspektiv er det også viktig å merke seg at andelen yrkesaktive varierer også etter landbakgrunn. Noen grupper innvandrere har høy yrkesaktivitet, som innvandrere fra Norden, Vest-Europa og de nye EU-landene øst i Europa. Innvandrere fra Afrika er gruppen med lavest sysselsettingsnivå. Ikke-vestlige innvandrere er overrepresentert i typiske serviceyrker med lav status, lave lønninger og hardt, fysisk arbeid. I noen innvandrergupper har kvinner en særlig lav yrkesdeltakelse.». Forklaringen på ulik fordeling av ressurser er at inkludering i arbeidslivet ikke er tilstrekkelig.</p>
4.	<p>«Mer enn halvparten av alle virksomheter i Norge har inngått avtale om et inkluderende arbeidsliv. Et av delmålene i IA-avtalen handler om å øke rekrutteringen til arbeidslivet av personer som ikke har et arbeidsforhold.», «Det står med andre ord store grupper utenfor dagens arbeidsmarked. Det er et uttalt politisk mål at det norske arbeidsmarkedet skal inkludere alle.»</p>

7. Forskrift om universell utforming av rullende materiell til jernbane – herunder sporvei – tunnelbane og forstadsbane. 19.03.09

1.	F
----	---

8. St. Meld. Nr. 8 (2008-2009) Om menn mansroller og likestilling. 21.04.09

1.	K
----	---

9. Ungdom fritidsmiljø / Ungdom, demokratisk deltagelse og innflytelse. 22.09.09

1.	E, F, K
----	---------

10. Forslag til regler for gjennomføring av direktivet om audiovisuelle medietjenester i norsk rett. 09.10.09

1.	E, F, K, R
----	------------

11. Forskrifter til byggesaksdelen i Plan- og bygningsloven. 01.10.09

1.	F
----	---

12. NOU 2009:18 Rett til læring. Innstilling fra utvalget for bedre læring for barn, unge og voksne med særskilte behov. 27.11.09

1.	F, E+F, F+K
2.	-
3.	Problemet fremstilles som forskjellshensyn som ikke tas hensyn til i utredningen: «særlig problematisk sett i lys av utredningsinstruksen», «LDO vil understreke at vi ikke ser noen motsetning mellom tiltak rettet mot skole- og klassemiljøet og individrettede tiltak for å hjelpe den enkelte elev», «Utvalget viser etter vår mening en manglende forståelse av innholdet i begrepet universell utforming», «utvalget ikke vier oppmerksomhet til de store kjønnsforskjellene som foreligger når det gjelder elever som mottar spesialundervisning», «gutter utgjør 2/3 av de som mottar spesialundervisning», «store mangler i forhold til minoritetspedagogisk kunnskap i det spesialpedagogiske apparatet», «minoriteter er overrepresenterte blant elever som mottar spesialundervisning/minoritetspråklige elever med nedsatt funksjonsevne». Årsaken er for liten dybde og kunnskap om universell utforming og andre akser i utvalget/samfunnet.

4.	At det tas hensyn til minoritets- og kjønnsdimensjonen i utredningen slik at alle får like muligheter, samt «ikke bare avhengige av at lærere har kompetanse, men det er også avgjørende at skolen har de nødvendige ressursene».
----	---

13. NOU 2009:14 Et helhetlig diskrimineringsvern. 18.12.09

1.	E, F, K, R, E+K
2.	Eksplisitt benevnelse og forklaring men få eksempler: «Sentrale begreper når man snakker om diskriminering på flere grunnlag er multippel diskriminering og interseksjonell diskriminering (interseksjonalitet). Begrepene kan defineres på følgende måte: Multippel diskriminering beskriver en situasjon hvor en person utsettes for diskriminering på mer enn ett grunnlag i samme handling. Diskrimineringsgrunnlagene virker i slike sammenhenger kumulativt. Ett eller flere diskrimineringsgrunnlag legges til et annet. For eksempel kan en person bli diskriminert både på grunn av alder og kjønn ved ansettelse. Interseksjonalitet skiller seg fra multippel diskriminering ved at de enkelte diskrimineringsgrunnlag ikke kan vurderes separat. Avhengig av omstendighetene kan for eksempel kvinner med minoritetsbakgrunn være utsatt for særlige former for etnisk diskriminering som ikke rammer menn med minoritetsbakgrunn, på grunn av fordommer og stereotype oppfatninger. De kan også utsettes for kjønns-diskriminering som etnisk norske kvinner ikke utsettes for.»
3.	Problemet er at en lov som sikrer vern mot diskriminering ikke finners og LDO «støtter i all hovedsak forslaget til ny diskrimineringslov», «større grad enn i dag legge til rette for å håndtere saker om diskriminering på flere grunnlag», «En kvinne, som opprinnelig kommer fra Somalia, mente hun var trakassert», «Ombudet mener den nye diskrimineringsloven bør ha en eksplisitt hjemmel for å behandle saker om diskriminering på flere grunnlag». Diskrimineringsvernet er ikke god nok, ombudet har forslag, blant annet et vern mot diskriminering på flere grunnlag.
4.	Et bedre vern for alle nåværende og fremtidige diskrimineringsverngrunnlag

2010

1. Evaluering av Ligestillingsloven § 21. 04.01.10

1.	K
----	---

2. Bruk av religiøst og politisk betingede plagg og symboler i domstolene. 15.01.10

1.	R, K+R
2.	-
3.	Problemet er diskriminerende praksis i politisk forslag: «Ombudet støtter ikke forslaget om å forby bruken av religiøst og politisk betingede plagg og symboler i domstolene», «forutsetter at også minoritetsbefolkningen er representert blant dommerne og andre ansatte i retten. Ombudet mener at forslaget faktisk kan bidra til å utestenge for eksempel muslimske kvinner.». Forklaringen er en forskjellsbehandling som spesielt kan ramme for eksempel muslimske kvinner. Forslaget kan være diskriminerende.
4.	Løsningen er å ikke følge forslaget om forbud, dermed bidra til mangfold i alle deler av det norske demokratiet.

3. Forslag til endringer i arbeidsmiljøloven. 01.02.10

1.	K
----	---

4. Innstilling fra arbeidsgruppen for utvikling av rettsstudiet. 22.04.10

1.	K
----	---

5. Forslag til ny paragraf i forskrift til privatskoleloven. 31.05.10

1.	F
----	---

6. NOU 2009:21 Adopsjon - til barnets beste. 31.05.10

1.	F, K
----	------

7. Nybegynnerstilling for leger – praktisk og pedagogisk oppfølging av nyutdannede leger. 25.06.10

1.	E, F, K, R
----	------------

8. DIFI Rapport om sentral valgenhet.09.07.10

1.	F
----	---

9. Forslag om endring av forskrift om IT-standarder i offentlig forvaltning. 09.07.10

1.	F
----	---

10. Forskrift om takstberegning og maksimalpriser for løyvepliktig drosjetransport med motorvogn. 03.09.10

1.	F
----	---

11. Endringer i barnehageloven - rett til barnehageplass for barn av asylsøkere 22.09.10

1.	E
----	---

12. Utkast til forskrift om kvalitetssikring i høyere utdanning og fagskoleutdanning. 23.09.10

1.	E, F, K
----	---------

13. Forslag til endringer i forskrift om tildeling av utdanningsstøtte for 2010-11. 23.09.10

1.	F
----	---

14. Rett til læring. 23.09.10

1.	F, E+F, F+K
2.	-
3.	Problemet er for dårlig tilrettelegging i skolen for utsatte grupper: «LDO vil understreke at vi ikke ser noen motsetning mellom tiltak rettet mot skole- og klassemiljøet og individrettede tiltak for å hjelpe den enkelte elev med å oppnå et best mulig læringsutbytte.», «Ombudet savner med andre ord gjennomgående et fokus på gjennomførbarhet.», «I utvalgets mandat står det at de skal bygge på prinsippene om universell utforming. LDO oppfatter at dette i svært liten grad følges opp i utredningen», «Ombudet mener at utvalget ikke vier oppmerksomhet til de store kjønnsforskjellene som foreligger når det gjelder elever som mottar spesialundervisning», «gutter utgjør 2/3 av de som mottar spesialundervisning», «Forskning viser at minoriteter er overrepresenterte blant elever som mottar spesialundervisning», «minoritetsspråklige elever». Forklaringen på at dette er blitt et problem er: «negativ utvikling mot økt segregering og bruk av særtiltak overfor elever med særskilte behov».
4.	LDO vil sikre «likeverdig opplæring i grunnskolen», «LDO støtter derfor ikke utvalgets forslag om å erstatte retten til spesialundervisning med en rett til tilpasset opplæring».

15. Forslag til endringer i opplæringsloven og privatskoleloven 23.09.10

1.	E, F
----	------

16. Førings av fravær og førstegangsvitnemål. 23.09.10

1.	F
----	---

17. Mangfold og mestring NOU 2010:7 28.09.10

1.	E, F, K, R
----	------------

2011

1. Forskrift om tildeling av utdanningsstøtte for undervisningsåret 2011-2012. 17.01.11.

1.	F
----	---

2. NOU 2010:13 Arbeid for helse. 20.06.11

1.	F, K
----	------

3. Utlendingsmyndighetenes adgang til å innhente opplysninger fra andre offentlige organer. 31.08.11

1.	E (nasjonal opprinnelse)
----	--------------------------

4. Forslag til endringer i kommunelova og enkelte andre lover. 12.09.11

1.	E, F, K, R
----	------------

5. Forslag til revidert forskrift om barnets talsperson i saker til fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker. 22.09.11

1.	E
----	---

6. NOU 2011:7 Velferd og migrasjon. 29.09.11

1.	E, R, E+F, E+K
2.	-
3.	LDO mener problemet i høringen er for lite vektlegging av utsatte grupper innad i innvandringsbefolkningen: «Oppsummert mener LDO at det foreligger for lite kunnskap om årsakene til at innvandrere i høyere grad enn majoritetsbefolkningen støtes ut av arbeidslivet og blir mottagere av offentlige ytelser.», «Selv om utvalget nevner at enkelte

	<p>grupper ser ut til å ha større problemer med å nyttiggjøre seg introduksjonsprogrammet, slik som kvinner med store omsorgsoppgaver, har temaet etter LDOs vurdering lite fokus i utvalgets gjennomgang», «annen gruppe som har fått lite oppmerksomhet i utredningen; nemlig flyktninger og personer som har fått opphold på humanitært grunnlag med dårlig helse eller nedsatt funksjonsevne». «Tilnærmingen bidrar på denne måten etter vår mening til å synliggjøre den maktasymmetri som allerede eksisterer mellom majoritets- og minoritetsbefolkningen i Norge», dette spesielt fordi en ensartet gruppe hadde ansvar for utredningen.</p>
4.	<p>LDO etterlyser tiltak som kan fungere, og gjøre at alle får de samme mulighetene. «LDO savner i utredningen en analyse av strukturelle barrierer innenfor velferdssystemet, og forslag til tiltak for å fremme likeverdige offentlige tjenester overfor minoritetsbefolkningen», «LDO anser aktivitets- og rapporteringsplikten i diskrimineringsloven som et avgjørende virkemiddel for å fremme et strukturert likestillingsarbeid i arbeidslivet», «At utvalget ikke har sett nødvendigheten av tiltak som tar tak i de strukturelle hindringer for innvandrere og deres etterkommers deltakelse på arbeidsmarkedet, er bekymringsfullt», «fortsatt er et stort behov for effektive tiltak som tar tak i de strukturelle hindringer for innvandrere og deres etterkommeres deltakelse på arbeidsmarkedet.»</p>

7. Forskrift om endring i forskrift om næringsmiddelhygiene. 30.09.11

1.	F
----	---

8. Rituell omskjæring av gutter. 03.10.11

1.	R
----	---

9. Fagerbergutvalgets utredning NOU 2011:6 Et åpnere forskningssystem. 05.10.11

1.	K
----	---

10. Forslag om offentlig godkjenning i renholdsbransjen. 07.10.11

1.	E, K
----	------

11. NOU 2011:14 Bedre integrering. 17.10.11

1.	E, E+K, E+K+F
----	---------------

2.	Eksplisitt benevnelse av begrep og forklaring: «Ombudet vil også understreke viktighetene av å innta en interseksjonell tilnærming til alle temaene behandlet i utredningen. For eksempel viser forskningen utvalget har gått gjennom, at kvinner kommer dårligere ut enn menn på de fleste områder.».
3.	Innvandrerbefolkningen er utsatt gruppe i det norske samfunn: «grupper med minoritetsbakgrunn er overrepresentert blant den delen av befolkningen som er under fattigdomsgrensen», «Ombudet vil understreke viktigheten av at forskning og annen utredning om disse temaene må ha et interseksjonelt perspektiv. Norge har et svært kjønnsdelt arbeidsmarked preget av lavere status, lavere lønn og høyere forekomst av ufrivillig deltid i de kvinnedominerte yrkene. Kvinner med minoritetsbakgrunn kan derfor oppleve utfordringer både som minoritet og som kvinne. I tillegg vil også alder og funksjonsevne ha betydning for hvilke erfaringer en gjør seg i møtet med arbeidslivet.», «jenter og kvinner, personer med ikke-vestlig bakgrunn, og da særlig jenter og kvinner, og personer med nedsatt funksjonsevne er underrepresentert i norsk idrett.». Forklaringen på problemet er at: «innvandrerbefolkningen var i ferd med å bli en ny underklasse i Norge».
4.	Like muligheter for alle i samfunnet spesielt innen arbeid, utdanning, deltakelse og demokrati og fellesskap : «ombudet understreke viktigheten av at støtte til og konsultasjon med sivilt samfunn rent faktisk gir rom for politisk innflytelse», «Ombudet mener derfor det bør prioriteres å utarbeide en helhetlig og langsiktig handlingsplan for hvordan alle borgere kan sikres tilgang til rettighetsinformasjon på en måte som realiserer deres rettigheter etter menneskerettighetskonvensjonene, og at handlingsplanen gjennomgående har et kjønns- og etnisitetsperspektiv, også i interseksjonell forstand.», «tiltak for å få økt kunnskap om temaet.», «ombudet igjen minne om betydningen av å se på interseksjonell diskriminering (her viser tall at både kjønn, etnisitet og nedsatt funksjonsevne både hver for seg og i kombinasjon spiller inn mht deltakelse) i valg av tiltak og metodisk tilnærming.».

12. NOU 2011:15 Rom for alle. 23.11.11

1.	E, F, R, E+K
2.	-
3.	Problemet er diskriminering i boligmarkedet, spesielt for kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn. Dette tas ikke hensyn til i utredningen fremlagt: «Ombudet merker

	<p>seg at utvalget ikke har drøftet diskriminering på boligmarkedet tilstrekkelig» «offentlige har en plikt til å sikre likeverdige offentlige tjenester for alle, uavhengig av etnisitet, religion mv. og funksjonsevner. Ombudet synes ikke dette fremgår klart nok i utredningen», «statikk fra krisesentrene viser at kvinner fra etnisk minoritetssamfunn lever på krisesenter en lengre periode enn etnisk norske kvinner. Dette på grunn av mangel på egnede alternative boliger. Ombudet gjør også oppmerksom på at voldsutsatte kvinner i svært liten grad får praktisk hjelp til å finne bolig etter endt opphold på krisesenter, og mange kvinner ser på boligjakt som en umulig oppgave. Å være enslig kvinne med etnisk minoritetsbakgrunn og ofte med garanti fra sosialkontoret, er ingen god kombinasjon når man skal søke bolig. Ombudet får tilbakemelding fra hjelpeapparatet på at voldsutsatte kvinner får svært liten praktisk hjelp fra kommunen til å skaffe bolig. Ombudet ønsker at denne gruppen gjøres mer synlig med hensyn til det offentlige kommunale boligtilbudet.»</p> <p>Utredningen har ikke fulgt utredningsinstruksen.</p>
4.	<p>Likt tilbud og muligheter for alle! «Ombudet mener det er uheldig at utvalget ikke i tilstrekkelig grad har satt søkelys på utfordringer med diskriminering på boligmarkedet når det gjelder flere diskrimineringsgrunnlag. Utvalget burde også ha pekt på tiltak som kunne forhindre slik diskriminering», «Ombudet mener at oversikt over selvrapportert diskriminering i boligsektoren er viktig på alle diskrimineringsgrunnlag.»</p>

2012

1. NOU 2011:12 Ytringsfrihet og ansvar i en ny mediehverdag. 11.01.12

1.	E, F, R
----	---------

2. NOU 2011:9 Økt selvbestemmelse og rettssikkerhet. 06.02.12

1.	F, E+F
2.	<p>Eksplisitt gjennom eksempler, benevnelse av begrep og forklaring: «foreligger mer bruk av tvang overfor pasienter med ikke-vestlig bakgrunn enn overfor majoritetsbefolkningen. Faren er at pasienter med ikke-vestlig bakgrunn kan bli utsatt for en interseksjonell diskriminering, det vil si en diskriminering som har sin bakgrunn i nettopp koplingen mellom nedsatt psykososial funksjonsevne og en ikke-vestlig bakgrunn, og slik sett i større grad enn andre blir utsatt for faren for unødvendig bruk av</p>

	tvang i psykisk helsevern. Det bør utredes hvordan tiltakene bør utformes i praksis slik at man unngår faren for denne typen diskriminering.».
3.	Problemet er for lite informasjon om tvang mot pasienter med nedsatt funksjonsevne, samt ikke fulgt utredningsinstruksen «LDO påpekt mangler når det gjelder oppfyllelse av de krav som følger av Utredningsinstruksen - Konsekvenser for likestilling, og påpekt at det bør utredes hvordan disse tiltakene kan utformes i praksis slik at de vil få samme betydning også for pasienter med ikke-vestlig bakgrunn, og slik motvirke interseksjonell diskriminering, se nedenfor pkt. 10», «utredningsinstruksen om tiltak som berører offentlig tjenesteyting, må det sikres at tjenestene og tilbudene egner seg til å møte en befolkning preget av mangfold». For lite kunnskap og vektlegging av interseksjonalitet i utredningen.
4.	Lik behandling over geografiske områder, respekt selv om nedsatt funksjonsevne. «LDO har vektlagt at det i den grad det er mulig å finne alternative behandlingsmåter til tvang eller å forebygge tvang, vil bruk av tvang være problematisk i forhold til kravet om nødvendighet i henhold til menneskerettskonvensjonene», «LDO foreslår at hovedvilkåret om at pasienten må ha alvorlig psykisk lidelse for at det skal kunne etableres tvungent helsevern fjernes, for at man skal kunne oppnå målsettingen om en størst mulig grad av funksjonsbasert tilnærming».

3. Vikarbyrådirektivet. 08.02.12

1.	E, F, K, R
----	------------

4. Forskrift om forsøk med elektronisk stemmegiving. 08.02.12

1.	E, F
----	------

5. Rapportutkast (femte rapport om Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk (språkpakten).). 08.02.12

1.	E (språk)
----	-----------

6. Forslag om å lovfeste rettigheter ved foreldrepermisjon. 29.02.12

1.	K
----	---

7. NOU 2011:13 Når sant skal skrives. 07.03.12

1.	E, F, K
----	---------

8. NOU 2011:18 Struktur for likestilling. 09.03.12

1.	K, E+F+K+R
2.	Eksplisitt benevnelse av begrepet «Sammensatt diskriminering».
3.	<p>Problemet er at det ikke finnes et godt nok helhetlig diskrimineringsvern i Norge: «Ombudet støtter utvalget i at eget direktorat for likestilling må omfatte alle vernede grunnlag, og arbeide ut fra at det er kombinasjoner av kjønn, alder, etnisitet, religion, funksjonsevne og seksuell orientering som samvirker og skaper urettmessig ulikhet for ulike grupper av individer. Ombudet slutter seg til utvalgets forslag om at det bør innføres en egen lovbestemmelse i hver av de aktuelle diskrimineringslovene.», «Ombudet vil sterkt beklage at diskrimineringsgrunnlagene funksjonsevne og seksuell orientering ikke er med i likestillingsbegrepet som ligger til grunn for utvalgets mandat».</p> <p>Årsaken til dette er for lite juridisk og politisk oppmerksomhet rundt tema og tiltak: «Som ombudet har rapportert til utvalget og BLD, er sammensatt diskriminering ofte et tema i de klagenes som ombudet mottar. I perioden 2008-2009 registrerte ombudet 53 saker der spørsmål om diskriminering ut fra en kombinasjon av flere diskrimineringsgrunnlag ble behandlet. Saker om sammensatt diskriminering som omfatter nedsatt funksjonsevne, er ikke med i tallmaterialet. Oversikten gir riktignok bare et lite bilde av om diskrimineringen kan være resultat av sammensatte årsaker. Ombudet mener uansett at det kan dokumenteres at sammensatt diskriminering er et aspekt ved den diskrimineringen som skjer i Norge i dag. Etter ombudets oppfatning må dette gjenspeiles både i lovverket, i håndhevingen og praktiseringen av lovene.»</p>
4.	<p>Utvikling av kompetanse for sammensatt diskriminering: «fremme likestilling både når det gjelder kjønn, nedsatt funksjonsevne, etnisitet, religion, alder og seksuell orientering, og utvikle kompetanse knyttet til sammensatt diskriminering», «Det må utvikles kompetansemiljø som kan avdekke hvordan ulike diskrimineringsgrunnlag virker sammen og samlet bidrar til å skape og opprettholde ulikhet. De problemstillingene som angår ett grunnlag vil ofte ha likhetstrekk med problemstillinger som angår andre grunnlag og det vil være en lærings- eller synergieffekt av et apparat som kan arbeide med problemstillingene på tvers av grunnlag og se hvordan de også samvirker. En slik helhetlig tilnærming synes avgjørende for å forstå arten av diskriminering og ha et effektivt likestillingsarbeid.» «Utvalget skal ha honnør for at de løfter interseksjonelle</p>

	<p>former for diskriminering opp i den offentlige debatten og viser hvordan sammensatt diskriminering skjer. Ombudet er enig med utvalget i at en flerdimensjonal tilnærming til diskriminering vil kunne bidra til økt forståelse om art og omfang av diskriminering, og dermed mer treffsikre tiltak. Ombudet støtter derfor utvalgets forslag om at et nytt direktorat bør arbeide ut fra at det er kombinasjoner av kjønn, alder, etnisitet, religion, funksjonsevne, seksuell orientering som kan samvirke og skape urettmessig ulikhet for ulike grupper av individer.».</p>
--	--

9. Forslag om særlige regler for gjennomføring av psykisk helsevern i regionale sikkerhetsavdelinger (herunder enheter med særlig høyt sikkerhetsnivå). 22.03.12

1.	E, F, K, R, E+F
2.	-
3.	<p>Problemet er at det ikke tas nok hensyn til den etniske dimensjonen for mennesker med nedsatt funksjonsevne: «LDO vil fremheve at det er positivt at departementet under punkt 6.3.3.5 særskilt omhandler kommunikasjon på andre språk, og at departementet her fremhever at de er opptatt av at også pasienter med fremmedspråklig bakgrunn skal ha mulighet til kommunikasjon med sine pårørende og på sitt eget språk.» «LDO mener likevel at relevante krav i utredningsinstruksen -Konsekvenser for likestilling og krav til utredning i forhold til kjønn, nedsatt funksjonsevne, etnisk opprinnelse, religion med videre, tilsier behov for ytterligere vurderinger av hvordan de foreslåtte tiltakene vil slå ut i en befolkning preget av mangfold. Det foreligger ikke tallmateriale som viser hvordan den etniske fordelingen er blant personer som er innlagt på regional- og sikkerhetsavdeling, og det burde utredes nærmere hvordan man skal sikre at vurderingen av særlig risiko for vold ikke slår skjevt ut for ulike etniske grupper.». Årsaken er for lite hensyn til utredningsinstruksen.</p>
4.	<p>Lik behandling ved innleggelse og utredning av utfall av tiltak: «LDO vil fremheve at i den grad det skal være særlig hjemmel for tvang overfor personer med alvorlig psykisk lidelse på grunnlag av fare, må dette for ikke å være diskriminerende kunne begrunnes i at det foreligger dokumentasjon som tilsier at nettopp disse utgjør en større risiko enn andre grupper»</p>

10. Handlingsplan mot voldtekt. 03.04.12

1.	K, F+K
----	--------

2.	Eksplisitt ved benevnelse av begrep og et eksempel på slik diskriminering: «Handlingsplanen må ha et særlig perspektiv på ulike typer diskrimineringsgrunnlag, såkalt interseksjonalitet for også å omfatte sårbare grupper og deres integritetsvern.»
3.	Problemet er vold og overgrep: «Bekjempelsen av feilaktige stereotypier og fordommer er vesentlig i arbeidet mot diskriminering av kvinner», «Forskning viser at personer som har mistanke om at seksuelle overgrep mot utviklingshemmede finner sted, ofte ikke melder fra om dette», «seksuelle overgrep mot ei jente i barnehagealder med cerebral parese». Årsakene er blant annet«... holdninger til voldtekt og voldtekts ofre, rettsvesenets behandling av voldtektsaker og oppfølging av ofre i etterkant av voldtekt.» i samfunnet.
4.	«Ombudet etterlyser et sterkere fokus på stereotypier og fordommer både i det forebyggende arbeidet mot voldtekt og i strafferettspleien, og ber om at tiltak for å motarbeide stereotypier og fordommer som kan bidra til seksualisert vold mot kvinner får nødvendig oppmerksomhet i handlingsplanen.»

11. Ungdom, makt og medvirkning NOU 2011:20. 09.05.12

1.	E, F, K
----	---------

12. Endring i utlendingsloven og -forskriften for vertsfamilier. 09.05.12

1.	E+K
2.	–
3.	Problemet er misbruk av aupair-ordningen «Ombudet støtter forslaget om endringer i utlendingsloven som åpner for å iverksette forvaltningstiltak (karantene) overfor vertsfamilier som misbruker aupairordningen». Aupairordningen fører i mange tilfeller til diskriminering og utnyttelse.
4.	«Anbefaler ombudet at myndighetene, i tråd med anbefalingene fra FNs kvinnekomite, bedrer tilsyn med og evaluering av ordningen for å bedre kunne beskytte au pairer mot misbruk og menneskehandel.»

13. NOU 2012: 1 Til barnas beste - Ny lovgivning for barnehagene. 09.05.12

1.	E, F, K, R
----	------------

14. Forskrift om kommunal plikt til internkontroll. 01.08.12

1.	E+K
2.	Eksplisitt gjennom benevnelse av begrep «kjønn/etnisitet/og sosioøkonomiske forhold kan samspille og forsterke sannsynligheten for at kjønn påvirker utfallet av deltakelse i programmet?»J
3.	Problemet er forskjeller i deltagelse mellom kjønn i introduksjonsprogrammet: «Ombudet er særlig bekymret for om kvinner med lav utdanning, dårlige språkferdigheter og betydelige omsorgsoppgaver i mindre grad enn andre kan nyttiggjøre seg tilbudet i dag.». Årsaken er at det ikke alltid tilrettelegges eller kvalitetssikres i kommunene: «Ombudet deler bekymringen for manglende kvalitetssikring av det kommunale tilbudet som gis i introduksjonsprogrammet».
4.	Likeverdig tilbud gjennom spesielt fokus på inkludering av kvinner i introduksjonsprogrammet.

**15. Forslag om ny forskrift om opptak til bachelorutdanningen ved Politihøgskolen
28.08.12**

1.	E, F, K, R
----	------------

16. Lovforslag om rett til lønn under ammefri. 13.09.12

1.	K
----	---

17. Helseundersøkelser for adopterte fra land utenfor Vest- Europa. 14.09.12

1.	E, F, K, R
----	------------

18. Forslag om forskriftsendringer som innfører ny turnustjeneste for leger. 20.09.12

1.	K
----	---

19. Framlegg til nye føresegner om universell utforming av lufthamner og ombordstigningsløsninger. 10.10.12

1.	F
----	---

20. Valgfri protokoll til FNs torturkonvensjon. 10.10.12

1.	E, F
----	------

21. Forslag til endringer i gravferdsforskriften. 02.11.12

1.	F, R
----	------

22. Adgang til lyd - og bildeopptak av asylregistreringen. 21.11.12

1.	E, E+F+K
2.	–
3.	Problemet er for lite hensyn til mangfold blant asylsøkere: «Politiet må ha kunnskap og bevissthet om mangfoldet blant asylsøkerne og sørge for at det tas høyde for disse forskjellene i oppklaringsrundene. Kunnskapen må også dekke mer enn bare situasjonen i opprinnelseslandet, og kan i like stor grad handle om betydningen av kjønn, seksuell orientering, funksjonsevne i lys av situasjonen i opprinnelseslandet.».
4.	«Likeverdige tjenester forutsetter en ledelse som jobber aktivt, målrettet og planmessig for å sikre tilpassede tjenester av like god kvalitet for alle».

23. NOU 2012:15 Politikk for likestilling. 27.11.12

1.	K, E+K, E+F+K+R
2.	Eksplisitt benevnelse: «alle diskrimineringsgrunnlag er omfattet og at disse sees i sammenheng. En flerdimensjonal tilnærming til diskriminering vil bidra til økt forståelse av art og omfang av diskriminering, fordi en slik tilnærming avdekker relevante samvirkende momenter som bidrar til ulikestilling. Ombudet vil i likhet med utvalget i NOU 2011:18 fremheve at en flerdimensjonal tilnærming er avgjørende for et mer effektivt diskrimineringsvern og en treffsikker likestillingspolitikk.».
3.	Problemet er en likestillingspolitikk som ikke er god nok for å beskytte alle i samfunnet: «Ved utformingen av en helhetlig likestillingspolitikk er det nødvendig å ha en flerdimensjonal tilnærming samtidig som det må utformes skreddersydde tiltak knyttet opp mot alle de vernede diskrimineringsgrunnlagene etter norsk rett», «alle får reell mulighet til å delta i politikktutformingen uavhengig av kjønn, etnisitet, religion, alder, nedsatt funksjonsevne og seksuell orientering.»., «Utvalget påviser store økonomiske forskjeller mellom kvinner og menn og mellom ulike grupper av kvinner og menn. Fordelingen av offentlig stønad mellom ulike grupper av foreldre er skjev.»., «forbedre tilgangen til arbeidsmarkedet for kvinner med minoritetsbakgrunn gjennom relevant informasjon og opplæring med videre.».. Årsaken er: «Ombudet mener at utvalget har dokumentert at det norske samfunnet skaper og opprettholder store skjevheter mellom

	grupper. Utvalget viser også at dagens struktur og politikk for likestilling ikke er i stand til å endre nevneverdig på dette. Likestillingsutfordringene i det norske samfunnet gjenspeiles også i de henvendelsene som ombudet daglig mottar.».
4.	«myndighetene må ta utgangspunkt i sine menneskerettslige forpliktelser ved utformingen av likestillingspolitikken i Norge, og at tiltakene som skisseres i utredningen må sees i lys av disse forpliktelsene.», «Ombudet mener det er nødvendig med en konkret opptrappingsplan for å dekke disse kunnskapshullene.».

24. Ratifisering av FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD). Prop. 106 S. 28.11.12

1.	F
----	---

25. Diskrimineringsforbud i Grunnloven. 28.11.12

1.	E+F+K+R
2.	Eksplisitt ved benevnelse av begrep: «forbudet er formulert så generelt og åpent at også diskriminering på flere grunnlag samtidig (sammensatt diskriminering), samt beskytte mot diskriminering som følge av en kombinasjon av ulike grunnlag (sammenvevd diskriminering) vil være omfattet.»
3.	Problemet er for dårlig vern av diskriminering i grunnloven. Innføring av diskrimineringsvern i grunnloven, hvor omfattende? LDO mener mangfold og interseksjonalitet må sikres! Årsaken er at loven ikke tar hensyn til sammensatt diskriminering.
4.	Bredt vern som ramser opp de ulike diskrimineringsgrunnlagene, samt inneholder en sekkebetegnelse som kan favne opp nye/uvanlige diskrimineringsgrunnlag. «Ingen må utsettes for diskriminering på grunnlag av kjønn, etnisitet, språk, funksjonsevne, seksuell orientering, kjønnsuttrykk, religion, livssyn, politisk syn, helse, alder eller liknende vesentlige forhold ved en person», «forbudet er formulert så generelt og åpent at også diskriminering på flere grunnlag samtidig (sammensatt diskriminering), samt beskytte mot diskriminering som følge av en kombinasjon av ulike grunnlag (sammenvevd diskriminering) vil være omfattet.» «“[...] eller liknende vesentlige forhold ved en person.” En slik oppnevning av de mest aktuelle diskrimineringsgrunnlagene, kombinert med en sekkebestemmelse, gjør bestemmelsen fleksibel nok til å fange opp både nye

	former for diskriminering, og aspekter ved de nevnte grunnlagene som ikke følger direkte av ordlyden. LDO vil fremheve at en slik ordlyd som kombinerer aktuelle grunnlag med en sekkebestemmelse også vil være egnet til å beskytte mot sammensatt diskriminering, samt beskytte mot sammenvevd diskriminering.»
--	---

26. Åpenhet om lønn - lønnsstatistikker og opplysningsplikt - forslag om endringer i diskrimineringslovverket. 11.12.12

1.	E, F, K, R
----	------------

27. Endringer i psykisk helsevernloven. 18.12.12

1.	F
----	---

2013

1. Forslag til endringer i utlendingsforskriften §§ 10-8 og 10-9 (heving av underholdskravet mv.). 15.01.13

1.	E, K, E+K, E+F+K
2.	Eksplisitt gjennom benevnelse av begrepet: «Ombudet understreker betydningen av en flerdimensjonal tilnærming til likestilling. Vi ser på virkningen av underholdkravet i lys av multippel diskriminering og diskriminering i skjæringspunktet mellom kjønn og andre diskrimineringsgrunnlag. Kjønn kan for eksempel sammen med andre faktorer, som etnisitet og alder, virke negativt inn på de muligheter, rettigheter og plikter en har i samfunnet.»
3.	Problemet er at underholdskravet rammer ulikt «Selv om kravet til underhold er en kjønnsnøytral regel, så rammer det først og fremst kvinner, i og med at kvinner får gjennomgående flere avslag enn menn per i dag. Ombudet stiller seg derfor også kritisk til forslaget om å heve underholdkravet ytterligere», «LDO er på bakgrunn av tallmaterialet bekymret for at en ytterligere heving av kravet vil føre til opprettholdelse og/eller forsterking av mangler på likestilling mellom menn og kvinner med hensyn til muligheter til familieetablering.» «Inntektsmuligheter vil kunne variere med kjønn, alder, etnisitet, funksjonsevne osv. eller kombinasjoner av disse faktorene», «slå uheldig ut for kvinner, ofte yngre kvinner eller kvinner med minoritetsbakgrunn, eventuelt i kombinasjon med funksjonsnedsettelse». Årsaken er at det ikke er foretatt en utredning om hvordan det kan ramme ulike grupper.

4.	<p>«Ombudet ber Justis- og beredskapsdepartementet om å foreta en nødvendig vurdering av underholdskravet opp mot FNs kvinnekongresskonvensjon og FNs rasediskrimineringskonvensjon», «Ombudet oppfordrer derfor departementet til å vurdere å sette i verk tiltak for å korrigere for ulemper grunnet flerdimensjonale likestillingsutfordringer knyttet til familieetablering.», «En mulig løsning for å fremme hensyn til tradisjonelle kjønnsforskjeller, til forskjeller kvinner imellom med hensyn til livsfase og etnisiteter og til likestilling for personer med nedsatt funksjonsevne, er å etablere en to-forsørgermodell i saker om familieinnvandring».</p>
----	--

2. Forslag til lovendringer for å gi barn bedre beskyttelse mot vold og overgrep. 16.01.13

1.	K, E+K, F+K, E+F+K, E+F+K+R
2.	Eksplisitt gjennom benevnelse av begrepet «Flerdimensjonalt likestillingsperspektiv».
3.	<p>Problemet fremsettes som ikke lik beskyttelse for barn mot vold og overgrep: «påpeke barns rett til likeverdig beskyttelse mot vold og overgrep i et flerdimensjonalt likestillingsperspektiv. Alle barn, uavhengig deres kjønn, etnisitet, seksuelle orientering, funksjonsevne osv., eller kombinasjoner av dette, har lik rett til beskyttelse mot vold og overgrep etter samlivsbrudd i saker med vold- og overgrepssproblematikk. LDO ber myndighetene om å sikre at dette perspektivet blir tilstrekkelig ivaretatt i det videre arbeidet.», «Mange voldsutsatte kvinner med funksjonsnedsettelse opplever også at overgriper bruker funksjonsnedsettelsen mot dem», «Blant annet strever mange voldsutsatte kvinner med minoritetsbakgrunn med å gjennomføre fars samvær med barn». Årsaken er et snevert syn på tema.</p>
4.	<p>Rettsvern for barn og barnets beste i fokus, samtidig ta ansvar for å se kompleksiteten. «FNs kvinnekongresskonvensjon skal tolkes med et interseksjonelt eller et flerdimensjonalt likestillingsperspektiv. Kvinnekomiteens arbeid tydeliggjør at diskriminering av kvinner er uløselig knyttet til andre faktorer som påvirker kvinner, slik som rase, etnisitet, religion eller tro livssyn, helse, status, alder, klasse, kaste, og seksuell orientering og kjønnsidentitet. Det betyr at norsk retts- og forvaltningspraksis må ta hensyn til ulike kvinners barrierer for å gi en likeverdig rettsikkerhet.», «For eksempel kan barnets kjønn ha betydning for hvordan det bør møtes i en sak. Gutter og jenter kan ha ulike erfaringer med vold i nære relasjoner. På samme måte som kvinner er jenter med nedsatt funksjonsevne særskilt utsatt for overgrep og vold i nære relasjoner. Det trengs bevissthet rundt dette. Det kan også være ulik grad av tabuisering knyttet til</p>

	volden de erfarer, og de kan ha ulike reaksjoner på å oppleve overgrep og vold mot den andre forelderen. Legger en til et etnisk perspektiv, kan det med tabuisering ha en ytterligere dimensjon. For eksempel at en mangler ord som beskriver overgrepet. Et eksempel er rom-barn. Temaer knyttet til seksualisert vold, kan være vanskelig å nevne i nærvær av rom, men ikke overfor andre. Det betyr at seksualisert vold kan være vanskelig å avdekke, fordi det ofte er kulturelt tabu som gjør det nødvendig å «snakke rundt», eller å kode formuleringene når dette omtales. Det forutsetter kunnskap om hva denne måten å snakke handler om.».
--	--

3.Endringer i organiseringen av Likestillings- og diskrimineringsnemda. 24.01.13

1.	Ikke relevant, om LDNs organisering.
----	--------------------------------------

4.Forslag til endringer i opplæringslov og privatskolelov- Spesialundervisning og psykososialt miljø. 29.01.13

1.	F
----	---

5.Endringer i regelverket for foreldrepenger. 06.02.13

1.	K
----	---

6. Forslag til endring av unntak for studentboliger i byggt teknisk forskrift. 12.02.13

1.	F
----	---

7.Forslag om ny skipsarbeiderlov. 12.02.13

1.	K
----	---

8.Tiltak mot ulovlig innleie av arbeidskraft - søksmålsrett for fagforeninger og utvidet kompetanse for Arbeidstilsynet. 12.02.12

1.	E, K
----	------

9. NOU 2012:15 Politikk for likestilling. 12.02.13

1.	E, F, K
----	---------

10. Endringer i arbeidsmiljøloven - Tiltak mot ufrivillig deltid. 12.02.13

1.	K, E+K, F+K
2.	-
3.	Problemet er deltid for utsatte grupper i samfunnet: «Deltid er en stor likestillingsutfordring, men ikke bare for kvinner. Det finnes ulike kategorier av deltid, slik departementet også redegjør for. Kvinner, og da særlig kvinner med kort utdanning, samt menn med etnisk minoritetsbakgrunn er overrepresentert innenfor dem alle (NOU 2012: 15 Politikk for likestilling, s. 171).», «Det samme gjelder for personer med nedsatt funksjonsevne, og da særlig kvinner. Denne gruppen arbeidstakere kombinerer gjerne en deltidsstilling med ulike typer offentlige overføringer». Årsak er for lite satsning på likestilling i arbeidslivet.
4.	«Skal problemet med ufrivillig deltid forsvinne, er det imidlertid behov for å etablere en heltidskultur i hele arbeidslivet gjennom en større satsning på likestilling»

11. Forslag til forskrift om universell utforming av IKT-løsninger. 18.02.13

1.	F
----	---

12.Forslag om nye krav til årsrapport og årsregnskap for statlige virksomheter. 03.04.13

1.	E, F, K, R
----	------------

13. NOU 2013:3 og Finanstilsynets høringsnotat. 17.04.13

1.	K
----	---

14.Avhør av særlig sårbare personer i straffesaker. 19.04.13

1.	F, E+F
2.	-
3.	Problemet er for lite kunnskap om vold og overgrep mot mennesker med nedsatt funksjonsevne og grupper innad: «lite kunnskap om omfanget av vold og overgrep mot utviklingshemmede», «Det er klart at utviklingshemmede som har begått lovbrudd vil ha de samme behov for tilrettelegging i rettsapparatet og under soningsopphold som utviklingshemmede ofre.», «Utviklingshemmede med ikke- norsk etnisk bakgrunn er mennesker som i stor grad er usynlige i samfunnet og i politikken rettet mot personer med nedsatt funksjonsevne. Det finnes ikke sikker kunnskap med hensyn til hvor mange denne gruppen utgjør. Det er derfor grunn til å trå at det eksisterer store mørketall. Et

	<p>område hvor det er dokumentert særlig utsatthet for vold og overgrep mot utviklingshemmede med innvandrerbakgrunn, er i forhold til risiko for tvangsekteskap. Handlingsplanen mot tvangsekteskap, som kom i februar 2013, retter fokus mot dette temaet. For å fremme rettsikkerhet for alle utviklingshemmede er det derfor viktig at tiltak innenfor justissektoren også ivaretar dette doble perspektivet, for eksempel i forhold til å sikre oppfylging av behovet for tolk under avhør. Ombudet vil også understreke betydningen av å ha et fokus på mangfoldet blant sårbare barn. Tall fra Statens barnehus i Oslo viser at i 2011 handlet 53 prosent av sakene om barn med etnisk minoritetsbakgrunn. I sin rapport om barnehusene, viser NOVA også til at noen av barna vil kunne ha særskilte tilretteleggingsbehov blant annet på grunn av ulike diagnoser.»</p>
4.	<p>«sikre at mennesker med nedsatt funksjonsevne har effektiv tilgang til rettssystemet på lik linje med andre», «fremheve behovet for å sette et fornyet fokus på utviklingshemmede i alle deler av rettssystemet, og ikke utelukkende i avhørssituasjoner når utviklingshemmede har status som vitne eller offer.»</p>

15. 1. utkast til Norges 21/22 rapport til FNs rasediskrimineringskomite. 10.05.13

1.	E, F, K, E+K
2.	-
3.	<p>Problemet er forskjeller for etniske minoriteter i Norge: «Ombudet ønsker å benytte anledningen til å påpeke at negative stereotypier knyttet til rase og etnisk tilhørighet har tilsvarende betydning for utbredelse av rasisme og diskriminering mot etniske minoritetsgrupper» «Menn med innvandrerbakgrunn fra ikke-vestlige land lykkes i mindre grad enn andre menn i arbeidslivet i å oppnå lederposisjoner. Begge typer informasjon peker i retning av at menn med innvandrerbakgrunn fra ikke-vestlige land møter større utfordringer i særlig krevende arbeidsmarkedsforhold. På den ene siden gjelder dette tilgangen til jobb per se, på den andre siden tilgangen til lederposisjoner», «Et utilstrekkelig tilbud vil særlig rammer kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn som utgjør flertallet av beboerne på krisesentrene (62 prosent). Tilbudet er av avgjørende betydning for kvinner som har et lite sosialt nettverk i Norge eller som har lav inntekt eller av andre grunner har krisesentrene som eneste mulighet i akutte situasjoner. Det gjelder også ofre for menneskehandel.», «Rapporten og medieoppslag dokumenter at innvandrerkvinner som kommer til Norge gjennom disse ordningene, er utsatt for sosial dumping og tvangsarbeid. Bruken av au pair- ordningen har hatt en jevn økning de senere</p>

	<p>årene, og siden 2008 har 90 prosent av kvinnene kommet fra Filippinene. LDO er bekymret for at på tross av en økt utbredelse av ordningen, og at forholdene vist til ovenfor har vært kjent av myndighetene over lengre tid, er det ikke iverksatt tiltak for å regulere eller endre ordningen».</p> <p>Årsaken er etnisk diskriminering i Norge som bryter med CERD.</p>
4.	<p>Likhet for alle: «På bakgrunn av dette mener LDO at staten må svare på hva som skal gjøres for å sikre at introduksjonsprogrammet blir bedre tilpasset den enkeltes kjønn,», «Det som påpekes i Statens svar har sin plass i en bekjempelse av rasistiske uttalelser i media» «likeverdige tjenester er nedfelt i krisesenterloven som påbyr kommunene å sørge for et individuelt tilpasset krisesentertilbud uavhengig av etnisitet, språk, kjønn, alder, funksjonsnedsettelse og voldserfaringer»</p>

16. Levekår og tiltak for mennesker med utviklingshemming. 13.05.13

1.	F
----	---

17. Endringer i forskrift til introduksjonsloven. 24.05.13

1.	E, E+F, E+K, E+F+K+R
2.	Eksplisitt: «samvirke av ulemper på grunnlag av kjønn, etnisitet/religion og eventuelt nedsatt funksjonsevne».
3.	<p>Problemet er en manglende helhetstenkning: «Ombudet er særlig bekymret for om manglene ved gjennomføring av introduksjonsprogrammet rammer minoritetskvinner med lav utdanning fra enkelte opprinnelsesland og med store private omsorgsoppgaver.» «kjønnsforskjellen kan være at mange av deltakerne i introduksjonsprogrammet er i en periode av livet der de får barn eller er hjemmeværende med små barn», «tillegg avdekkes alvorlige og negative konsekvenser for minoritetskvinner i kvinnetypiske situasjoner med svangerskap og omsorg for barn og familie. Selv om høringen ikke adresserer disse utfordringene direkte, er et slikt bakgrunnsteppe likevel nødvendige, gitt forslagets overordnede mål om å dempe betydningen av lokale forskjeller», «En kvinne med nedsatt funksjonsevne opplyste at kommunen påla henne å delta i introduksjonsprogrammet på et tidspunkt da hun var hjemme med et tre måneder gammelt barn.», «En generell svakhet ved høringen er at forslagene ikke drøftes i lys av diskrimineringsvernet».</p>

4.	<p>«statens plikt til å sørge for likeverdige offentlige tjenester.», «departementet i det videre arbeidet med forskriftsendringsendringen særlig se på mulige diskriminerende konsekvenser som skyldes samvirke av ulemper på grunnlag av kjønn, etnisitet/religion og eventuelt nedsatt funksjonsevne.» «Ombudet har fått flere henvendelser fra minoritetskvinner som deltar eller har deltatt på introduksjonsprogrammet. En kvinne med nedsatt funksjonsevne opplyste at kommunen påla henne å delta i introduksjonsprogrammet på et tidspunkt da hun var hjemme med et tre måneder gammelt barn. En annen kvinne mistet retten til gratis introduksjonsprogram fordi hun hadde fått to barn og i tillegg hadde slitt med å få barnehageplass slik at maksgrensen for gjennomføring av programmet på 5 år ble overskredet. Ombudet mener eksemplene illustrerer vår bekymring for at deltakere i kvinnetypiske situasjoner møter motstand i gjennomføringen av introduksjonsprogrammet som likestillingsloven er ment å skulle beskytte mot»</p>
----	---

18. Endring av Likestillingsloven § 4 - Forbud mot å spørre om graviditet. 04.06.13

1.	K
----	---

19. Endringer i straffeloven 1902 og straffeloven 2005. 06.06.13

1.	K, F+K, E+F+K
2.	Eksplisitt gjennom benevnelse av begrepet «Flerdimensjonalt likestillingsperspektiv».
3.	<p>Problemet er at kjønnsbasert vold ikke blir sett helhetlig: «Ombudet vil påpeke behovet for en helhetlig politikk og sentral ansvars plassering for arbeidet mot kjønnsbasert vold. Bekjempelse av kjønnsbasert vold er viktig som ledd i en effektiv og reell likestillingspolitikk.», «En helhetlig politikk på voldsfeltet må ha et flerdimensjonalt likestillingsperspektiv, der kjønn, seksuell orientering, alder, etnisitet, nedsatt funksjonsevne og klasse blir sett i sammenheng.». «fornærmede på grunn av hennes utviklingshemming ble handlingslammet og dermed ikke klarte å motsette seg overgrepet» «tendens til nedsubsumsjon i voldtektssaker der fornærmede har hatt psykiske lidelser eller psykisk utviklingshemming», «Seksuelle overgrep mot kvinner med nedsatt funksjonsevne». Årsak er at utredningen ikke ser diskrimineringsgrunnlagene i sammenheng.</p>
4.	«Kjønnsbasert vold og seksuelle overgrep er de mest alvorlige formene for diskriminering» Dette vil LDO at myndighetene skal endre på gjennom tiltak. «En

<p>forutsetning for et effektivt vern mot kjønnsbasert vold og seksuelle overgrep er at loven sikrer at gjerningspersonen blir stilt for retten og at strafferammene er i tråd med alvorlighetsgraden av forbrytelsen.», «Ombudet vil igjen påpeke at et godt regelverk er bare ett av mange nødvendige tiltak i det helhetlige arbeidet mot kjønnsbasert vold og seksuelle overgrep. Det er i dag for lite kunnskap om kjønnsbasert vold i samfunnet. For å få et effektivt rettsvern på dette området minner ombudet om viktigheten av å analysere og foreta undersøkelser av den virkeligheten loven skal virke i.»</p>
--

20. Endringer i pasient- og brukerrettighetsloven. 25.07.13

1.	F
----	---

21. Kjønnsnøytrale premier og ytelser i livsforsikring. 15.08.13

1.	K
----	---

22. NOU 2013:1 Det livssynsåpne samfunn. 03.09.13.

1.	R, R+K
2.	-
3.	Problemet fremstilles som forskjell i mulighet til deltagelse i religiøse miljø «Ombudet mener derfor at kvinner, på lik linje med menn, bør få mulighet til å delta i religiøst organisasjonsliv og i forvaltningen av denne.». Årsaken er «at religiøs praksis ikke er kjønnsnøytral, men er farget av de historiske ulike maktrelasjonene mellom kvinner og menn og strukturell kjønnsdiskriminering.»
4.	«mener ombudet at vi som samfunn har et behov for å diskutere og finne løsninger for hvordan vi som felleskap skal leve med et tros- og livssynsmessig mangfold. Videre må politikktutforming og offentlige institusjoner gi rom for et mangfold av tros- og livssyn og samtidig ivareta enkeltindividets rettigheter.», «FNs kvinnekonvensjon er helt klar i at verken kultur, religion eller tradisjonelle praksiser kan legitimere kvinnekjønnsdiskriminering, og konvensjonen forplikter staten å arbeide aktivt for å motvirke slike praksiser (artikkel 5). En aktivt støttende politikk for religiøst mangfold må ikke gå på bekostning av andre verdier som likestilling og ikke-diskriminering. Ombudet ønsker en større grad av likestilling både mellom og innen de ulike tros- og livssynssamfunnene.» «Ombudet mener at konvensjonen bør tolkes slik at alle mennesker, uavhengig av kjønn, skal ha rett til religionsutøvelse individuelt og i

	<p>fellesskap. Religiøse institusjoner bør derfor gi menn og kvinner lik adgang til trossamfunnets styringsstruktur. Å sette vilkår til lik deltakelse av menn og kvinner i religiøse styringsstrukturer som en forutsetning for statsstøtte, gir et normativt signal om viktigheten av likestilling mellom kjønnene, som er et av de grunnleggende prinsippene i det norske samfunn.»</p>
--	--

23.Utredning om valgfri protokoll til FNs barnekonvensjon. 26.09.13

1.	Ikke relevant.
----	----------------

24.Forslag om endring i forskrift om sosiale tjenester for personer uten fast bopel i Norge. 24.10.13

1.	E, F, K, R
----	------------

25.Forskriftsendring om fravær og permisjon ved nyankomne innvandreres deltakelse i introduksjonsordning. 29.10.13

1.	E+K
2.	-
3.	<p>Frafall i introduksjonsprogrammet: «bekymring for gjennomføringen av introduksjonsprogrammet for visse grupper (kjønn og opprinnelse),», «innholdet og pedagogiske prinsipper for programmet måtte være tilpasset kjønn, utdannings- og nasjonal bakgrunn.» «Frafallet, og særlig for kvinner, reiser spørsmål om forvaltningspraksis samsvarer med forpliktelsene Norge har både etter kvinnekonvensjonen og etter rasediskrimineringskonvensjonen. Ombudet deler komiteens bekymring. Frafallet gir grunnlag for å stille spørsmål ved om utformingen av reglene som regulerer deltakernes rettigheter, ikke tar nok hensyn til likestillingsrettslige hensyn og et mulig negativt samspill mellom kjønn og etnisk bakgrunn, og derfor medvirker til det negative utfallet for enkelte grupper.». Årsaken er at programmet ikke er lagt til rette for den enkelte: «Frafallsproblemet gir grunnlag for en antakelse om at mange familier som må prioritere mellom kvalifisering og familieliv, velger å få barn, et valg vi gjennom en lang historisk tradisjon vet at kvinnene betaler den høyeste kostnaden for.».</p>
4.	<p>Alle like muligheter: «Ombudet er også enig i at økning av fars omsorgspermisjon (som ellers i samfunnet) potensielt vil kunne gi like gode resultater som det vi har sett blant</p>

majoritetsmenn når det gjelder å ta ut fedrekvoten. I tillegg kan det på sikt også øke sannsynligheten for et mer likedelt foreldreskap når foreldrene kommer ut i arbeid senere. Samtidig er det viktig å se at dette ikke bare handler om uvilje fra minoritetsmenn. Forskning har vist at informasjon om fedrekvoter ikke når ut til minoritetsbefolkningen. Ombudet ser rettsinformasjon for målgrupper på introduksjonsprogrammet som et viktig kommunalt ansvar og forutsetter derfor at informasjonssvikten som er avdekket, fører til konkrete og målrettede tiltak som virker. Et av introduksjonslovens hovedformål er at ordningen skal dekke behov for språkopplæring, innsikt i norske samfunnsforhold og forberedelse til yrkeslivet og/eller utdanning, herunder informasjon om de forventninger samfunnet har til menns deltakelse i omsorgen for sine barn»

26.Forslag til endringer i universitets- og høyskoleloven. 06.11.13

1.	K
----	---